

לקוטי תורה • פרשת ראה • מאמר 7

ושמתי כדכד שמשותיך

”ואשית כדכד חלונותיך”

שורש הנשמה הוא בכלים של אצילות בלבד, ולכן היא ”טהורה” בלבד; באמצעות ירידתה לגוף, תשובה ומצוות מעשיות היא מתעלה ל”קדושה” — אל אור אין סוף שלמעלה מכל הכלים. הבטחת ה’ ”כדין וכדין” כוללת הן את עליית העולמות והן את ירידת אור אין סוף, אך תכליתו הסופית של האדם אינה עלייתו שלו, אלא כבוד ה’.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/7](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/7)

הנקודה

שורש הנשמה הוא בכלים של אצילות בלבד, ולכן היא "טהורה" בלבד; באמצעות ירידתה לגוף, תשובה ומצוות מעשיות היא מתעלה ל"קדושה" — אל אור אין סוף שלמעלה מכל הכלים. הבטחת ה' "כדין וכדין" כוללת הן את עליית העולמות והן את ירידת אור אין סוף, אך תכליתו הסופית של האדם אינה עלייתו שלו, אלא כבוד ה'.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר פותח ב"חלונות כדכד" של ישעיהו ובמחלוקת המלאכים אם יהיו שוהם או ישפה, ומעלה שתי שאלות: כיצד אתערותא דלתתא יכולה לעורר אתערותא דלעילא, וכיצד יכלו חז"ל לומר ש"נזח לו לאדם שלא נברא", כאשר כל הבריאה היא "טוב מאד". הספירות הן כלים בלבד, כגוף, לאור אין סוף שבתוכן; הנשמות נמשכות מהצד הפנימי של הכלים האלה, ולכן באצילות הנשמה היא "טהורה" בלבד. באמצעות ירידתה לגוף, תשובה ומצוות מעשיות — שממשיכות את האור הנעלה ביותר, משום שתחילתן של הדברים הנעלים ביותר נעוצה בסופם של הדברים הנמוכים ביותר — היא מתעלה ל"קדושה". אבנים יקרות, נמוכות ובכל זאת מאירות באור הכוכבים הנסתרים, מאירות בשתי דרכים: אור ישר ואור חוזר — שוהם של יוסף וישפה של בנימין. הכרעת ה', "כדין וכדין", מאשרת שבימות המשיח יהיו שניהם. אתערותא דלעילא קודמת נותנת כוח לאתערותא דלתתא. לבסוף, האדם נברא לא רק כדי להתעלות בעצמו, אלא למען כבוד ה'.

מבנה

1	השאלות; אור וכלים	6-11
	המחלוקת על "חלונות כדכד" מעלה שתי שאלות. הספירות הן גוף לאור אין סוף, והבריאה היא "יש מאין" משום שעצמות ה' בוראת בציווי בלבד, ואילו רק אלקים, "מי ברא אלה", קשור לנבראים.	
2	מטהורה לקדושה	18-71
	שורש הנשמה בכלים של אצילות, ולכן היא "טהורה" בלבד. באמצעות תשובה, המגלה את היחידה שבה, ובאמצעות מצוות מעשיות, הממשיכות את האור שהוא "קדוש ומובדל" — משום שהעליון ביותר מתגלה בנמוך ביותר — היא מתעלה ל"קדושה".	
3	שוהם וישפה	28-191
	אבנים יקרות מאירות באור הכוכבים הנסתרים, משלכות את המדות בשנים-עשר אופנים, ומאירות באור ישר או באור חוזר: יוסף ובנימין, שוהם וישפה. הדבר מסביר את מחלוקת המלאכים ואת מחלוקת בני רבי חייא.	
4	כדין וכדין	43-291
	לעתיד לבוא יתגלו הן עליית העולמות והן ירידת האור המקיף, ולכל אחת מהן יהיה יתרון משלה; "כד כד" הם שתי האמירות היומיות של "ברוך שם...". בכך נענית השאלה הפותחת: אתערותא דלעילא קודמת נותנת כוח לאתערותא דלתתא.	
5	סיכום	48-441
	סיכום קצר של ארבעת החלקים הראשונים, בצירוף הפניות נוספות.	

יצורים פחותים נועדו לשרת את האדם, ואף על פי כן מקבלים שכר; כך גם האדם נועד לעבוד את קונו. לכן אמרו חז"ל "נוח לוי", ולא "טוב לוי", שלא נברא, ולימדו שעל האדם לעבוד את ה' לשמו ולא לשם שכר.

מושגים

אורות וכלים אורות וכלים

הספירות הן כלים, והיחס בינן לבין אור אין סוף שבתוכן הוא כיחס הגוף לנשמה. הנשמות נמשכות מהצד הפנימי של הכלים, ולא מהאור עצמו.

טהור וקדוש טהור וקדוש

"טהור" פירושו בהיר וזך – תכונה של דבר שעדיין קיים כמציאות מוגדרת, כמו הכלים של אצילות. "קדוש" פירושו מובדל מכל הגדרה – אור אין סוף עצמו, שאליו מגיעה הנשמה באמצעות ירידתה ועבודתה.

יש מאין יש מאין

עצמות ה' בוראת כביכול בציווי בלבד, בלי להתלבש בנבראים, ולכן אין בהם שום רושם ממקורם. רק בחינת אלקים, "מי ברא אלה", קשורה אליהם.

נעוץ תחלתו בסופן נעוץ תחלתו בסופן

העליון ביותר מתגלה בנמוך ביותר. משום כך מצוות מעשיות ממשכות את האור הנעלה ביותר, משום כך הארץ מצמיחה דברים מאין, ומשום כך אבנים נמוכות מאירות באור הכוכבים הנסתרים.

אור ישר ואור חוזר אור ישר ואור חוזר

אור ישר יורד מלמעלה כדי להעניק; אור חוזר הוא הכמיהה של הנבראים לשוב ולהתעלות אל מקורם. אלה הם יוסף ובנימין, שוהם וישפה.

סובב בממלא וממלא בסובב סובב בממלא וממלא בסובב

אלה שתי הדרכים שבהן ה' והעולמות מתקרבים: האור המקיף יורד אל העולמות, או שהעולמות מתעלים אליו. הבטחת ה', "כדין וכדין", כוללת את שתיהן.

אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא אתערותא דלתתא

ואתערותא דלעילא

יוזמת האדם מעוררת תגובה אלוקית, אך הדבר אפשרי רק משום שאתערותא דלעילא שבאה מעצמה העניקה תחילה את הכוח לכך.

השאלות; אור וכלים

1 ושמתי כדכד שמשותיך.¹ פליגי בה תרין מלאכי² ברקיע מיכאל וגבריאל ח"א [חד אמר] שהם וח"א [וחד אמר] ישפה ואמר הקב"ה להוי כדין וכדין.

"ואעשה את חלונותיך מכדכד." שני מלאכים ברקיע, מיכאל וגבריאל, נחלקו בדבר: אחד אמר שהם, ואחד אמר ישפה. והקדוש ברוך הוא אמר: "ייהיה כך וכך" (כדין וכדין).

המאמר פותח בפסוק מנבואתו של ישעיהו על ירושלים שתיבנה מחדש, ובדיון בתלמוד במילה הנדירה "כדכד". שהם וישפה הן שתיים משתים-עשרה האבנים היקרות שבחושן הכהן הגדול; תשובתו של הקדוש ברוך הוא, "כדין וכדין", מהדהדת את צלילה של המילה "כדכד" ומשמעותה שהחלונות יהיו עשויים משתיים.

הענין הוא כי הנה נודע דאתעדל"ת [דאתערותא דלתתא] אתעדל"ע [אתערותא דלעילא]. וצריך להבין מאין בא הכח הזה לאתעדל"ת [לאתערותא דלתתא] להיות בה ועל ידה אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] וגם

הביאור הוא כך: ידוע שאתערותא דלתתא מעוררת אתערותא דלעילא. ויש להבין: מניין בא לאתערותא דלתתא הכוח הזה, שעל ידה ובתוכה תבוא אתערותא דלעילא? ועוד צריך להבין

עיקרון יסודי בוהר ובחסידות הוא שיוזמתו של האדם למטה, כלומר אתערותא דלתתא, מעוררת מענה אלוקי מקביל מלמעלה. המאמר שואל כיצד יכולה פעולה מוגבלת של נברא לעורר המשכה מלמעלה; התשובה תופיע רק בסוף המאמר.

להבין מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] שתי שנים ומחצה נחלקו ב"ש [בית שמאי] וב"ה [ובית הלל]³ אי נוח לאדם שנברא או נוח שלא נברא עד שנמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא כו' להבין את מאמר חז"ל: "שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל אם נוח לו לאדם שנברא או נוח לו שלא נברא; משנברא, עד שנמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא" וכו'.

התלמוד מתאר מחלוקת שנמשכה שנתיים ומחצה בין בית שמאי לבית הלל, והסתיימה בהכרעה שלפיה "נוח לו לאדם שלא נברא". המילה "נוח" מדויקת: בסוף המאמר יבחין בין "נוח" לבין "טוב".

דהא כתיב וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד⁴ ופסוק זה נאמר אחרי מאמר נעשה אדם⁵ שכבר נברא האדם וטוב וישר לפני האלקים את אשר עשה.^{6,7}

שהרי כתוב: "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד". פסוק זה נאמר אחרי האמירה "נעשה אדם", לאחר שהאדם כבר נברא; ומה שעשה ה' היה טוב וישר לפניו.

הדבר מעורר קושי בדברי הגמרא. התורה אומרת שכל מה שה' עשה היה "טוב מאד", והדבר נאמר לאחר בריאת האדם, כך שהדברים כוללים גם אותו; כיצד אפוא יכלו חז"ל להכריע שנוח לאדם שלא נברא?

2 ואיך נמנו וגמרו לומר נוח לו לאדם שלא נברא כו'. ולהבין כל זה צריך להקדים ביאור ענין ירידת הנשמה לעוה"ז נודע

כיצד אפוא יכלו למנות ולהכריע שנוח לו לאדם שלא נברא וכו'? כדי להבין את כל זה, יש להקדים ולבאר את ענין ירידת הנשמה לעולם הזה, שכן ידוע

לפני התשובה, המאמר מציג יסוד: ירידת הנשמה והתלבשותה בגוף בעולם הזה. תורת החסידות מלמדת שירידה זו היא לצורך עלייה: הנשמה מגיעה בסופו של דבר למדרגה גבוהה מזו שבה הייתה לפני ירידתה.

שהיא צורך עלייה ומה ענין עלייה זו מאחר שמקור חוצכם ויסודתם של הנשמות הוא מבחי" מחשבה עילאה

שהיא לצורך עלייה. אך מהי עלייה זו? הרי מקור חציבתן ויסודן של הנשמות הוא מבחינת המחשבה העליונה, השאלה מתחדדת: הנשמות חצובות מ"מחשבה העליונה" של ה', מקור נעלה מאוד. איזו מדרגה יכולה להיות נעלית ממנה, עד שתצדיק את הירידה?

כי ישראל עלו במחשבה⁸ ומשם ירדו להתלבש בגוף ונפש הבהמית איזה עילוי יתעלו עוד הנשמות ביותר אחרי ירידתם לגוף בעוה"ז הגשמי.

שהרי "ישראל עלו במחשבה", ומשם ירדו להתלבש בגוף ונפש הבהמית. לאיזו עלייה נוספת, גבוהה יותר, יעלו הנשמות לאחר שירדו לגוף בעולם הגשמי הזה?

המדרש אומר שישראל "עלו במחשבה" לפני בריאת העולם: נשמות ישראל היו תחילה במחשבתו של ה'. הירידה משם להתלבש בגוף ובנפש הבהמית — מקור החיות של הדחפים הגופניים — נראית לכאורה כהפסד בלבד. איזו מדרגה גבוהה יותר יכולה הנשמה להגיע אליה לאחר מכן?

אך הנה נודע שהנשמות הן מבחינת פנימיות הכלים⁹ דאצילות. והמלאכים הם מבחי" חיצונית הכלים¹⁰ (ועמ"ש מענין מלאכים ונשמות בד"ה מזמור שיר חנוכת הבית)¹¹ ולהבין ענין הכלים מה ענינם הנה מבשרי אחזה.¹²

אך ידוע שהנשמות הן מבחינת פנימיות הכלים של אצילות, והמלאכים הם מבחינת חיצונית הכלים. (ראו מה שנכתב על ענין המלאכים והנשמות במאמר המתחיל "מזמור שיר חנוכת הבית"). וכדי להבין מה ענינם של הכלים, יש להתכונן בדכרי הכתוב: "מבשרי אחזה".

התשובה נפתחת בעיקרון של האריז"ל: הנשמות באות מהצד הפנימי של הכלים של אצילות, והמלאכים מהצד החיצוני שלהם. בקבלה, הכלים הם הספירות בתור צורות המכילות ומכטאות את האור האלוקי. כדי להבין מהו כלי, המאמר מביא את דברי איוב "מבשרי אחזה": מבנה האדם מאפשר לנו להבין את הסדר האלוקי.

כי האדם יש בו גוף ונשמה והנשמה היא המחיה אתהגוף והגוף הוא כלי ומשכן לנשמה המתלבשת בתוך הגוף שהשכל מתלבש במוח וכח הראיה בעין וכח השמיעה באזן כו'.

שהרי לאדם יש גוף ונשמה. הנשמה היא המחיה את הגוף, והגוף הוא כלי ומשכן לנשמה, המתלבשת בתוכו: השכל מתלבש במוח, כוח הראייה בעין וכוח השמיעה באוזן וכו'.

האדם מורכב מגוף ומנשמה, והגוף הוא הכלי והמשכן של הנשמה. כל כוח בנפש שוכן באיבר מסוים: השכל במוח, הראייה בעין והשמיעה באוזן.

ועדיין ככל האברים שהאברים הם בבחי' כלים ומשכן להשראת אור הנשמה השורה ומתלבש בתוכם להיות בהם ועל ידם גילוי הארת הנשמה וכחותיה המתפשטים בהם ככל אבר לפי מזגו ותכונתו.¹³

וכך הוא גם ככל האיברים: האיברים הם בבחינת כלים ומשכן להשראת אור הנשמה, השורה ומתלבש בתוכם, כדי שבאמצעותם ועל ידם תתגלה הארת הנשמה וכחותיה, המתפשטים בהם ככל איבר לפי מזגו ותכונתו.

כל איבר הוא כלי שדרכו מתגלים אור הנשמה וכחותיה, כל אחד באופן המתאים למבנהו של אותו איבר. תמונה זו תשמש דגם להבנת הספירות ככלים לאור האלוהי.

3 והנה הגוף הוא גשמי ואין ערוך לגבי הנשמה שהיא רוחנית ואין יחוס ביניהם כלל ואעפ"כ [ואף על פי כן]

הנשמה מתלבשת בו להחיותו ופועלת הארת כחותיה על ידי הגוף הזה הגשמי דוקא שהשכל

הגוף הוא גשמי ואין לו שום ערך ביחס לנשמה, שהיא רוחנית; אין ביניהם כל יחס. ואף על פי כן, הנשמה מתלבשת בו כדי להחיותו, ופועלת את הארת כחותיה דווקא באמצעות הגוף הגשמי הזה. שהרי השכל,

הגוף והנשמה שונים לחלוטין זה מזה: האחד גשמי והאחר רוחני. ואף על פי כן, הנשמה פועלת באמצעות הגוף, ודווקא באמצעותו.

שהוא רוחני הוא שורה ומתלבש במוח שבראש האדם שהמוח הוא גשמי ואעפ"כ [ואף על פי כן] נעש כלי ומשכן להשראת השכל שהוא אור הנשמה וכח המתפשט ממנה.

שהוא רוחני, שורה ומתלבש במוח שבראש האדם; המוח הוא גשמי, ואף על פי כן הוא נעשה כלי ומשכן להשראת השכל, שהוא אור הנשמה וכוח המתפשט ממנה.

השכל, אף שהוא רוחני, שוכן במוח הגשמי. כך נעשה המוח כלי לאור הנשמה — הכוח המאיר ממנה.

וכמ"כ [וכמו כן] יובן למעלה ג"כ שכל הספירות הן כגופא לגבי נשמתא^{14, 15} הוא אור אי"ס ב"ה השוכן ומתלבש בהם

וכך יובן גם למעלה: כל הספירות הן "כגוף ביחס לנשמה", [והנשמה היא] אור אין סוף ברוך הוא, השוכן ומתלבש בהן.

אותו מבנה קיים גם למעלה: עשר הספירות הן כגוף, ואור אין סוף השוכן בהן הוא כנשמתו. הביטוי "כגוף ביחס לנשמה" מזכיר את תפילת אליהו שבתיקוני זוהר, "פתח אליהו".

דהיינו שבחיי ח"ע [חכמה עילאה] היא כמו בחיי מוח גשמי שכראש האדם לגבי השכל השורה ומתלבש בו כך עדי"מ הוא בחיי ח"ע [חכמה עילאה]

כלומר, בחינת חכמה עילאה היא כמו המוח הגשמי שכראש האדם; כשם שהמוח הוא ביחס לשכל השורה ומתלבש בו, כך, בדרך משל, היא בחינת חכמה עילאה

חכמה, הראשונה מבין הספירות השכליות, נמשלה למוח הגשמי. כשם שהמוח מכיל את השכל, כך חכמה היא כלי בלבד לאור אין סוף שבתוכה.

(לגבי חכמה סתימאה וכן חסד דאצילות לגבי חסד שלמעלה מאצילות נקרא כגופא לגבי נשמתא כו' וכש"כ [וכל שכן])

(ביחס לחכמה סתימאה; וכן חסד דאצילות ביחס לחסד שלמעלה מאצילות נקרא "כגוף ביחס לנשמה" וכו'; וכל שכן)

בסוגריים מציין המאמר שיחס של "גוף לנשמה" קיים גם בין מדרגות בסדר האלוקי. חכמה עילאה היא "גוף" ביחס לחכמה סתימאה שמעליה, וחסד דאצילות ביחס לחסד שלמעלה מאצילות; וכל שכן שחכמה היא גוף ביחס לאור אין סוף עצמו.

לגבי אור א"ס ב"ה שהוא פשוט בתכלית הפשיטות דלאו מכל אליו מדות¹⁶ כלל¹⁷ ולא שייך בו בחינת חכמה כלל ובחינת חכמה היא בחינת עשייה גשמית כולם בחכמה עשית¹⁸ שהוא יתברך רם ונשא כו' ביחס לאור אין סוף ברוך הוא, שהוא פשוט בתכלית הפשיטות, "לא מכל אלה המידות כלל"; אין שייכת בו כלל בחינת חכמה, ובחינת חכמה היא בחינת עשייה גשמית, ככתוב: "כולם בחכמה עשית", שהרי הוא יתברך רם ונישא וכו'.

אור אין סוף פשוט בתכלית, ואין בו חלקים או מידות; כפי שנאמר בתיקוני זוהר, ה' הוא "לא מכל אלה המידות כלל". ביחס אליו, אפילו חכמה היא כעשייה גשמית, כפי שהפסוק "כולם בחכמה עשית" קושר את החכמה לעשייה.

אלא שאף על פי כן אור א"ס ב"ה שורה¹⁹ ומתלבש בכח ינת חכמה שהוא בחינת ביטול כח מ"ה [מה]²⁰ כו'

אלא שאף על פי כן, אור אין סוף ברוך הוא שורה ומתלבש בבחינת חכמה, שהיא בחינת ביטול — כוח מה וכו'.

אף על פי כן, אור אין סוף שורה בחכמה, משום שחכמה היא בחינת ביטול. שמה מתפרש ככוח מה — מצב של העדר תחושת מציאות עצמית, המאפשר לאור ה' לשרות.

והחכמה היא רק בחינת כלי ומשכן להשראת אור א"ס ב"ה שבה ועל ידה מתגלה אור א"ס בנאצלים וגם בבי"ע כו'.

החכמה היא רק כלי ומשכן להשראת אור אין סוף ברוך הוא; בה ועל ידה מתגלה אור אין סוף בנאצלים וגם ב[עולמות] בריאה, יצירה ועשיה וכו'.

החכמה היא הערוץ שדרכו מתגלה אור אין סוף בכל מדרגות אצילות. משם הוא מגיע גם לעולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה.

4 ובוה יובן מה שנודע שהבריאה היא יש מאין ולכאורה אינו מובן²¹ דהא ממך הכל²² כתיב וכמ"ש הרמב"ם [הרבי משה בן מימון]²³ מאמיתות המצאו נמצא כל הברואים^{24, 25} כו' ולמה נק' הבריאה בשם יש מאין.

בכך יובן העניין הידוע שהבריאה היא יש מאין. לכאורה הדבר אינו מובן, שהרי נאמר: "ממך הכול", וכפי שכותב הרמב"ם: "מאמיתות הימצאו נמצאו כל הנמצאים" וכו'. מדוע אפוא הבריאה נקראת "יש מאין"?

המשל של גוף ונשמה מסביר כעת מדוע הבריאה נקראת "יש מאין". הקושי הוא שהתורה אומרת "ממך הכול", והרמב"ם פותח את ספרו וכותב שכל הנמצאים נמצאים מאמיתות מציאותו של ה'. אם כן, הבריאה באה מה', שהוא המציאות האמיתית מכול, ולא מ"אין".

אך עם הנ"ל יובן כי הנה עצמיות אור א"ס אינו בגדר שיקרא שמו על ההשפעה וההתהוות כמו משפיע לההשפעה שלכך נאמר כי הוא צוה ונבראו.²⁶

אלא שעל פי מה שנאמר לעיל הדבר יובן. עצמות אור אין סוף אינה מסוג המקורות שאפשר לקרוא בשםם את ההשפעה וההתהוות שממנו, כפי ששמו של משפיע נקשר להשפעתו. משום כך נאמר: "כי הוא ציווה ונבראו".

התשובה מתחילה בכך שעצמותו של ה' אינה מקור מסוג ששמו נקשר למה שבא ממנו, כשם ששמו של נותן נקשר למתנה שנתן. משום כך נאמר בתהילים: "הוא ציווה ונבראו" — כאילו הם באו לעולם בציווי בלבד, בלי שעצמותו תתלבש בהם.

פ"י כי הוא עצמותו ומהותו יתברך צוה ונבראו שלא שייך עליו יתברך לומר שברא את העולמות. כלומר, הוא, עצמותו ומהותו יתברך, ציווה והם נבראו; שהרי אין מתאים לומר עליו יתברך שהוא ברא את העולמות.

המילה "הוא" בפסוק פירושה עצמותו ומהותו של ה'. על העצמות עצמה אי אפשר לומר כראוי שהיא "בראה" את העולמות.

כי לשון ברא²⁷ משמע שיש כח הפועל בנפעל דהיינו שכח המשפיע ממש נמשך ומלוכש בההשפעה.

שהרי לשון "ברא" משמעה שכוח הפועל נמצא בנפעל, כלומר שכוחו ממש של המשפיע נמשך ומתלבש בההשפעה.

הפועל "ברא" מרמז שכוחו של הבורא נמצא בדבר שברא: כוחו עצמו נמשך אל התוצאה ומתלבש בה. זהו קשר של נותן ומתנה.

אבל בא"ס ב"ה אינו כן שאינו נוגע אליו כלל והוא רק כאלו צוה ונבראו ממילא שאין להם ערך ויחוס אליו כלל.

אבל אצל אין סוף ברוך הוא אין הדבר כך: הדבר אינו נוגע אליו כלל, אלא כביכול רק ציווה והם נבראו מאליהם, ואין להם שום ערך או יחס אליו.

הבריאה אינה נוגעת כלל באין סוף. העולמות באים לעולם "מאליהם" בעקבות ציוויו, ואין להם שום ערך או יחס אליו. משום כך התהוותם נקראת "יש מאין": אין בהם שום רושם של המקור.

ועדיי יובן מ"ש בזהר בראשית בתחלתו (דף א' ע"ב) בענין מי ברא אלה. ²⁸ עתיקא דקיימא לשאלה ברא אלה ומאן איהו מי ²⁹ כו' ועל דקיימא לשאלה כו' אקרי מי דהא לעילא לית תמן שאלה. ³⁰

ובדרך זו יובן מה שכתוב בזהר בראשית בתחילתו (דף א' ע"ב) בעניין "מי ברא אלה": "עתיקא דקיימא לשאלה ברא אלה. ומאן איהו? מי וכו'. ועל דקיימא לשאלה וכו' אקרי מי, דהא לעילא לית תמן שאלה".

בפתיחת הזוהר נדרש הפסוק בישעיהו "מי ברא אלה" כמתייחס לדרגה נסתרת, "עתיקא דקיימא לשאלה". אפשר לשאול עליה "מי?", אך אי אפשר לדעת מיהי; למעלה ממנה "אין שם שאלה" כלל.

פ"י קיימא לשאלה הוא כשכח הפועל מלובש בנפעל שאז שייך לחקור ולשאול מי הוא הפועל

פירוש "דקיימא לשאלה" הוא שכוח הפועל מתלבש בנפעל, ואז ראוי לחקור ולשאול מי הוא הפועל.

אדמו"ר הזקן מגדיר מה פירוש "עומד לשאלה": כאשר כוחו של הפועל מתלבש בנפעל, הנפעל נושא רושם של מי שפעל אותו. אז יש טעם לחקור ולשאול מי יצר אותו.

וזה אינו שייך אלא בשמותיו ית' שהוא בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שעל זה נאמר ברא לשון נוכח אתה בראת ³¹

והדבר שייך רק בשמותיו יתברך, שהם בחינת ממלא כל עלמין; על כך נאמרה לשון "ברא" בגוף שני: "אתה בראת".

קשר זה שייך רק ל"שמותיו" של ה' — ממלא כל עלמין, שנכנס בכל נברא לפי מידתו. לכן בברכת הבוקר על הנשמה פונים אל ה' בגוף שני ואומרים "אתה בראת [אותה]": הפנייה הישירה מבטאת קשר בין הבורא לנברא.

וכן ואתה מחיה את כולם ³² והיינו לאחר שכבר נתלבש האור בכלים דאצילות הנה בהם ועל ידם מהווה ומחי' ביי"ע

וכך גם "ואתה מחיה את כולם". כלומר, לאחר שהאור כבר התלבש בכלים של אצילות, הוא מחיה באמצעותם ובתוכם את בריאה, יצירה ועשיה ומביא אותן לידי קיום.

גם הפסוק של נחמיה, "ואתה מחיה את כולם", נאמר בלשון נוכח. הוא מתייחס לשלב שבו האור האלוקי כבר התלבש בכלים של אצילות; באמצעות הכלים הללו ה' מביא לידי קיום ומחיה את שלושת העולמות התחתונים, בריאה, יצירה ועשיה.

כי הגם שהההוות ביי"ע שהם שי' ודבר נפרד מאצי' שהוא אלקות נק' בריאה יש מאין ולא בבחי' השתלשלות עילה ועלול (ע' [עין] באגה"ק [באגרת הקודש] ד"ה איהו וחיוהי')

שהרי אף שהההוות של בריאה, יצירה ועשיה, שהן יש ודבר נפרד מאצילות, שהיא אלוקות, נקראת בריאה יש מאין ולא בדרך של השתלשלות מעילה לעלול (ראו באגרת הקודש, הקטע הפותח במילים "איהו וחיוהי"),

הבהרה בדרך אגב: בריאה, יצירה ועשיה הן מציאויות נפרדות, בניגוד לאצילות, שהיא אלוקות; לכן התהוותן היא בריאה ממש יש מאין, ולא שרשרת הדרגתית של סיבה ותוצאה. אדמו"ר הזקן מפנה לדיון המפורט יותר שלו באגרת הקודש, באגרת הפותחת במילים "איהו וחיוהי".

מ"מ כלים דאצי נעשים נשמה לבי"ע ומתלבשים ממש בהן כנשמתא לגופא ונקראות בשם ממכ"ע [ממלא כל עלמין]³³ (עיין באגדה"ק [באגרת הקודש] ע"פ וילבש צדקה)³⁴ ועי' נאמר בראשית ברא אלקים³⁵ וזהו ממש ענין מי ברא אלה.

אף על פי כן, הכלים של אצילות נעשים לנשמה של בריאה, יצירה ועשיה ומתלבשים בהן ממש, כנשמה בגוף, והם נקראים בשם ממלא כל עלמין (ראו איגרת הקודש על הפסוק "וילבש צדקה"). על כך נאמר "בראשית ברא אלקים", וזהו ממש עניינו של "מי ברא אלה".

למרות זאת, הכלים של אצילות נעשים ל"נשמה" של העולמות התחתונים ומתלבשים בהם ממש; משום כך הם נקראים ממלא כל עלמין. כאן מפנה אדמו"ר הזקן לאיגרת הקודש על הפסוק "וילבש צדקה". זו בחינת "בראשית ברא אלקים", והיא זהה לענין "מי ברא אלה".

כי אלקים היינו מי אלה.³⁶ ולכן נק' בחי' זו עתיקא דקיימא לשאלה ומאן איהו מי.

כי אלקים הוא צירוף האותיות של "מי אלה". לכן בחינה זו נקראת "עתיקא דקיימא לשאלה" — "ומי הוא? מי".

שם אלקים מורכב מהאותיות של "מי" ו"אלה". לכן הבחינה הקשורה לבריאה, אלקים, היא זו הנקראת "עתיקא דקיימא לשאלה".

אבל לעילא דהיינו בחי' שלמעלה מהכלים דאצי שהוא בחי' סובב כולא עלמין אין שייך בחי' כח הפועל בנפעל אלא ע"ד והחכמה מאין תמצא.³⁷

אבל למעלה, כלומר בבחינה שמעל לכלים של אצילות, שהיא בחינת סובב כל עלמין, לא שייך לומר שכוח הפועל נמצא בנפעל; אלא הדבר הוא על דרך "והחכמה, מאין תמצא?".

למעלה מהכלים של אצילות נמצא סובב כל עלמין, ושם לא שייך לומר שכוחו של הפועל נמצא בתוך הדבר שנפעל. היחס שלו לבריאה הוא בדומה לנאמר באיוב: "והחכמה, מאין תמצא?" — מקורה הוא באין, שלמעלה מכל אפשרות של עקיבה.

5 וכמו המוצא מציאה שאינו יודע מאין באה לו. ואין שייך בחינת שאלה ממי בא השפע.

הדבר דומה למי שמוצא אבדה ואינו יודע מהיכן הגיעה אליו. ואין מקום לשאלה ממי בא השפע,

משל: אדם שמוצא אבדה אינו יודע מהיכן הגיעה. כך גם, במה שנמשך מן האור המקיף אין כל סימן למקורו, ואין מקום לשאול ממי בא השפע.

דהיינו מי ברא אלה³⁸ שהרי בבחי' זו אין שייך כלל לומר ברא אלא ע"ד צוה ונבראו³⁹ כו' כנ"ל שהוא למעלה מעלה מבחי' ומדרגת ברא אלקים⁴⁰ שהוא ענין מי ברא אלה.

כלומר, "מי ברא אלה"; שכן בדרגה זו אי אפשר לומר כלל "ברא", אלא רק בדרך של "ציווה ונבראו" וכו', כנזכר לעיל. דרגה זו גבוהה לאין ערוך מבחינת "אלקים ברא", שפירושה "מי ברא אלה".

השאלה "מי ברא אלה" שייכת לדרגת אלקים. בדרגה הנעלית יותר אי אפשר לומר אפילו "ברא", אלא רק "ציווה ונבראו", שהיא למעלה לאין ערוך מ"אלקים ברא".

6 וזהו ג"כ פי' רישא דלא אתיידע המבואר בזהר וכמ"ש במ"א בפ"י ברוך שאמר והיה העולם ⁴¹ כו' ע"ש.

זהו גם פירוש הביטוי "הראש שאינו נודע" (רישא דלא אתיידע), המבואר בזהר; וכפי שמבואר במקום אחר פירוש המילים "ברוך שאמר והיה העולם" וכו' — עיינו שם.

הזהר מדבר על "הראש שאינו נודע" (רישא דלא אתיידע), המדרגה הגבוהה ביותר שבכתר, שאי אפשר לדעת אותה. אותו רעיון חל גם כאן: המקור שמעל לכלים הוא מעבר לכל שאלה; אדמו"ר הזקן מפנה להסברו במקום אחר על התפילה "ברוך שאמר והיה העולם".

והנה כמ"כ [כמו כן] האור הנמשך מא"ס ב"ה לתוך הע"ס [העשר ספירות] הוא בחי' אין. והכלים לגבי האורות הן כגופא לגבי נשמתא כנ"ל ועיין מ"ש מזה בביאור ע"פ אחרי ⁴² כו' תלכו:

כך גם האור הנמשך מאין סוף ברוך הוא אל תוך עשר הספירות הוא בחינת אין. והכלים, ביחס לאורות, הם "כגוף ביחס לנשמה", כנזכר לעיל. ראו את מה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "אחרי [הוי' אלקיכם] תלכו".

בדומה לכך, האור שאין סוף ממשיך אל תוך עשר הספירות נקרא אין, משום שאי אפשר לתפוס אותו; הכלים קשורים לאורות כגוף לנשמה. כאן יש הפניה לביאורו על הפסוק "אחרי הוי' אלקיכם תלכו".

קטע 2 • 71-18

מטהורה לקדושה

7 ב ומעתה יובן עילוי שיהיה בנשמות אחרי ירידתם להתלבש בגוף כי הנה מקור הנשמה הוא מבחי' פנימית הכלים ⁴³ שהן פנימיות ע"ס [עשר ספירות] דאצילות שהן כגופא לגבי

2. כעת יובן היתרון שיהיה לנשמות לאחר ירידתן להתלבש בגוף. מקור הנשמה הוא בבחינת פנימיות הכלים, שהם פנימיות עשר הספירות דאצילות, שהן "כגוף ביחס ל

כאן מתחיל חלק ב, וכעת אפשר להשיב על השאלה שבפסקה 2: מה מרויחה הנשמה מירידתה. מקור הנשמה הוא בפנימיות הכלים, הצד הפנימי של עשר הספירות דאצילות, שהן עצמן רק "גוף" ביחס לאור אין סוף שבתוכן.

נשמתא בחי' אור א"ס השורה ומתלבש בתוכם ונק' טהורה היא בבחי' אצילות ⁴⁴ ואח"כ אתה בראתה אתה יצרתה ⁴⁵ כו' שירדה בבי"ע וירידה זו צורך עלייה היא

הנשמה" — בבחינת אור אין סוף השוכן בתוכן ומתלבש בהן; ועל הנשמה נאמר "טהורה היא" בבחינת אצילות. לאחר מכן באים "אתה בראתה, אתה יצרתה" וכו', כאשר היא יורדת לבריאה, יצירה ועשיה. ירידה זו היא לצורך עלייה.

בבחינת אצילות הנשמה נקראת "טהורה", כפי שנאמר בברכת הכוהן: "הנשמה שנתת בי טהורה היא"; ובהמשך נאמר "אתה בראתה, אתה יצרתה" — ירידתה לבריאה, יצירה ועשיה. ירידה זו היא לצורך עלייה.

כי בקיום המצות בעוה"ז אומרים אשר קדשנו במצותיו בבחי' קדוש שהוא למעלה מבחי' טהור כנודע שבחי' טהור נאמר כלום ובחי' קדשו בכהנים.⁴⁶

שהרי בקיום המצות בעולם הזה אנו אומרים "אשר קדשנו במצותיו" — בבחינת "קדוש", שהיא למעלה מבחינת "טהור". כידוע, בחינת "טהור" נאמרת על הלויים, ואילו "וקדשתו" נאמר על הכהנים.

לפני כל מצווה אנו מברכים את ה': "אשר קדשנו במצותיו". המצוות מעלות את הנשמה למדרגת "קדוש", שהיא למעלה מ"טהור". התורה מדברת על טיהור הלויים ועל קידוש הכהנים, שמדרגתם גבוהה יותר.

8 והענין כי טהור מלשון כעצם השמים לטהר⁴⁷ ומלשון תרגום צהרים⁴⁸ טיהרא^{49,50} שהוא מלשון בהירות שהנשמה היא בבחי' בהירת האור באצילות.

הנקודה היא שהמילה "טהור" קשורה לפסוק "כעצם השמים לטהר", וכן לתרגום של "צהריים" בארמית כ"טיהרא", שמשמעותה בהירות: הנשמה נמצאת באצילות במצב של אור בהיר.

"טהור" קשור לפסוק "כעצם השמים לטהר", ואונקלוס מתרגם "צהריים" כ"טיהרא": טהר פירושו בהירות וזכות. באצילות הנשמה היא אור בהיר וזך.

ומ"מ לא שייך שם זה אלא בבחי' איזה דבר שהוא יש ונתפס בו איזה ממש אלא שמהות הזה הוא בהיר מאד וזך והיינו בחי' כלים דאצילות.

עם זאת, מונח זה שייך רק לדבר שהוא יש, שיש בו מידה מסוימת של ממשות, אלא שהדבר עצמו בהיר וזך מאוד; וזו בחינת הכלים דאצילות.

אולם בהירות יכולה לתאר רק דבר שקיים — יש שיש בו מידה מסוימת של ממשות, גם אם הוא בהיר וזך. זו בחינת הכלים דאצילות, מקור הנשמה.

אבל בחי' קדוש פ"י מובדל דהיינו שהוא מובדל ומופשט מכל גדר מהות שא"א לומר בו אפילו לשון בהירות כלל והוא הוא אור א"ס עצמו דלית מחשבה תפיסא ביה⁵¹ ולא מכל אלין מדות כלל.⁵²

אבל בחינת "קדוש" פירושה נבדל: הוא נבדל ומופשט מכל הגדרה של מהות, עד שאי אפשר לומר עליו אפילו "בהירות". זהו אור אין סוף עצמו, שעליו נאמר "לית מחשבה תפיסא ביה" ו"לאו מכל אלין מדות כלל".

"קדוש" פירושו "נבדל": מעבר לכל הגדרה, עד שאי אפשר לומר עליו אפילו "בהירות". זהו אור אין סוף עצמו, שעליו נאמר, כלשון תיקוני זוהר, "לית מחשבה תפיסא ביה" ו"לאו מכל אלין מדות כלל".

9 ועלייה זו הוא ע"י תשובה⁵³ ומעשים טובים. וזהו ענין תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד כי

עלייה זו נעשית באמצעות תשובה ומעשים טובים. וזהו פירוש "תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד" — הה"א העליונה חוזרת אל היו"ד. שכן

העלייה מ"טהור" ל"קדוש" נעשית באמצעות תשובה ומעשים טובים. הזוהר דורש את המילה תשובה כ"תשוב ה"א", כלומר הה"א חוזרת; כאן מדובר בה"א העליונה שבשם ה', שהיא בינה, החוזרת אל היו"ד, שהיא חכמה.

הנה כמו שבנשמה יש נר"נ [נפש רוח נשמה] חיי" 54 אשר נר"נ [נפש רוח נשמה] מתלבשים בכלים נשמה במוח רוח בלב וחיה יחידה הם בחי" מקיפים. 55

כמו שבנשמה יש נפש, רוח ונשמה, חיה ויחידה, כאשר נפש, רוח ונשמה מתלבשות בכלים — הנשמה במוח והרוח בלב — ואילו חיה ויחידה הן בבחינת מקיפים.

המדרש מונה חמשה שמות לנשמה: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. שלוש הראשונות מתלבשות בגוף — הנשמה במוח והרוח בלב — ואילו חיה ויחידה נשארות בבחינת "מקיפים", ואינן מתלבשות באיבר כלשהו.

10 והתשובה הוא גילוי בחי" יחידה. וכך יובן ענין זה למעלה כי הנה מודומ"ע [מחשבה דבור ומעשה] שלמעלה עד"מ הם בחי" כלים דע"ס [דעשר ספירות] שיש בהם ג' בחי" פנימי אמצעי חיצון מחשבה היא פנימית הכלי כו'

ותשובה היא גילוי בחינת היחידה. כך יובן גם ענין זה למעלה: המחשבה, הדיבור והמעשה שלמעלה, על דרך משל, הם בחינת הכלים של עשר הספירות, שיש בהם שלוש בחינות — פנימית, אמצעית וחיצונית; המחשבה היא פנימית הכלי וכו'.

תשובה מגלה את היחידה, הנקודה הפנימית ביותר של הנשמה, הנעלית מכל הכוחות המלוכשים בגוף. למעלה, "מחשבה, דיבור ומעשה" הם הכלים של עשר הספירות, ולכל כלי יש פנימיות, אמצעיות וחיצוניות; המחשבה היא הפנימיות.

והאורות המתלבשים בהם נק' נר"נ [נפש רוח נשמה] והם ג' אותיות דשם הוי" ה' ו' ה' והוא כמו עד"מ כאדם השכל מתלבש במחשבה.

האורות המלוכשים בהם נקראים נפש, רוח ונשמה, והם שלוש האותיות האחרונות של שם הוי": ה"א, וי"ו, ה"א. הדבר דומה, על דרך משל, לאדם שהשכל שלו מלוכש במחשבה.

האורות המלוכשים בכלים אלה נקראים נפש, רוח ונשמה, והם שלוש האותיות האחרונות של שם הוי": ה"א, וי"ו, ה"א. הדבר דומה לשכל של אדם המלוכש במחשבתו.

אך היו"ד וקוצו של יו"ד הם בחי" אור עליון יותר הבלתי נמשך ומתלבש בכלי כלל

אבל היו"ד וקוצו של היו"ד הם בחינת אור נעלה יותר, שאינו נמשך לתוך כלי ואינו מתלבש בו כלל;

האות הראשונה, יו"ד, וקוצו של היו"ד מייצגים אור נעלה יותר, שאינו מתלבש בשום כלי.

וכמו עד"מ כאדם אשר בחי" כח השכל עצמו אי אפשר שיתגלה בהמחשבה רק גילוי השכל שהוא הארה בעלמא ממנו נמשך ומתלבש במחשבה.

כמו, על דרך משל, אצל אדם: כוח השכל עצמו אינו יכול להתגלות במחשבה; רק גילוי השכל, שהוא הארה בלבד ממנו, נמשך לתוך המחשבה ומתלבש בה.

גם אצל אדם, כוח השכל עצמו אינו יכול להופיע במחשבה; רק הארה ממנו, השכל הגלוי, מתלבשת במחשבה. היו"ד וקוצו מקבילים לכוה הזה, שנשאר למעלה.

11 וכך למעלה בחי' ח"ע [חכמה עילאה] הוא בחי' חיה וקוצו של יו"ד בחי' יחידה שלמעלה מעלה מהתלבשות בכלים אלא הוא בחי' מקיפים סוכ"ע.

כך גם למעלה: בחינת חכמה עילאה היא בחינת חיה, וקוצו של יו"ד הוא בחינת יחידה, שלמעלה הרבה מאוד מהתלבשות בכלים; אלא היא בחינת מקיפים, אור אין סוף הסוכב כל עלמין.

אותו מבנה קיים גם למעלה: חכמה עילאה מקבילה לחיה שבנפש, וקוצו של יו"ד ליחידה שבה. בחינות אלה אינן מתלבשות בשום כלי, אלא הן אורות מקיפים, אור אין סוף הסוכב כל עלמין.

ועמ"ש מזה בביאור ע"פ כי כאשר השמים החדשים⁵⁶ והנה ע"י שהאדם מעורר בנפשו גילוי בחי' יחידה שבו ע"י נמשך ג"כ למעלה תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד

ראו מה שנכתב על כך בביאור לפסוק "כי כאשר השמים החדשים". והנה, כאשר אדם מעורר בנפשו את גילוי בחינת היחידה שבו, נמשכת גם למעלה בחינת "תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד",

אדמו"ר הזקן מפנה לביאור שלו על הפסוק בישעיהו "כי כאשר השמים החדשים". כאשר אדם מעורר את היחידה שבו, הנקודה הפנימית ביותר בנפשו, כפי שקורה בתשובה, הוא מעורר למעלה תנועה מקבילה: "תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד".

דהיינו עליית הכלים עד שיתגלה בהם התגלות אורות המקיפים בחי' סוכ"ע יומשך בגילוי בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שהמקיפים נעשים בחי' פנימיים ע"י התשובה וע' ברי"ח [בראשית חכמה] פ"ב [פרק ב'] משער התשובה⁵⁷ במ"ש עוד ביארו בזהר שהתשובה עולה⁵⁸ כו'.

כלומר, הכלים עולים עד שמתגלית בהם התגלות האורות המקיפים: בחינת אור אין סוף הסוכב כל עלמין נמשכת בגילוי בבחינת ממלא כל עלמין, והמקיפים נעשים פנימיים באמצעות התשובה. ראו בראשית חכמה, שער התשובה, פרק ב, על מה שנכתב: "עוד ביארו בזהר שהתשובה עולה" וכו'.

משמעות החזרה היא שהכלים עולים עד שהאורות המקיפים מתגלים בתוכם, כך שאור אין סוף הסוכב כל עלמין מאיר בגלוי בתוך ממלא כל עלמין. בראשית חכמה, המצטט את הזוהר, אומר שהתשובה עולה אפילו עד כתר.

12 וזהו ענין עליית הנשמות שהרי שרשן בתחלה הוא רק מבחי' הכלים וזהו ענין ישראל עלו במחשבה⁵⁹ דהיינו פנימית הכלים.

וזהו ענין עליית הנשמות: שכן שורשן בתחילה הוא רק מבחינת הכלים. זהו פירוש "ישראל עלו במחשבה" [של ה'], כלומר, מפנימיות הכלים.

כך מתבאר עליית הנשמות: שורשן המקורי הוא בכלים בלבד. אפילו "ישראל עלו במחשבה" פירושו מפנימיות הכלים, שכן המחשבה היא הפנימיות של הכלי.

והגם שנתבאר שהנשמה בעצם ג"כ כלולה⁶⁰ מנרנח"י [נפש רוח נשמה חיה יחידה] אשר חיה יחידה הן למעלה מבחי כלים.⁶¹ אך זהו ע"ד שכלים דאצילות נעשים אורות לכי"ע.

ואף שנתבאר שהנשמה בעצמותה כוללת גם נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה, וחיה ויחידה הן למעלה מבחינת הכלים — הרי זה על דרך הכלים דאצילות שנעשים אורות עבור בריאה, יצירה ועשיה.

אפשר להקשות: הנשמה עצמה כוללת את כל חמש המדרגות, ובהן חיה ויחידה, שנאמר עליהן שהן למעלה מהכלים. התשובה היא שהן נקראות "למעלה מהכלים" רק בדומה לכך שהכלים דאצילות נעשים אורות עבור העולמות התחתונים — כלומר, ביחס למה שמתחתיהם.

ומ"מ באמת אינן רק מבחי כלים. וכן מבואר באריכות בשע"ק [בשערי קדושה] להרח"ו [להרבי חיים ויטאל] (חלק שלישי שער שני)⁶²

ובכל זאת, באמת הן אינן אלא מבחינת הכלים. וכך מבואר בהרחבה בשערי קדושה לרבי חיים ויטאל, חלק שלישי, שער שני:

באמת, כל מדרגות הנשמה נובעות מן הכלים בלבד. רבי חיים ויטאל מסביר זאת בהרחבה בשערי קדושה.

שאור מחצב הנשמות יש בו נר"נ [נפש רוח נשמה] חיה יחידה ומ"מ כולם בחי לבוש לע"ס [לעשר ספירות] והוא אור מתיילד ונמשך מהע"ס [מהעשר ספירות] כו'

שבאור מחצב הנשמות יש נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה, ואף על פי כן כולן בבחינת לבוש לעשר הספירות; זהו אור שנוולד ונמשך מעשר הספירות וכו'.

הוא כותב שמחצב הנשמות, שממנו נחצבות הנשמות, כולל את כל חמש המדרגות, ואף על פי כן כולן אינן אלא לבוש לעשר הספירות. הנשמה היא אור שנוולד מן הספירות, ולא האור של הספירות עצמן.

וכן מבואר ממ"ש בע"ח [בעץ חיים] שמ"א פ"ג [פרק ג']⁶³ כי יש ניצוץ קטן⁶⁴ מאד שהוא בחי אלהות⁶⁵ כו'

וכך עולה גם ממה שנכתב בעץ חיים, שער מ"א, פרק ג': שיש ניצוץ קטן מאוד שהוא בבחינת אלוקות וכו',

בעץ חיים נאמר אותו דבר: יש ניצוץ קטן מאוד של אלוקות, הנמשך מן המדרגה האחרונה של הבורא.

וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה כו' ע"ש הרי כללות נרנח"י [נפש רוח נשמה חיה יחידה] של הנשמות נמשכים רק מניצוץ קטן מאוד והיינו מהכלים דע"ס [דעשר ספירות].

וניצוץ זה מתלבש בכוחו של ניצוץ נברא אחד וכו', הנקרא יחידה וכו'; עיין שם. הרי שכללות נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה של הנשמות נמשכת רק מניצוץ קטן מאוד, כלומר, מכלי עשר הספירות.

הניצוץ האלוקי הזה מתלבש בניצוץ נברא הנקרא יחידה. מכאן שכל חמש מדרגות הנשמה יחד נמשכות מניצוץ זעיר בלבד, כלומר, מכלי עשר הספירות.

13 ועי' באגה"ק [באגרת הקודש] **ד"ה איהו וחיוהי**⁶⁶ הנ"ל וכן נשמת האדם כו' שכבר יצאו ונפרדו מהכלים **דע"ס** [דעשר ספירות] **שבהן מלובש הקו מאור א"ס כו'**

ועיינו באגרת הקודש, בקטע הפותח "הוא וחיותיו" שהוזכר לעיל: "וכך גם נשמת האדם" וכו' — שהן כבר יצאו ונפרדו מכלי עשר הספירות, שבהם מלובש הקו מאור אין סוף וכו'.

באגרת הקודש נאמר שהנשמות "כבר יצאו ונפרדו" מכלי עשר הספירות. בתוך הכלים האלה מלובש הקו, קו האור מאור אין סוף.

נמצא שעם היות שהנשמות נמשכו מפנימיות הכלים עכ"ז [עם כל זה] **אין בהן גילוי הקו מאור א"ס משא"כ בהכלים שהקו מאיר בהן ואיהו וחיוהי וגרמוהי חד.**

נמצא שאף שהנשמות נמשכו מפנימיות הכלים, בכל זאת אין בהן גילוי של הקו מאור אין סוף; ואילו בכלים הקו מאיר, ו"הוא וחיותיו וכליו אחד".

אם כן, אף שהנשמות באות מפנימיות הכלים, הקו אינו מתגלה בהן. בכלי אצילות עצמם הקו אכן מאיר, שכן שם "הוא וחיותיו וכליו אחד".

14 וזהו הירידה צורך עלייה שע"י התשובה יתעלו לאשתאבא בגופא דמלכא⁶⁷ **ממש. ע"ד כלים דאצי** **שמתייחדים עם האור שהוא הקו מאור א"ס.**

וזו ירידה לצורך עלייה: באמצעות תשובה הם יעלו וייקלטו בגופו של המלך ממש, כלשון הזוהר, בדומה לכלים של אצילות המתייחדים עם האור, שהוא הקו מאור אין סוף.

זהו הרווח שבירידה: באמצעות תשובה יעלו הנשמות וייקלטו "בגופו של המלך ממש", כלשון הזוהר. בדומה לכלים של אצילות, הן יתייחדו עם הקו מאור אין סוף.

ועוד שיתעלו להתייחד עם גילוי אורות מקיפים מה שאין מתגלה עתה אפילו בכלים דאצילות כנ"ל. **ועוד, הם יעלו להתייחד עם גילוי האורות המקיפים, שאינם מתגלים כעת אפילו בכלים של אצילות, כפי שנזכר לעיל.**

הן יעלו אף למדרגה גבוהה יותר, וייתחדו עם האורות המקיפים. אורות אלה אינם מתגלים כעת אפילו בכלים של אצילות, ולכן הנשמות יגיעו למעלה ממקורן שלהן.

15 וזהו ענין תשוב ה"א עילאה לגבי יו"ד. ובמ"א נתבאר שזהו ענין יחוד איהו וחיוהי חד שלמעלה מבחי **היחוד עם גרמוהי כו'**

וזהו פירוש "הה"א העליונה חוזרת אל היו"ד". במקום אחר מוסבר שזהו ייחוד "הוא וחיותיו אחד", שהוא למעלה מבחינת הייחוד עם "כליו", וכן הלאה.

"הה"א העליונה חוזרת אל היו"ד" הוא ייחוד "הוא וחיותיו אחד" — ייחוד האור עם מקורו. ייחוד זה נעלה מייחוד האור עם "כליו".

וזהו ענין ביום ההוא⁶⁸ יהיה היינו כ"פ [ב' פעמים] י"ה היינו שהוי"ו דשם הוי' יהי' [יהיה] בחי' יו"ד כו' וזהו פירוש "ביום ההוא יהיה": "יהיה" הוא פעמיים יו"ד-ה"א, כלומר שהוי"ו של שם הוי' תהיה בבחינת יו"ד, וכן הלאה.

בנבואת זכריה נאמר: "ביום ההוא יהיה הוי' אחד". המילה "יהיה" כתובה פעמיים יו"ד-ה"א, והיא רומזת לכך שהוי"ו של שם הוי' תהפוך ליו"ד ותעלה למדרגת חכמה.

והיינו שגם בה"א [בית הלל אומרים] תתאה דשם הוי' שהוא מקור דבי"ע יהיה הגילוי כמו בה"א [בית הלל אומרים] עילאה ע"ד תשוב ה"א לגבי יו"ד הנ"ל.

כלומר, גם בה"א התחתונה של שם הוי', שהיא מקור בריאה, יצירה ועשיה, תהיה התגלות כמו בה"א העליונה, בדומה לענין "הה"א חוזרת אל הוי"ד" שהוזכר לעיל.

גם הה"א התחתונה של השם, מקורם של שלושת העולמות התחתונים, תקבל אז התגלות כמו הה"א העליונה. זהו אותו דפוס של חזרת הה"א העליונה אל הוי"ד.

וכמ"כ [וכמו כן] צ"ל בחינת תשובה עילאה⁶⁹ מלמעלה למטה והיינו ע"י תורה ומצות וכמ"ש באגרת התשובה פ"ט והוא ע"ד שנתבאר בזהר ויקרא (דט"ז ע"א)⁷⁰ מאן ישוב כו' ע"ש.

וכמו כן צריכה להיות בחינת תשובה עילאה מלמעלה למטה, כלומר באמצעות תורה ומצוות, כפי שנכתב באגרת התשובה, פרק ט. הדבר דומה למבואר בזהר, ויקרא (דף ט"ז ע"א): "מי ישוב", וכן הלאה; עיינו שם.

מלבד התשובה מלמטה, יש "תשובה עילאה" הנמשכת מלמעלה למטה, באמצעות תורה ומצוות, כפי שמבואר באגרת התשובה, פרק ט. בזהר נדרש "מי ישוב" על עתיקא קדישא, החוזר להתגלות למטה.

והענין כי המצות הן הן המשכות אור א"ס שהוא קדוש ומובדל כו' להתלבש בבחי' כלים שהן כגופא כו'

והענין הוא שהמצוות עצמן הן המשכת אור אין סוף, שהוא קדוש ומובדל, וכן הלאה, להתלבש בבחינת כלים, שהם "כמו גוף", וכן הלאה.

המצוות ממשיכות את אור אין סוף, שהוא "קדוש ומובדל", אל תוך הכלים. הכלים הם רק "כמו גוף" ביחס לאור הזה.

ואין אור א"ס שהוא קדוש ומובדל כו' מאיר בכלים שהן כגופא כו' ואין ערוך להן אליו ית' הוא ע"י המצות דוקא שבהן

ואור אין סוף, שהוא קדוש ומובדל, וכן הלאה, אינו מאיר בכלים, שהם "כמו גוף", וכן הלאה, ושאינן להם כל ערך ביחס אליו יתברך; [הוא מאיר בהם] דוקא באמצעות המצוות, שבהן

האור הזה אינו יכול להאיר בכלים שאין להם כל ערך ביחס אליו, אלא באמצעות המצוות. רק הן יוצרות את החיבור.

ועל ידן דוקא נמשך אור א"ס ע"י ציצית אור מקיף בבחי' זו וע"י תפילין מקיפין בבחי' אחרת כו' וכעדי' בכל המצות שכולן הן המשכות אור א"ס בחי' קדוש ומובדל כו'.⁷¹

ודווקא באמצעות נמשך אור אין סוף: באמצעות ציצית נמשך אור מקיף מבחינה אחת, ובאמצעות תפילין נמשכים אורות מקיפים מבחינה אחרת, וכן הלאה. וכך גם בכל המצוות, שכולן המשכות של אור אין סוף, בחינת "קדוש ומובדל", וכן הלאה.

כל מצווה ממשיכה אור מקיף מסוים: הציצית מסוג אחד והתפילין מסוג אחר. כל המצוות יחד ממשיכות את אור אין סוף, שהוא "קדוש ומובדל".

16 והטעם הוא לפי שהמצות הן בעשייה גשמיית דוקא לכך יש להן כח זה להמשכה זו.

הטעם הוא שהמצוות נעשות דווקא בעשייה גשמית, ולכן יש להן כוח זה להמשיך המשכה זו.

מדוע יש למצוות כוח זה? מפני שהן נעשות בעשייה גשמית.

וכנודע כי כל דבר שהוא בבחי' ומדרגה גבוה מאד נעלה אינו בא לידי התגלות כ"א בבחי' ומדרגה היותר תחתונה דוקא.

וכידוע, כל דבר שנמצא ברמה ובמדרגה גבוהה ונעלית מאוד מתגלה דווקא ברמה ובמדרגה הנמוכה ביותר.

זהו עיקרון ידוע: הדבר הנעלה ביותר מתגלה דווקא בנמוך ביותר. לכן האור העליון ביותר מגיע אל הכלים דווקא באמצעות מעשים גשמיים.

17 והיינו ענין נעוץ תחלתן בסופן^{72, 73} כי עיקר גילוי תחלתן הוא בסופן דייקא. משא"כ במקום העליון

יותר אינו נראה גילוי זה.

זהו ענין "נעוץ תחילתן בסופן": עיקר הגילוי של תחילתן הוא דווקא בסופן, ואילו במקום עליון יותר גילוי זה אינו נראה.

בספר יצירה נאמר על הספירות: "סופן נעוץ בתחילתן ותחילתן בסופן". אדמו"ר הזקן מפרש שהתחלה מתגלה בעיקר בסוף, ולא בדרגות שביניהם.

כי הנה תחלת הבריאה מאור א"ס ב"ה היתה יש מאין ומשם ואילך הרי כל השתלשלות המדרגות הן יש מיש ואין כח יש מאין מתגלה בכל סדר המדרגות שבהשתלשלות

שהרי תחילת הבריאה, מאור אין סוף ברוך הוא, הייתה יש מאין; ומאותה נקודה ואילך כל השתלשלות המדרגות היא יש מיש, וכוח היש מאין אינו מתגלה בכל סדר המדרגות שבהשתלשלות,

השלב הראשון של הבריאה, מאור אין סוף, היה יש מאין. לאחר מכן כל דרגה בהשתלשלות נגרמת מן הדרגה שמעליה, יש מיש, ולכן הכוח לברוא יש מאין אינו מתגלה בדרגות הביניים.

אלא בארץ הלזו התחתונה בגשמיות דוקא שהרי כח הצומח שבה הוא להצמיח יש מאין אלא שיש צומח ע"י זריעת הגרעין

אלא דווקא בארץ התחתונה הזאת, בגשמיות; שהרי כוח הצמיחה שבה הוא להצמיח יש מאין, אף שיש [צמח] שצומח באמצעות זריעת גרעין,

הדבר מתגלה רק בארץ הגשמית שלנו, שכוה הצמיחה שבה מוציא יש מאין. יש צמחים שצומחים מגרעין שנזרע.

וגם הוא נרקב והיה לאין ואפס ומ"מ ה"ז [הרי זה] בבחי' יש קצת ויש שצומח מאין ממש כמו עשבים ואילני סרק

וגם הוא נרקב והופך לאין ולאפס, ובכל זאת יש בו במידה מסוימת בחינת יש. ויש מה שצומח מאין ממש, כגון עשבים ואילני סרק.

גם אז הגרעין נרקב תחילה והופך לאין, אף שבמידה מסוימת עדיין נותר בו משהו. צמחים אחרים, כגון עשבים ואילני סרק, צומחים מאין ממש.

והיינו לפי שהארץ היא בחי' התחתונה שבד' יסודות אש רוח מים עפר לכך מתלבש בה דוקא הכח העליון להצמיח יש מאין ביותר וא"כ נראה שכל מה שהוא למטה ביותר יש בו התלבשות כח עליון ביותר.

וזהו מפני שהארץ היא הנמוכה מבין ארבעת היסודות — אש, רוח, מים ועפר; לכן דווקא בה מתלבש הכוח העליון להצמיח יש מאין במידה המרובה ביותר. אם כן, אנו רואים שככל שדבר נמוך יותר, כך מתלבש בו כוח עליון יותר.

הארץ היא הנמוכה מבין ארבעת היסודות, ולכן הכוח העליון ביותר, הכוח לברוא יש מאין, מתלבש דווקא בה. ככל שדבר נמוך יותר, כך הכוח המתלבש בו עליון יותר.

18 ועמ"ש בד"ה ויגש אליו יהודה^{74,75} ולכך המצות מעשיות שהן בעשי' [בעשיה] גשמיות יש בהן כח המשכה זו ליש מאין ממש שהן מאור א"ס ב"ה הקדוש ומובדל כ"ו. שהיא המשכה היותר עליונה כבתחלת הבריאה.

עיינו במה שנכתב במאמר הפותח במילים "ויגש אליו יהודה". לכן יש במצוות המעשיות, הנעשות בפעולה גשמית, כוח להמשכה זו — לבריאה ממש יש מאין; שהרי הן נובעות מאור אין סוף ברוך הוא, הקדוש והמובדל וכו'. זוהי ההמשכה הנעלית ביותר, כמו בתחילת הבריאה.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר על הפסוק "ויגש אליו יהודה". מכיוון שהמצוות המעשיות הן מעשים גשמיים, יש בהן כוח לבריאה אמיתית יש מאין, שמקורה באור אין סוף הקדוש והמובדל: זוהי ההמשכה הנעלית ביותר, כמו ברגע הראשון של הבריאה.

והגם שנתלכשו בדברים גשמיים למטה מטה ה"ז [הרי זה] כמו הלחם שמחיה את האדם שאע"פ [שאף על פי] שהלחם במדרגה יותר למטה מן האדם מ"מ יש בו כח להמשיך חיות אל האדם ולהשיב נפשו אליו.

ואף שהן מתלבשות בדברים גשמיים, למטה מטה, הרי זה כמו הלחם המחיה את האדם: אף שהלחם נמוך במדרגתו מן האדם, יש בו בכל זאת כוח להמשיך חיות אל האדם ולהשיב אליו את נפשו.

העובדה שהמצוות מתלבשות בדברים גשמיים ונמוכים אינה מקשה על כך. הלחם נמוך מן האדם, ובכל זאת הוא מחיה אותו ו"משיב את נפשו" אליו, בכך שהוא מחזיק את הנשמה בגוף.

כך המצוות מעשיות יש להן כח להמשיך חיות ואור א"ס להתלבש בכלים והיינו ע"י שישראל מקיימין המצוות לפי שנשמות ישראל הן מבחיי פנימית הכלים דע"ס [דעשר ספירות] (ועמ"ש בד"ה והנה מנורת זהב) ^{76, 77}

כך גם למצוות המעשיות יש כוח להמשיך חיות ואור אין סוף להתלבש בכלים. הדבר נעשה כאשר ישראל מקיימים את המצוות, משום שנשמות ישראל הן מבחינת פנימיות הכלים של עשר הספירות (ועיינו במה שנכתב במאמר הפותח במילים "והנה מנורת זהב").

בדומה לכך, המצוות המעשיות ממשיכות חיות ואור אין סוף אל תוך הכלים למעלה. הדבר נעשה באמצעות קיומן בידי עם ישראל, משום שנשמותיהם נובעות מפנימיות הכלים של עשר הספירות.

ולכך במה שממשיכים אור וחיות המצוות על נפשם גורמים המשכת אור א"ס להתלבש בכלים דע"ס [דעשר ספירות] שהם הם מקור ושרש נפשם למעלה ועמ"ש ע"פ זכור את יום השבת ⁷⁸ כו':

לכן, כאשר הם ממשיכים על נפשם את האור והחיות של המצוות, הם גורמים להמשכת אור אין סוף להתלבש בכלים של עשר הספירות, שהם עצמם המקור והשרש של נשמותיהם למעלה. ועיינו במה שנכתב על הפסוק "זכור את יום השבת" וכו'.

כאשר יהודים ממשיכים על נפשם את אור המצוות, הם גורמים לאור אין סוף להתלבש בכלי הספירות, שהם השרש של נשמותיהם למעלה. אדמו"ר הזקן מפנה להסברו על הפסוק "זכור את יום השבת".

קטע 3 • 191-28

שוהם וישפה

19 ג והנה בזה יובן ענין אבנים טובות שהם דומם ואעפ"כ [ואף על פי כן] מאירות ומאין יש להם כח זה

ג. כעת יובן ענינם של אבנים טובות: הן דומם, ואף על פי כן הן מאירות. מניין יש להן כוח זה?

סעיף ג נפתח באבנים טובות. הן שייכות למדרגת הדומם, הנמוכה ביותר בסדר הנבראים, ואף על פי כן הן מאירות; מניין להן כוח זה?

והענין כי עיקר גידולם הוא מן הכוכבים^{80, 79} ולא מן הכוכבים הנראים שאלו יש להם מספר אלף

ההסבר הוא שעיקר גידולן בא מן הכוכבים, ולא מן הכוכבים הנראים, שהרי מספרם של אלה הוא אלף

האבנים גדולות בעיקר מכוח אור הכוכבים, אך לא מן הכוכבים הנראים, שאפשר למנותם. מספרם הוא כאלף ועוד כמה.

ועוד כמה⁸¹ אלא מן הכוכבים שאין נראים שאותם הכוכבים באמת אין להם מספר כלל ואינן מתגלים ונראים אלא סגולתם להאיר לאבנים טובות

ועוד כמה, אלא מן הכוכבים שאינם נראים. לכוכבים האלה אין באמת מספר כלל, והם אינם מתגלים ואינם נראים; תכונתם המיוחדת היא להאיר לאבנים טובות.

האבנים גדולות מן הכוכבים הבלתי נראים, שאין להם באמת מספר. הכוכבים האלה אינם נראים כלל; תפקידם המיוחד הוא להאיר לאבנים טובות.

והיינו לפי שהם דומים שהיא בחי' ומדרגה היותר תחתונה מקבלים אור הארה מהכוכבים שאין להם מספר כלל שאין נראים שהם למעלה מן הכוכבים הנראים לנו.⁸²

וזהו משום שהן דומים, מדרגה ובחינה נמוכה ביותר: הן מקבלות אור והארה מן הכוכבים שאין להם מספר כלל ואינם נראים, הנעלים מן הכוכבים הנראים לנו.

דווקא משום שהאבנים הן במדרגה הנמוכה ביותר, הן מקבלות אור מן הכוכבים הנעלים ביותר, אלה שמעל הכוכבים שאנו רואים. זהו אותו עיקרון שנוכח קודם: העליון ביותר מתגלה בתחתון ביותר.

20 והנה לפי ריבוי הכוכבים עד אין מספר כך ריבוי האורות משונות באבני [באבנים] טובות וריבוי שינוי

מראיתם ותארים שהרכה גוונים בלבן יש בלבנונית הזכה ביותר ויש

והנה, כשם שהכוכבים רבים עד אין מספר, כך יש ריבוי של האורות שונות באבנים טובות וריבוי של שינויים במראיהן ובצורתן. יש גוונים רבים בלבן: יש לבנוניות זכה ביותר, ויש

כשם שהכוכבים הנסתרים רבים עד אין מספר, כך האורות והצבעים באבנים הטובות משתנים בלי קץ. גם ללבן לבדו יש גוונים רבים, והראשון שבהם הוא הלבנונית הזכה ביותר.

בלבנונית שאינה זכה כ"כ [כל כך] וכעד"ז יש בכל המראות שהמראות מתחלקות לרבבות בחי' שונות

ודרך כלל הן י"ב אבנים למספר שבטי בני⁸³ ישראל⁸⁴ (שבט הוא לשון המשכה מלשון כוכבא דשביט⁸⁵

שהוא כוכב הנמשך)

לבנוניות שאינה זכה כל כך. וכך הוא בכל המראות: הן מתחלקות לרבבות בחינות שונות. ובכללות, הן שתיים-עשרה אבנים, כמספר שבטי בני ישראל. שבט הוא מלשון המשכה, כמו בביטוי "כוכבא דשביט" — כוכב שנמשך.

יש גם לבנוניות זכה פחות, וכל צבע מתחלק לאינספור גוונים. ובכל זאת, בכללות מדובר בשתיים-עשרה אבנים, כנגד שנים-עשר השבטים. המילה "שבט" מציינת דבר שנמשך, כמו "כוכבא דשביט" — כוכב בעל זנב נמשך.

כי האבות הן חגיית [חסד גבורה תפארת] והשבטים הם המשכות שנמשכו מהאבות והם ייב שבטים כנגד ייב גבולי אלכסון⁸⁶

שהרי האבות הם חסד, גבורה ותפארת, והשבטים הם המשכות שנמשכו מן האבות. הם שנים־עשר שבטים, כנגד שנים־עשר גבולי אלכסון.

שלושת האבות מבטאים את שלוש המדות העיקריות: חסד, גבורה ותפארת, והשבטים הם המשכות שלהן. הם שנים־עשר, כנגד שנים־עשר גבולי אלכסון שכתב יצירה.

והענין כי כל גשם הוא בעל ששה קצוות מעלה ומטה וארבע רוחות ואלכסון הוא קו הממזג מקצה זה לקצה זה להיות חיבור והתכללות ביניהם

והעניין הוא שכל גוף יש לו שישה קצוות: מעלה ומטה וארבע רוחות. אלכסון הוא קו הממזג קצה אחד עם קצה אחר, ויוצר ביניהם חיבור והתכללות.

לגוף גשמי יש שישה כיוונים: מעלה, מטה וארבעת הצדדים. אלכסון מחבר בין שניים מן הכיוונים וממזג אותם, כך שקצה אחד מתחבר לאחר.

ואלכסון הוא עד"מ חיבור קצה הראש של א' בקצה הסוף של ב' או עליונו של זה בתחתיתו של זה כמו מזרחית רומית במערבית תחתית⁸⁷ כו'

אלכסון הוא, למשל, חיבור הקצה העליון של אחד עם הקצה התחתון של השני, או העליון של זה עם התחתון של זה, כגון מזרחית רומית עם מערבית תחתית וכו'.

לדוגמה, אלכסון מחבר את החלק העליון של כיוון אחד עם החלק התחתון של כיוון אחר, כגון מזרחית רומית עם מערבית תחתית. ספר יצירה מונה שנים־עשר גבולות כאלה.

ועד"ז רומז הוי"ו שבאמצע הא' שנמשך באלכסון משמאל לימין וקצה של צד השמאל הוא גבוה וקצה של צד הימין הוא נמוך שמצד שמאל הוא

וכך גם רומזת הווי"ו שבאמצע האל"ף, שנמשכת באלכסון משמאל לימין: הקצה שבצד שמאל גבוה, והקצה שבצד ימין נמוך. מצד שמאל היא

האות אל"ף מציגה אלכסון כזה: הקו האמצעי שלה, הווי"ו, נמשך באלכסון משמאל לימין, גבוה בצד שמאל ונמוך בצד ימין.

הגבה למעלה בבחי' גבורה ובצד ימין נמשך למטה בבחי' נצח והקו הזה מורה להיות חיבור והתכללות גבורה בנצח ולכן נמשך קו מן הגבורה אל הנצח.

גבוהה למעלה, בבחינת גבורה, ובצד ימין היא נמשכת למטה, בבחינת נצח. קו זה מורה על חיבור והתכללות של גבורה בנצח, ולכן נמשך קו מגבורה לנצח.

הקצה השמאלי הגבוה מסמל את גבורה, והקצה הימני הנמוך את נצח. לכן הקו האלכסוני מחבר את גבורה עם נצח, ומבטא את התכללותה של מדה אחת באחרת.

(ועמ"ש עוד בענין צורת אות א' סד"ה מראיהם ומעשיהם)⁸⁸ וכעד"ז יש חיבור והתכללות בשאר המדות להיות המדות כלולות זו בזו ומזוגות זו בזו שלא יהיה

(ראו עוד בענין צורת האות אל"ף בסוף המאמר המתחיל "מראיהם ומעשיהם"). וכך גם יש חיבור והתכללות בשאר המדות, כך שהמדות כלולות זו בזו ומעורבות זו בזו, כדי שלא יהיה

אדמו"ר הזקן מפנה לדיון שלו בצורת האל"ף בתורה אור. אותו מיזוג מתקיים בכל המדות: כל אחת כלולה באחרות ומעורבת בהן.

חסד בפ"ע [בפני עצמו] וגבורה בפ"ע [בפני עצמו] שאם היה כך היה החסד בלי תערובות שום גבורה והגבורה היתה בלי תערובות שום חסד אלא צ"ל התכללות חסד שבגבורה וגבורה שבחסד.

חסד בפני עצמו וגבורה בפני עצמה; שכן אילו היה כך, החסד היה בלי שום תערובת של גבורה, והגבורה בלי שום תערובת של חסד. אלא צריכה להיות התכללות של חסד שבגבורה וגבורה שבחסד.

כתוצאה מכך, החסד לעולם אינו חסד טהור, והגבורה לעולם אינה גבורה טהורה. בכל אחת מהן יש משהו מן המידה האחרת: חסד שבגבורה וגבורה שבחסד.

21 ופי' חשב"ג [חסד שבגבורה] שמחמת הגבורה נותן לו ומשפיע חסד דייקא והחסד הזה הוא הגבורה כמו ומשלם

פירוש חסד שבגבורה הוא שמתוך הגבורה נותנים לו ומשפיעים דווקא חסד, והחסד הזה עצמו הוא הגבורה, כמו שנאמר: "ומשלם"

חסד שבגבורה: חסד שניתן מתוך מידת הדין, כך שהחסד עצמו הוא מידת הדין. הפסוק "משלם לשונאיו על פניו להאבידו" נדרש באופן מסורתי כתשלום שכר בעולם הזה, כדי למנוע את קבלתו בעולם הבא.

לשונאיו אל פניו⁸⁹ להאבידו וגבורה שבחסד הוא שמחמת החסד נותן ומשפיע במדת הגבורה דווקא כמו האב שמחמת אהבתו אל הבן מייסרו בשבט.

"לשונאיו על פניו להאבידו". וגבורה שבחסד היא שמתוך החסד נותנים ומשפיעים דווקא באמצעות מידת הגבורה, כמו אב שמתוך אהבתו לבנו מייסר אותו בשבט.

גבורה שבחסד היא ההפך: חומרה שבאה מתוך אהבה. אב שאוהב את בנו מחנך אותו ומייסר אותו בשבט.

משא"כ אחר שאינו חושש לו כלל אינו מייסרו ועיין ברבות ר"פ שמות ע"פ חושך שבטו⁹⁰

ואילו אדם אחר, שאינו דואג לו כלל, אינו מייסר אותו. ראו מדרש רבה, בתחילת פרשת שמות, על הפסוק "חושך שבטו"

אדם זר שאינו דואג לילד לא יטרח לחנך אותו. מדרש רבה בתחילת פרשת שמות מעלה נקודה זו בפסוק "חושך שבטו שונא בנו".

שונא בנו⁹¹ ועדיי יש התכללות ומזיגות המדות בכמה אופנים שונים להיותם ממוצעים וממוזגים בכמה אופנים ודרך כלל הן ייב גבולי אלכסון הנ"ל.

"שונא בנו". וכך יש התכללות ומיזוג של המדות באופנים רבים ושונים, עד שהן נעשות ממוצעות וממוזגות בדרכים שונות; ובכללות, אלה הם שנים עשר גבולי האלכסון שהוזכרו לעיל.

המדות מתחברות בדרכים רבות כאלה, וכל אחת מתמזגת עם האחרות ביחסים שונים. בכללות, צירופים אלה הם שנים עשר האלכסונים.

וכך הן הייב אבנים אשר היו למספר שבטי בני ישראל מזיגות המר אות לובן באודם כלוי [כלומר] בחיי רחמים ממוזגת בין חוי"ג [חסד וגבורה] כו'.

וכך גם שנים עשר האבנים, שהיו כמספר שבטי בני ישראל: הן מיזוגי צבעים, לבן בתוך אדום, כלומר בחינת רחמים, הממוזגת בין חסד לגבורה וכו'.

כך גם שנים עשר האבנים של השבטים הן מיזוגי צבעים, לבן בתוך אדום. הלבן מסמל חסד והאדום גבורה, והמיזוג ביניהם הוא רחמים, המדה המתווכת ביניהם.

22 והנה אבן אי ב"ן [שם ב"ן] שהוא בחי' בהמה בגי' [בגימטריא] ב"ן [שם ב"ן] אלא שנמשך בו בחי' אי שהוא שם מ"ה [שם מ"ה] במילוי אלפין

והנה, אבן היא אל"ף וכן: בן הוא בחינת בהמה, שערכה המספרי הוא בן (52); ואילו בתוכה נמשכת בחינת אל"ף, שהיא שם מ"ה (45), הכתוב במילוי אלפין.

זהו משחק מילים: אבן מורכבת מאל"ף ומבן. בן (52) הוא הערך המספרי של בהמה, וגם אחת מצורות המילוי של שם הוי'; האל"ף רומזת לשם מ"ה (45), שם הוי' במילוי אלפין, הקשור לנפש האלקית.

והיינו בירור נה"ב [נפש הבהמית] ע"י נה"א [נפש האלקית]⁹² שמבחינת שם מ"ה [שם מ"ה] המתלבשת בה ואז ע"י בירור זה נעשה האבן טוב ומאיר ע"ד עליית ב"ן [שם ב"ן] בס"ג [כשם ס"ג] שלמעלה ממ"ה [משם מ"ה] כו'.

היינו בירור הנפש הבהמית על ידי הנפש האלקית, שהיא מבחינת שם מ"ה ומתלבשת בה [בנפש הבהמית]. בעקבות בירור זה האבן נעשית טובה ומאירה, בדומה לעליית [שם] ב"ן בס"ג, שלמעלה ממ"ה, וכו'.

האל"ף שבתוך ה"אבן" היא הנפש האלקית, המתלבשת בנפש הבהמית ומבררת אותה. בעקבות הבירור האבן נעשית "טובה" — אבן יקרה ומאירה — כשם שבן עולה לס"ג (63), מדרגה שלמעלה אף ממ"ה.

וזהו הענין שהאבנים טובות מקבלות ההארה מהכוכבים שהוא מבחינת שרש נה"א [נפש האלקית] כמ"ש דרך כוכב מיעקב⁹³ כו'

וזהו הטעם לכך שאבנים טובות מקבלות הארה מן הכוכבים, שהם מבחינת שורש הנפש האלקית, כמו שכתוב: "דרך כוכב מיעקב", וכו'.

לכן האבנים הטובות מקבלות את אורן מן הכוכבים: הכוכבים מייצגים את שורש הנפש האלקית. בנבואת בלעם מכונה מנהיג ישראל "כוכב מיעקב".

וכתיב וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך כו' (ועמ"ש במ"א בענין סוכה⁹⁴ שצ"ל צלתה מרובה מחמתה.⁹⁵ ומ"מ צ"ל כוכבים נראים מתוכה.^{96,97}

וכתוב: "וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם", ויאמר לו: "כה יהיה זרעך", וכו' (ראו מה שנכתב במקום אחר על הסוכה, שצילתה צריכה להיות מרובה מחמתה, ואף על פי כן הכוכבים צריכים להיראות מתוכה).

ה' דימה את צאצאי אברהם לכוכבים: "וספור הכוכבים... כה יהיה זרעך". בסוגריים מביא אדמו"ר הזקן את דין הסוכה: הסכך צריך לספק יותר צל מאור שמש, ובכל זאת יש לאפשר לראות דרכו את הכוכבים.

כי כוכבים הם ברקיעא תמינאה^{98,99} שלמעלה מבחי' שמש שהיא ברקיע הדי' וכך למעלה בחי' צל הוא בחי' מקיף שלמעלה מבחי' שמש הוי' כו' והכוכבים הן ניצוצים הנמשכים מאור מקיף להאיר בפנימי כו'.

שהרי הכוכבים נמצאים ברקיע השמיני, שלמעלה מבחינת השמש, הנמצאת ברקיע הרביעי. וכך גם למעלה: בחינת הצל היא בחינת המקיף, שלמעלה מבחינת "שמש הוי'", וכו'; והכוכבים הם ניצוצות הנמשכים מן האור המקיף כדי להאיר באור הפנימי, וכו'.

בסדר הרקיעים הכוכבים נמצאים ברקיע השמיני, מעל השמש שברקיע הרביעי. כך גם למעלה: צל הסוכה הוא האור המקיף, הגבוה מ"שמש הוי'", והכוכבים הנראים דרכו הם ניצוצות מן האור המקיף המאירים באור הפנימי.

ועיין במדרש רבה פ' דברים¹⁰⁰ אמר לפניו רבש"ע [רבנו של עולם] למה לא משלת בניך בחמה ולבנה¹⁰¹ כו' עד אבל הכוכבים אין להם בושח לעולם כו'.

עיינו במדרש רבה, פרשת דברים: "אמר לפניו: ריבנו של עולם, למה לא דימית את בניך לחמה וללבנה?", וכו', עד "אבל הכוכבים אין להם בושח לעולם", וכו'.

המדרש על פרשת דברים שואל מדוע נמשלו בני ישראל לכוכבים ולא לשמש ולירח. התשובה, המצוטטת כאן בחלקה, היא שהכוכבים לעולם אינם מתביישים.

ולכן האבנים טובות שגידולם מהכוכבים שהוא ענין בירור נה"ב [נפש הבהמית] נאמר בהם ונשא אהרן את שמות בניי [בני ישראל]¹⁰² כו' על לבו כו' לפני הוי' כו'.

ולכן נאמר על האבנים הטובות, שגידולן מן הכוכבים, עניין שהוא בירור הנפש הבהמית: "ונשא אהרן את שמות בני ישראל", וכו', "על לבו", וכו', "לפני הוי'", וכו'.

מכיוון שהאבנים צומחות מן הכוכבים ומייצגות את בירור הנפש הבהמית, נאמר עליהן בתורה שאהרן נשא את שמות השבטים "על לבו..." לפני הוי'". כאן מסתיימים הסוגריים.

והנה הי"ב אבנים היו על לב אהרן כהנא רבא בחי קדוש ולא טהור כנודע שבחי קדוש הוא בכהנים ובחי טהור בלויים ונשא אהרן את שמותם על לבו

והנה, שתיים-עשרה האבנים היו על לבו של אהרן הכהן הגדול, בחינת "קדוש" ולא "טהור". כידוע, בחינת "קדוש" שייכת לכהנים, ובחינת "טהור" ללוויים. "ונשא אהרן את שמותם על לבו".

שתיים-עשרה אבני החושן היו על לבו של הכהן הגדול. הוא מייצג את בחינת "קדוש", ולא רק "טהור", כפי שהקדושה נאמרת על הכהנים והטהרה על הלוויים (פסקה 7).

(ועל שתי כתפיו) לפני הוי שהגיה בחי י"ב גבולי אלכסון שבי"ב אבנים עד בחינת לפני הוי

"(ועל שתי כתפיו) לפני הוי": הוא האיר את בחינת שנים-עשר גבולי האלכסון שבשתיים-עשרה האבנים, עד לבחינת "לפני הוי",

בנשיאת האבנים "לפני הוי", אהרן האיר את שנים-עשר הצירופים האלכסוניים שהאבנים מייצגות, עד לבחינת "לפני הוי".

שהוא בבחינת קדוש ומובדל שהוא למעלה מבחינת הוי כנודע. (ועיין בזח"ב [בזהר חלק ב'] פקודי דרכ"ט סע"ב [סוף עמוד ב] ודף ר"ל ע"א ובזח"ג [בזהר חלק ג] נשא קל"ד תחלת ע"ב).

שהיא בחינת "קדוש ומובדל", שלמעלה מבחינת הוי, כידוע. (ראו זוהר II, פקודי, עמ' 229, סוף צד ב, ועמ' 230א; זוהר III, נשא, עמ' 134, תחילת צד ב.)

"לפני הוי" היא בחינת "קדוש ומובדל", שלמעלה אפילו משם הוי. אדמו"ר הזקן מפנה לשלושה מקומות בזהר בעניין זה.

אך הנה כל זה הוא בבחינת התחלקות המראות ותוארים שבאבנים טובות הנ"ל שנחלקו דרך כלל ליי"ב בחינות ומדרגות בחינת י"ב גבולי אלכסון

אך כל זה נוגע לחלוקה של הצבעים והצורות שבאבנים היקרות שהוזכרו לעיל, המתחלקות בכללות לשנים-עשר סוגים ומדרגות — בחינת שנים-עשר גבולי האלכסון;

כאן מובחנת נקודה חדשה: כל מה שנאמר עד כה נוגע להבדלים בין האבנים מבחינת צבען. מבחינה זו הן מתחלקות לשנים-עשר סוגים — שנים-עשר גבולי האלכסון.

דהיינו בבחינת המשכות להתמזגות והתכללות המדות בבחי הגוונים שלהם זה נוטה לחדסד וזה נוטה כו

כלומר, לבחינות ההמשכה של מיזוג והתכללות המדות, כפי שהן מתבטאות בצבעיהן: זו נוטה לחדסד וזו נוטה וכו'.

השנים-עשר הם צירופים של המדות, המתבטאים בצבעי האבנים. אחת נוטה לחדסד, אחרת לגבורה, וכן הלאה.

אבל בסדר הארתן בכללות נחלקות לבי בחיי יש אבן שהוא מאיר בבחינת אור ישר דהיינו

אבל מבחינת אופן הארתן בכללות, הן מתחלקות לשני סוגים. יש אבן המאירה בבחינת אור ישר, כלומר,

אך מבחינת אופן הארתן, כל האבנים נחלקות לשני סוגים בלבד. סוג אחד מאיר באור ישר — אור הנמשך ממקורו החוצה ולמטה.

שהוא אבן המאיר ובאורו נראה אור לאחרים שאם מוציאים אותו בחשך הוא מאיר מפני שהארתו מתפשטת מתוכו ולחוץ ויש אבן

זו אבן המאירה, ובאורה נראה אור לאחרים: אם מוציאים אותה אל החושך, היא מאירה, מפני שהארתה מתפשטת מתוכה החוצה. ויש אבן

אבן כזאת מפיצה אור משלה: כשמוציאים אותה אל החושך, היא מאירה את סביבתה, מפני שאורה מתפשט מתוכה כלפי חוץ.

שהוא מבריק וזורק ככרם חצים בעין הרואה עד שתתלהט עין הרואה מפני זיוו והדרו וזהו בבחי' אור חוזר שהוא ממטה למעלה.¹⁰³

המבריקה ומטילה חצים ככרם אל תוך עינו של הרואה, עד שעינו של הרואה מתלהט מפני זיוו והדרה; וזו בחינת אור חוזר, שהוא מלמטה למעלה.

הסוג האחר מנצנץ ומחזיר אור אל עינו של המתבונן, עד שנדמה שעינו בוערת. זהו אור חוזר — אור החוזר מלמטה למעלה.

23 והן הם בחיי ב' צדיקים צדיק עליון מלמעלה למטה וצדיק תחתון ממטה למעלה שהם יוסף הצדיק

ובנימין הצדיק בנימין הוא מלמטה למעלה בחיי אור חוזר

והם שתי הבחינות של צדיק: צדיק עליון, מלמעלה למטה, וצדיק תחתון, מלמטה למעלה; אלו הם יוסף הצדיק ובנימין הצדיק. בנימין הוא מלמטה למעלה, בחינת אור חוזר,

שני סוגי האור הם שני סוגי הצדיק: "צדיק עליון", שממשיך אור מלמעלה למטה, ו"צדיק תחתון", שמעלה מלמטה למעלה. אלו הם יוסף ובנימין, ובנימין הוא אור חוזר, כלומר תנועה כלפי מעלה.

דהיינו בחיי תשוקת הנבראים להתכלל במקורם ואל אישך תשוקתך¹⁰⁴ מים התחתונים בוכים^{105, 106} אנן בעינן למהוי קדם מלכא¹⁰⁷ כי אין רוצים לישאר למטה.

כלומר, בחינת הכמיהה של הנבראים להיכלל במקורם: "ואל אישך תשוקתך"; המים התחתונים בוכים: "אנו רוצים להיות לפני המלך", כי אינם רוצים להישאר למטה.

אור חוזר הוא הכמיהה של הנבראים לשוב ולהיכלל במקורם, ככתוב: "ואל אישך תשוקתך". תיקוני הזהר מספר שכאשר נחלקו המים, בכו המים התחתונים: "אנו רוצים להיות לפני המלך" — הם לא רצו להישאר למטה.

24 ואולי זהו מרומז בלידת בנימין שנאמר שם ות קש בלדתה¹⁰⁸ כי רחל היא בחיי¹⁰⁹ מלי ובלדתה היא

התגלות נשמת בנימין להיות בבחי' נברא בבי"ע היתה

ואולי הדבר נרמז בלידת בנימין, שעליה נאמר: "ותקש בלדתה". שכן רחל היא בחינת מלכות, ובלדתה אותו — כלומר, בהתגלות נשמת בנימין כיצור נברא בעולמות בריאה, יצירה ועשיה — היא

אדמו"ר הזקן מציע, בלשון "ואולי", שלידת בנימין רומזת לכך שרחל "התקשתה בלדתה". רחל מסמלת את מלכות, מקורם של הנבראים, ולידה פירושה שנשמת בנימין מתגלה כיצור נברא בעולמות התחתונים.

מקשה לילד כלומר שבקושי היתה התגלות בחי' בנימין בבי"ע היפך טבע נשמתו שהוא הי' [היה] מרכבה לבחי' אור חוזר ממטה להתכלל במקורו ולידתו היינו התגלות להיות למטה בבי"ע.

התקשתה בלידה; כלומר, התגלות בחינת בנימין בעולמות בריאה, יצירה ועשיה באה בקושי, בניגוד לטבע נשמתו, שכן הוא היה מרכבה לבחינת אור חוזר, השואף מלמטה להיכלל במקורו; ולידתו פירושה [התגלותו] כדי להיות למטה, בעולמות בריאה, יצירה ועשיה.

ההתגלות הייתה קשה משום שהייתה מנוגדת לטבע נשמתו של בנימין, שהייתה מרכבה לאור חוזר, השואף תמיד כלפי מעלה להיכלל במקורו. הירידה לעולם הזה בלידתו עמדה בניגוד לשאיפה זו.

25 ויוסף הצדיק הוא בחי' אור ישר מלמעלה למטה להשפיע לבי"ע דוקא כמ"ש ויכלכל יוסף את אביו¹¹⁰

ואת אחיו ויוסף הוא המשביר¹¹¹ כו'.

ויוסף הצדיק הוא בחינת אור ישר, מלמעלה למטה, כדי להשפיע דווקא בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, כפי שנאמר: "ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו", וכן "ויוסף הוא המשביר" וכו'.

יוסף הוא אור ישר, היורד מלמעלה למטה ומשפיע בעולמות התחתונים. הפסוקים מספרים שהוא כלכל את אביו ואת אחיו וסיפק תבואה לכל הארץ.

והנה האבנים היו על שמות השבטים כתולדותם וסדר האבנים אודם פטדה כו' הוא לפי סדר תולדות

השבטים כמ"ש הרמב"ם [הרבי משה בן מימון]¹¹² נמצא שהם ליוסף וישפה לבנימין

והנה האבנים נועדו לשמות השבטים לפי סדר לידתם, וסדר האבנים — אודם, פטדה וכו' — תואם את סדר לידת השבטים, כפי שכותב הרמב"ם. נמצא שהשם היא אבן של יוסף, והישפה — של בנימין.

הרמב"ם פוסק ששמות השבטים נחקקו על אבני החושן לפי סדר לידתם: ראובן על האבן הראשונה, אודם, ובנימין על האחרונה, ישפה. מכאן שהשם, האבן האחת-עשרה, היא אבן של יוסף, והישפה היא אבן של בנימין.

(ישפה י"ש פ"ה¹¹³ כלומר שבחינת מל' היא בחינת פה מתעלית בבחי' יש כו' דהיינו לבחינת מוצא פ"ה¹¹⁴ ה' מוצא היינו המקור של בחי' פה. עמ"ש בביאור ע"פ ראשי המטות¹¹⁵ ומ"ש ע"פ זאת חקת התורה.¹¹⁶

(ישפה — יש פה, כלומר, בחינת מלכות, שהיא בחינת פה, מתעלה לבחינת יש וכו'; היינו לבחינת "מוצא פי ה'". "מוצא" הוא המקור של בחינת פה. ראו מה שכתוב בביאור על הפסוק "ראשי המטות", ומה שכתוב על הפסוק "זאת חוקת התורה".)

בסוגריים: את המילה ישפה אפשר לקרוא "יש פה". מלכות נקראת "פה", וכאן היא מתעלה אל היש, אל מקורה — המקום שממנו הדיבור יוצא, "מוצא פי ה'".

וזוהו יש פה ושותק¹¹⁷ כי חכם אינו מדבר בפני מי שגדול¹¹⁸ ממנו¹¹⁹ עמ"ש כה"ג [כהאי גוונא] גבי ק"י ס [קריעת ים סוף] בענין ואתם תחרישון¹²⁰ ועמ"ש בביאור ע"פ והיה מספר¹²¹ ועיין בזה"ג [בזהר חלק ג] בלק) וזהו י"ש פה ושותק", שכן חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו. ראו מה שכתוב בדרך דומה בענין קריעת ים סוף, על הפסוק "ואתם תחרישון"; וכן מה שכתוב בביאור על הפסוק "והיה מספר [בני ישראל]"; ועיין בזהר חלק ג, בלק.

המדרש דורש את המילה ישפה: "יש פה, ובכל זאת הוא שותק". בנימין ידע שיוסף נמכר ושתק. אדמו"ר הזקן קושר זאת לאמירה "חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו": מלכות שותקת בפני מקורה, כפי שנאמר לישראל על הים: "ואתם תחרישון".

(קפ"ח ב')¹²² בענין עמר התנופה תנו פה¹²³ ועיין ברבות באסתר ע"פ אין אסתר מגדת¹²⁴ כו'. וזהו שמיכאל אמר שהם וגבריאל אמר ישפה.

(קפ"ח ב'), בענין עומר התנופה — "תנו פה"; ועיין במדרש רבה על אסתר, על הפסוק "אין אסתר מגדת" וכו'. וזהו הטעם שמיכאל אמר שהם, וגבריאל אמר ישפה.

הזהר דורש את המילה תנופה, הנוגעת להנפת העומר, כ"תנו פה", והמדרש עוסק בשתיקתה של אסתר. כך מתבארת מחלוקת המלאכים: מיכאל אמר שהם, האבן של יוסף, וגבריאל אמר ישפה, האבן של בנימין.

כי הנה שמשותיך¹²⁵ פי חלונות¹²⁶ שמאיר בהם השמש והוא משל להארת אור א"ס בבי' מיני חלונות או שיומשך אור א"ס למטה בבי"ע או שיתעלו ביי"ע להתכלל באור א"ס.¹²⁷

כי הנה "שמשותיך" פירושו חלונות שהשמש מאירה דרכם, והוא משל להארת אור אין סוף דרך שני מיני חלונות: או שאור אין סוף יימשך למטה, אל עולמות בריאה, יצירה ועשיה, או שעולמות בריאה, יצירה ועשיה יתעלו וייכללו באור אין סוף.

"שמשותיך", שפירושו "חלונותיך", נגזר מן המילה שמש: חלונות שהשמש מאירה דרכם. הם משל לשתי דרכים שבהן אור אין סוף מאיר: הוא נמשך למטה אל העולמות התחתונים, או שהעולמות התחתונים מתעלים ונכללים בו.

26 וזהו ענין והתהלכתי בתוכם¹²⁸ היינו שיהיה התגלות סובב בממלא והוא ההילוך שמלמעלה למטה וגם עליית ממלא בסובב והוא ההילוך שמלמטה למעלה.

וזהו פירוש "והתהלכתי בתוכם": תהיה התגלות של האור המקיף את כל העולמות בתוך האור שממלא את כל העולמות, והיא ההליכה מלמעלה למטה; וכן תהיה עליית האור שממלא את כל העולמות אל האור המקיף את כל העולמות, והיא ההליכה מלמטה למעלה.

הבטחת ה' "והתהלכתי בתוכם" כוללת שני סוגים של "הליכה". האחד הוא התגלות האור המקיף בתוך האור שממלא את העולמות — תנועה מלמעלה למטה; והשני הוא עליית האור שממלא את העולמות אל האור המקיף — מלמטה למעלה.

ועיין מ"ש בפי' וישב סדי"ה ונתתי לך מהלכים^{129, 130} כו' והוא כמו עד"מ שאם אחד¹³¹ עומד למעלה והבי' למטה ורוצים להתקרב יחד יכול להיות הקירוב בשני

ראו מה שנכתב בפרשת וישב, בסוף המאמר הפותח במילים "ונתתי לך מהלכים" וכו'. הדבר דומה, למשל, לשני אנשים, אחד עומד למעלה והשני למטה, והם רוצים להתקרב זה לזה: הקרבה יכולה להתרחש בשתי

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "ונתתי לך מהלכים" שבתורה אור. המשל הוא על שני אנשים, אחד עומד במקום גבוה ואחד במקום נמוך, ורוצים להתקרב זה לזה.

אופנים או שהעליון יורד למטה או שהתחתון יעלה למעלה ומיכאל שר של חסד שהוא בחינת ההשפעה מלמעלה למטה אמר שיהיה בחי' שהם דוקא בחינת יוסף כי כן מדתו.

דרכים: או שהעליון יורד למטה, או שהתחתון עולה למעלה. ומיכאל, שר החסד, המייצג השפעה מלמעלה למטה, אמר שתהיה זו דווקא בחינת שהם, בחינתו של יוסף, שכן זו מידתו.

או שהעליון יורד, או שהתחתון עולה. מיכאל, מלאך החסד שמידתו להשפיע מלמעלה למטה, בחר בשהם, אבנו של יוסף — האור שיוצא מלמעלה.

משא"כ גבריאל אמר כפי מדתו בחי' גבורה והסתלקות למעלה דוקא (והנה בגמ' [בגמרא] שם ואמרי לה דפליגי בזה תרי אמוראי במערבא יהודה וחזקיה בני ר' [רבי] חייא.¹³² והענין דאיתא בגמ' [בגמרא] בב"מ [בבבא מציעא])

לעומת זאת, גבריאל אמר בהתאם למידתו: דווקא בחינת גבורה והסתלקות כלפי מעלה. (והנה, בגמרא שם נאמר, "ויש אומרים", ששני אמוראים במערבא, יהודה וחזקיה בני רבי חייא, נחלקו בדבר. והענין הוא, כפי שנאמר בגמרא בבבא מציעא)

גבריאל, מלאך הגבורה שמידתו הסתלקות כלפי מעלה, בחר בישפה, אבנו של בנימין. בסוגריים אדמו"ר הזקן פונה לגרסה אחרת בגמרא, שלפיה נחלקו בדבר שני חכמים מארץ ישראל, יהודה וחזקיה בני רבי חייא.

(דפ"ה ע"ב) **שרי** [שרבי] **חייא** ובניו היו דוגמת האבות אברהם יצחק ויעקב. וגם איתא בגמ' [בגמרא] **במ"ק** [במועד קטן] (דכ"ה ע"א) **יהודא מימינא דאבוה וחזקיה משמאליה**¹³³.

(דף פ"ה ע"ב), **שרבי חייא** ובניו היו בדוגמת האבות אברהם, יצחק ויעקב. וכן נאמר בגמרא במועד קטן (דף כ"ה ע"א): **"יהודה מימינו של אביו וחזקיה משמאלו"**.

בבבא מציעא רבי חייא ובניו מתוארים כמי שהיו בדוגמת שלושת האבות. במועד קטן נאמר שיהודה היה מימינו של אביו וחזקיה משמאלו.

ופי' בס' חמדת צבי על הת"ז [התיקוני זוהר] **שרי** [שרבי] **חייא הוא בחי' יעקב ולכן גוהרקי שלו מנפשי** [מנפשיה] **סליק ע"ד ת"ת** [תפארת] **עולה עד הכתר**.

ובספר חמדת צבי על תיקוני זוהר מוסבר שרבי חייא הוא בחינת יעקב. לכן המרכבה שלו, גוהרקי, "עלתה מעצמה", בדומה לתפארת העולה עד הכתר.

בחמדת צבי, פירוש לתיקוני זוהר, נאמר שרבי חייא מקביל ליעקב, שמידתו תפארת. לכן, כפי שמסופר בגמרא, מרכבתו עלתה מעצמה לשיבה של מעלה, בלי שמלאכים נשאו אותה — בדומה לתפארת המגיעה עד הכתר.

וגם כי ביעקב נאמר כי שרית עם אלקים¹³⁴ ועם אנשים שא"צ [שאינ צריך / שאינו צריך] למלאכים כו'. (ועמ"ש בביאור ע"פ עלי באר¹³⁵ כו' חפרוה שרים¹³⁶ ועמ"ש ע"פ כנשר יעיר¹³⁷ כו').

וכן נאמר ביעקב: **"כי שרית עם אלקים ועם אנשים"**, ולכן אינו זקוק למלאכים וכו'. (ראו מה שנכתב בביאור על הפסוק **"עלי באר" וכו', "חפרוה שרים"**, ומה שנכתב על הפסוק **"כנשר יעיר" וכו'.**)

גם ליעקב נאמר: **"כי שרית עם אלקים ועם אנשים"** — יש לו כוח על המלאכים ואינו זקוק להם. אדמו"ר הזקן מפנה לשני מאמרים נוספים העוסקים בעניין זה.

וגם **"ל" [יש לומר] דלכך נק' חייא ע"ד יעקב אבינו לא מת**¹³⁸ **כו'. ואם כן ממילא מוכן דיהודה שהיה מימינ' [מימיניה] הוא מבחי' אברהם וחזקיה משמאליה הוא מבחי' יצחק.**

אפשר גם לומר שזו הסיבה שהוא נקרא חייא, על דרך **"יעקב אבינו לא מת" וכו'.** ואם כן, מוכן ממילא שיהודה, שהיה מימינו, הוא מבחינת אברהם, וחזקיה, שהיה משמאלו, הוא מבחינת יצחק.

אפשר ששמו של רבי חייא, שפירושו **"חיי"**, רומז למאמר **"יעקב אבינו לא מת"**. אם רבי חייא הוא כנגד יעקב, הרי שיהודה שמימינו מקביל לאברהם, מידת החסד, וחזקיה שמשמאלו מקביל ליצחק, מידת הגבורה.

ולכן **א"ש [אתי שפיר] דיהודה וחזקיה בני רבי חייא**¹³⁹ **פליגי ג"כ בזה שיהודה אמר שהם כפי מדתו מלמעלה למטה בחי' אברהם וחזקיה אמר ישפה כפי מדתו מלמטה למעלה בחינת יצחק כו'.**

לכן מוכן היטב שגם יהודה וחזקיה, בני רבי חייא, נחלקו בעניין זה: יהודה אמר שוהם, בהתאם למידתו, מלמעלה למטה — בחינת אברהם; וחזקיה אמר ישפה, בהתאם למידתו, מלמטה למעלה — בחינת יצחק וכו'.

כך מחלוקת החכמים מקבילה למחלוקת המלאכים. יהודה, כמו אברהם, בחר בשוהם — באור היורד מלמעלה; וחזקיה, כמו יצחק, בחר בישפה — בעלייה מלמטה.

27 והנה לפי גירסת הגמרא בב"ב [בבבא בתרא] **תרי מלאכי**¹⁴⁰ **ברקיע גבריאל ומיכאל** **חד אמר שהם משמע דלכאורה דגבריאל אמר שהם.**

כעת, לפי נוסח הגמרא בבבא בתרא: "שני מלאכים ברקיע, גבריאל ומיכאל; אחד אמר שוהם", נראה לכאורה שגבריאל הוא שאמר שוהם.

בנוסח התלמוד בבבא בתרא נזכרים "גבריאל ומיכאל", ולאחר מכן נאמר "אחד אמר שוהם". בקריאה פשוטה, הראשון שנזכר — גבריאל — הוא שאמר שוהם, בניגוד להסבר שניתן קודם.

וגם דרך זה יש ליישב ע"פ מ"ש במ"א ע"פ ואלה¹⁴¹ תולדות יצחק¹⁴² כו'. דבאברהם כתיב אשר אהבת את יצחק¹⁴³ כי ידוע הטבע לאהוב ההיפוך

אפשר ליישב גם בדרך זו, על פי מה שנכתב במקום אחר על הפסוק "ואלה תולדות יצחק" וכו': על אברהם נאמר "אשר אהבת את יצחק", שכן ידוע שטבעו של אדם לאהוב את ההפך ממנו,

אפשר להסביר גם את הקריאה הזאת על פי מאמרו של אדמו"ר הזקן על הפסוק "ואלה תולדות יצחק". התורה אומרת שאברהם אהב את יצחק, משום שטבעי לאהוב את מי שהוא ההפך ממך.

כדכתיב מים קרים על נפש עיפה¹⁴⁴ **וכמ"כ** [וכמו כן] **להיפך מי שקר לו מאד רוצה למים חמים.**

כמו שנאמר: "מים קרים על נפש עיפה"; וכך גם להפך — מי שקר לו מאוד רוצה מים חמים.

כפי שנאמר בספר משלי, מים קרים מרעננים נפש עיפה וחמה. באותו אופן, מי שקר לו מאוד משתוקק למים חמים.

28 ולכן אברהם שמדתו המשרה מלמעלה למטה אוהב ג"כ ההיפוך בחי יצחק מלמטה למעלה. לפי¹⁴⁵ [זה] י"ל [יש לומר] **דגבריאל אמר שהם ומיכאל אמר ישפה**

לכן אברהם, שמדתו משרה [את האור] מלמעלה למטה, אוהב גם את ההיפך — את בחינתו של יצחק, מלמטה למעלה. לפי זה אפשר לומר שגבריאל אמר שהם ומיכאל אמר ישפה.

אברהם, שממשיך אור מלמעלה למטה, אוהב את יצחק, שעולה מלמטה למעלה. לפי הסבר זה, ייתכן שכל מלאך בחר באבן המנוגדת לטבעו: גבריאל אמר שהם ומיכאל אמר ישפה.

אך מ"מ יותר נראה כפי הראשון וכן במדרש תהלים רס"י [ריש סימן] פ"ז הגירסא פליגי בה תרי מלאכי ברקיע מיכאל וגבריאל¹⁴⁵ וכן הוא בילקוט בישעיה נ"ד כנ"ל:¹⁴⁶

אך בכל זאת נראה יותר כפירוש הראשון. וכך גם במדרש תהלים, בתחילת סימן פ"ז, הנוסח הוא: "נחלקו בכך שני מלאכים ברקיע, מיכאל וגבריאל"; וכן הוא בילקוט על ישעיה נ"ד, כפי שהוזכר לעיל.

ובכל זאת, אדמו"ר הזקן מעדיף את הפירוש הראשון, משום שבמדרש תהלים ובילקוט נאמר "מיכאל וגבריאל", כשמיכאל מוזכר ראשון. לפי נוסח זה מיכאל אמר שהם וגבריאל אמר ישפה, כל אחד בהתאם לטבעו.

כדין וכדין

29 ד ואמר הקב"ה להוי כדין וכדין. כי הנה פיי וביאור ענין עליות המדרגות והתכללותם במקורם היינו

הזדככות החומר שבמדרגה התחתונה שהיא חומרית וגשמית בערך המדרגה שלמעלה הימנה

ד. "והקדוש ברוך הוא אמר: יהי כדין וכדין". פירוש הדברים וביאור עניין עליית המדרגות והתכללותן במקורן הוא הזדככות החומר שבמדרגה התחתונה, שהיא חומרית וגשמית ביחס למדרגה שמעליה,

החלק הרביעי מסביר את תשובת ה': "יהי כדין וכדין". תחילה מתבאר מה פירושה של "עלייה": כל מדרגה תחתונה היא חומרית וגסה ביחס למדרגה שמעליה.

שהיא בבחי' רוחנית ונשמה לגבי התחתונה שהיא בבחי' גוף נגדה וכשהיא מתפשטת מחומרית וגסותה עד שתהיה בבחינה העליונה היינו עלייתה והתכללותה במקורה.

שהיא בבחינת רוחניות ונשמה ביחס למדרגה התחתונה, שהיא בבחינת גוף לעומתה. וכשהמדרגה התחתונה מתפשטת מחומריותה ומגסותה, עד שהיא מגיעה למדרגה העליונה, זוהי עלייתה והתכללותה במקורה.

המדרגה העליונה היא כמו נשמה ביחס לתחתונה, שהיא כמו גוף. כשהמדרגה התחתונה מסלקת את גסותה עד שהיא מגיעה לאיכותה של העליונה, זוהי עלייתה והתכללותה במקורה.

30 וזהו ענין עליית שבת בפנימיות העולמות כמו שאומרים¹⁴⁷ ה'בו לה' בני אלים¹⁴⁸ ה'בו לה' כו'.

וזהו עניין עליית השבת בפנימיות העולמות, כפי שאנו אומרים: "ה'בו לה' בני אלים, ה'בו לה' כו'.

זוהי עליית העולמות בשבת, בפנימיותם. הדבר מתבטא במזמור שאומרים בקבלת שבת: "ה'בו לה' בני אלים, ה'בו לה'".

שהג' ה'בו הן ג' בחי' עליות ביי' שעולים באצי' במל' וכן המל' עולה בז"א וז"א באו"א [באבא ואימא] עד רום המעלות כמ"ש כל זה בכוונת ה'בו¹⁴⁹ הנ"ל

שלוש הפעמים "ה'בו" הן שלוש בחינות של עלייה: בריאה, יצירה ועשיה עולות לאצילות, למלכות; וכן מלכות עולה לז"א, וז"א לאבא ואמא, עד רום המעלות, כפי שמבואר כל זה בכוונה המיסטית של ה"ה'בו" האמור לעיל;

על פי הכוונות המיסטיות של הארז"ל, שלוש הפעמים "ה'בו" הן שלוש עליות: העולמות התחתונים עולים למלכות דאצילות, מלכות עולה לז"א, וז"א עולה לאבא ואמא, וכן הלאה עד רום המעלות.

דהיינו שמתעלות המדרגות בעילוי יותר מכשהיו בסדר ההשתלשלות. כי החכמה שבסדר ההשתלשלות עד חכמה דעשיה עד שנתהווה שכל אנושי.

כלומר, המדרגות מתעלות למעלה גבוהה יותר מזו שבה היו בסדר ההשתלשלות. שהרי החכמה שבסדר ההשתלשלות [נמשכת] עד לחכמה שבעשיה, עד שנוצר השכל האנושי.

בעלייה זו כל מדרגה עולה מעל למקומה בסדר ההשתלשלות. החכמה יורדת מדרגה אחר מדרגה עד לחכמה שבעשיה, ומשם נוצר השכל האנושי.

הנה שכל האנושי הזה הוא חומרי וגם מאד נגד החכמה של מעלה ואין ערך ודוגמא לבחיי של מעלה.

והנה, השכל האנושי הזה חומרי וגם מאד ביחס לחכמה שלמעלה, ואין לו ערך ודמיון לבחינה שלמעלה.

השכל האנושי גם וחומרי ביחס לחכמה האלוקית, ואין ביניהם כל השוואה. זו נקודת המוצא של העלייה.

31 וכן הרחמנות שלמטה בגשמיות היא מגושמת בחומריות וגסות מאד ואינה דוגמת הרחמנות שלמעלה

כי למטה הרחמנות היא מפאת התפעלות הנפש בצר לה בצרת אביון שאינה יכולה לסבול כו'

כך גם הרחמים למטה, במישור הגשמי, הם חומריים וגסים מאד ואינם דומים כלל לרחמים שלמעלה. למטה, הרחמים נובעים מכך שהנפש מתרגשת ונעשית מצרה לה לנוכח מצוקתו של עני, שאינה יכולה לשאת אותה וכו'.

גם הרחמים האנושיים הם גשמיים וגסים. האדם מרחם מפני שהוא מתרגש ממצוקתו של עני ואינו יכול לשאת אותה.

ולמעלה לא שייך התפעלות כלל ממקרי הגוף אלא שבירידות והמשכת המדרגות בצמצומים רבים ושונים נתהווה שכל אנושית ורחמנות אנושית ולמעלה היא מקור החכמה ורוחניותה וחיותה ומקור הרחמים וחיותו שמשם נמשך להיות חכמה ורחמים למטה בגשמיות

אך למעלה אין כלל מקום להתרגשות ממאורעות הגוף. אלא, באמצעות ירידת המדרגות והמשכתן דרך צמצומים רבים ושונים, נוצרו השכל האנושי והרחמים האנושיים. למעלה נמצא מקור החכמה, רוחניותה וחיותה, וכן מקור הרחמים וחיותם; משם הם נמשכים ונעשים חכמה ורחמים למטה, במישור הגשמי.

למעלה אין התרגשות ממאורעות. החכמה והרחמים האנושיים נוצרו באמצעות צמצומים רבים של מקורם למעלה, ומקור זה עדיין מעניק להם את חיותם.

אבל בעליות העולמות בבחי' פנימית תתעלה החכמה שלמטה להיות לה הזדככות מחומריותה וגסותה עד שתהיה בטילה במציאות ונכללת במקור החכמה שלמעלה שאין כמוה ולא דוגמתה בשכל אנושי כלל.

אך בעליית העולמות, בבחינת הפנימיות, תתעלה החכמה שלמטה ותזדכך מחומריותה ומגסותה, עד שתהיה בטלה במציאות ותיכלל במקור החכמה שלמעלה, שאין לו כלל אח ורע או דמיון בשכל האנושי.

בעליית העולמות תזדכך החכמה האנושית עד שתבטל ותיכלל במקורה שלמעלה. למקור זה אין כלל דמיון בשכל האנושי.

32 וזהו ענין לאשתאבא בגופא דמלכא^{150, 151} שהוא להתכלל בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות ממש שבתוכן יהיה גילוי אורות המקיפים בחי' סוכ"ע.

וזהו פירוש "להיבלע בגוף המלך": להיכלל ממש בעשר הספירות של אצילות, שבתוכן יתגלו האורות המקיפים, בחינת סוכב כל עלמין.

זהו פירוש דברי הזוהר על היבלעות "בגוף המלך": להיכלל בעשר הספירות של אצילות עצמן. בתוך הספירות יתגלו אז האורות המקיפים.

וה"ז [והרי זה] יחוד אור א"ס ב"ה עם נשמת האדם שבגוף כשיקום בתחיה"מ [בתחיית המתים] ע"ד יחוד עליון דאיהו וחיוהי חד

וזהו ייחוד אור אין סוף, ברוך הוא, עם נשמת האדם שבגופו, כשיקום בתחיית המתים, בדומה לייחוד העליון של "הוא וחיותיו אחד",

בתחיית המתים יתייחד אור אין סוף עם נשמת האדם שבגופו. ייחוד זה יהיה בדומה לייחוד העליון של "הוא וחיותיו אחד".

והיינו ע"י עליות העולמות שיהיה אז. עוד יובן ענין ההזדככות ע"ד שאנו רואים גוף האדם יותר זך מגוף הבהמה והיינו

והדבר יהיה באמצעות עליית העולמות שתתרחש אז. אפשר להבין עוד את ענין ההזדככות מתוך מה שאנו רואים: גוף האדם זך יותר מגוף הבהמה. כלומר,

הדבר יתרחש באמצעות עליית העולמות באותה עת. דוגמה יומיומית להזדככות היא שגוף האדם זך יותר מגוף הבהמה.

כי באדם יש נפש המשכלת שלפי ערך נפשו כן הוא גם גופו משא"כ הבהמה גופה גס וחומרי יותר ולא יוכל להכיל נפש המשכלת בגופה כלל.

מפני שלאדם יש נפש משכלת, וגופו מתאים גם הוא לערך נפשו; ואילו גוף הבהמה גס וחומרי יותר, ולכן אינו יכול להכיל כלל נפש משכלת.

הגוף מותאם לנפש שבו. לאדם יש נפש משכלת, וגופו מתאים לה; ואילו גופה הגס יותר של הבהמה אינו יכול להכיל נפש משכלת כלל.

33 וכן לע"ל [לעתיד לבוא] יהיה הגוף יותר זך לאין קץ מגוף האדם עכשיו שהגוף יהיה רק מאותו העצם שישאר לעת

כך גם לעתיד לבוא, הגוף יהיה זך לאין ערוך מגוף האדם כיום, שכן הגוף יהיה עשוי רק מאותה עצם שתישאר לעת

לעתיד לבוא הגוף יהיה זך לאין ערוך יותר מכפי שהוא כיום. לפי המדרש, הוא ייבנה מחדש מעצם אחת שאינה נרקבת.

התחיי^{153, 152} שממנו יבנה בנין הגוף כחמירא גו עיסה עיי הטל שימשך¹⁵⁴ מלמעלה והיינו לפי ערך הנשמה שתהיה אז ממקום גבוה יותר נעלה.

התחייה, וממנה ייבנה גוף האדם, כמו שהשאור מחמיץ את העיסה, באמצעות הטל שיימשך מלמעלה; וזאת בהתאם לנשמה, שמקורה יהיה אז במקום גבוה ונעלה יותר.

מאותה עצם ייבנה הגוף מחדש, כמו שהשאור מחמיץ את העיסה, באמצעות הטל שה' יוריד כדי להחיות את המתים. הגוף יתאים לנשמה, שמקורה יהיה אז במקום גבוה יותר.

34 ועד"ז יהיה עוד הזדככות ועליות עד שתתעלה החכמה שלמטה באדם להיות כפי בחיי חכמה עילאה

באותו אופן יהיו עוד זיכוך ועליות, עד שהחכמה שלמטה, שבאדם, תתרומם ותהיה כמו בחינת חכמה עילאה;

העלייה תימשך עד שהחכמה האנושית תתרומם ותהיה כמו חכמה עילאה עצמה. מה שכעת גס ומוגבל ישתווה למקורו האלוקי.

וכן החסד שבאדם יהיה כמו בחיי חסד דרועא ימינא^{155, 156} שלמעלה וכן הגבורה כו' וכל זה הוא ענין עליות העולמות מלמטה למעלה.

וכך גם החסד שבאדם יהיה כמו בחינת חסד, "דרועא ימינא", שלמעלה, וכך גם הגבורה וכו'. כל זה הוא עניין עליית העולמות מלמטה למעלה.

החסד האנושי יהיה כמו החסד שלמעלה, שתיקוני הזוהר מכנה "הזרוע הימנית", וכך גם הגבורה ושאר המידות. כל זה הוא עליית העולמות מלמטה למעלה.

וזהו בחיי בנימין. אמנם בחיי המשכה מלמעלה למטה היינו שגם בכלים דבי"ע כמו שהן יומשך בהן גילוי אור אי"ס ממש

וזהו בחינת בנימין. ואולם בחינת ההמשכה מלמעלה למטה פירושה שגם אל תוך הכלים של בריאה, יצירה ועשיה, כפי שהם, תימשך התגלות ממשית של אור אין סוף,

העלייה היא דרכו של בנימין. הדרך האחרת, המשכה מלמעלה, פירושה שאור אין סוף עצמו יתגלה בכלים של העולמות התחתונים כפי שהם, בלי שיעלו תחילה.

כמו שנמשך בכלים דאצילות וכמ"ש במ"א ע"פ מאמר הזהר ר"פ ויצא¹⁵⁷ שאמר הקב"ה לדוד חיך אפילו במאנין דיילי לא אשתמש אלא במאנין דילך.¹⁵⁸ מאנין הם כלים.

כפי שהוא נמשך בכלים של אצילות. וכפי שמבואר במקום אחר על מאמר הזהר בתחילת פרשת ויצא, שבו אמר הקדוש ברוך הוא לדוד: "חיך, אפילו בכלים שלי לא אשתמש, אלא בכלים שלך". "מאנין" פירושה כלים.

הוא יתגלה שם כפי שהוא מתגלה בכלים של אצילות. הזוהר מספר שה' הכטיח לדוד: "לא אשתמש בכלים שלי, אלא בכלים שלך"; "מאנין" היא בארמית "כלים".

35 והנה גם באצילות יש בחיי כלים¹⁵⁹ אלא ששם באצילות איהו וגרמוהי חד שגם הכלים הם בבחי' יחוד מה שאין כן בבריאה משם יפרד¹⁶⁰ וגם בבריאה

והנה, גם באצילות יש בחינת כלים, אלא ששם, באצילות, "הוא וכליו אחד" ("איהו וגרמוהי"), כך שגם הכלים נמצאים באחדות; שלא כמו בבריאה, שעליה נאמר: "משם יפרד". וגם בבריאה

גם באצילות יש כלים, אך שם הם אחד עם האור: "הוא וכליו אחד". בבריאה מתחילה ההפרדה, כפי שנאמר על הנהר היוצא מעדן: "משם יפרד".

הנה יש נר"נ [נפש רוח נשמה] חיה יחידה והנשמה חיה יחידה נכללו באלקות רק הרוח ונפש הם כלים ממש.¹⁶¹

יש נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה; הנשמה, החיה והיחידה כלולות באלקות, ורק הרוח והנפש הן כלים ממש.

גם בבריאה, המדרגות העליונות — נשמה, חיה ויחידה — הן חלק מהאלקות. רק הרוח והנפש של הבריאה הן כלים במובן המלא.

36 וזהו במאנין דילי הם כלים דאצילות ונשמה חיה יחידה דבריאה שהם בחיי אלקות וע"כ נקראים מאנין דילי

וזהו "בכלים שלי": הם הכלים של אצילות, וכן הנשמה, החיה והיחידה של בריאה, שהם בחינת אלקות; לכן הם נקראים "הכלים שלי".

"הכלים שלי" הם הכלים של אצילות והמדרגות העליונות של בריאה, שהן אלקות. לכן ה' מכנה אותם שלו.

אבל מאנין דחלך הם רוח ונפש דבריאה שהם נבראים ואינן אלהות שהם נקי מאנין דילך שהם כלים לבחי' דוד היא המלי'

אבל "הכלים שלך" הם הרוח והנפש של בריאה, שהם נבראים ואינם אלקות. הם נקראים "הכלים שלך" מפני שהם כלים לבחינת דוד, שהיא מלכות,

"הכלים שלך" הם הרוח והנפש של בריאה, שהם נבראים ולא אלקות. הם הכלים של דוד, משום שדוד מסמל את מלכות.

שהיא ראש הבריאה והבטיחו הקב"ה שיהיה א"ס שורה גם במאנין דילך אפי' [אפילו] בכלים של רוח ונפש דבריאה

שהיא ראש בריאה. והקדוש ברוך הוא הבטיח לו שאור אין סוף ישרה גם ב"כלים שלך", אפילו בכלים של הרוח והנפש של בריאה;

מלכות נעשית הראש והמקור של בריאה. ה' הבטיח לדוד שאור אין סוף ישרה גם בכלים נבראים אלה.

וכמו שהיה באמת אריה דאכיל קרבנין¹⁶² פני שור דאכיל בעירין ופני נשר עופין תורין ובני יונה והם הם בחי חיות המרכבה ממש ולא מבחי חיה יחידה נשמה בלבד כו'.

וכפי שהיה בפועל: אריה שאכל את הקרבנות, פני שור שאכלו את הבהמות, ופני נשר שאכלו את העופות, התורים ובני היונה; אלה היו ממש בחינת חיות המרכבה, ולא רק בחינת חיה, יחידה ונשמה וכו'.

הדבר התרחש בפועל בבית המקדש: האש שעל המזבח קיבלה צורה של אריה שאכל את הקרבנות, פני שור שאכלו את הבהמות ופני נשר שאכלו את העופות. אלה היו ממש יצורי המרכבה האלוהית, נבראים, ולא רק מדרגות הנשמה שהן אלקות.

או כמו ע"ד וירד הוי"ע על הר סיני¹⁶³ הרי היה גילוי אור אי"ס למטה שלא ע"י הזדככות הכלים¹⁶⁴ עצומה כל כך ע"ד הנ"ל דעליות העולמות שהבריאה נכלל בבחי אצילות ממש

או כפי שהיה במתן תורה, "וירד הוי"ע על הר סיני": הייתה למטה התגלות של אור אין סוף, בלי שהכלים יזדככו במידה כה עצומה, כפי שתואר לעיל בעניין עליית העולמות, שבה בריאה נכללת ממש בבחינת אצילות;

דוגמה נוספת היא מתן תורה: "וירד הוי"ע על הר סיני". אור אין סוף התגלה למטה בלי שהכלים יזדככו תחילה במידה כה גדולה עד שבריאה תיבלע באצילות.

אלא שיוכל להיות גילוי אצילות בבריאה כמו שהבריאה היא בחי בריאה. כי הוא ית' כל יכול.

אלא שאצילות יכולה להתגלות בבריאה כפי שהיא, בבחינת בריאה. שהרי הוא יתברך יכול-כול.

אלא שאצילות התגלתה בבריאה בשעה שבריאה נותרה כפי שהיא. הדבר אפשרי משום שהי יכול-כול.

37 ועד"ז ג"כ יוכל להיות גילוי אור אי"ס הסוכ"ע בממכ"ע [בממלא כל עלמין] בבחי מלמעלה למטה. וזהו ענין המשל שהעליון יורד¹⁶⁵ למטה כו'.

בדומה לכך, יכולה גם להתגלות אור אין סוף, סובב כל עלמין, בתוך ממלא כל עלמין, מלמעלה למטה. זהו המשל של העליון היורד למטה וכו'.

בדומה לכך, האור המקיף יכול להתגלות בתוך האור הממלא, מלמעלה למטה. זוהי בחינת העליון היורד למטה, במשל על שני אנשים המתקרבים זה לזה.

ואמר הקב"ה להוי כדין וכדין שיהיה לעתיד ב' הבחינות שיהיה עליות העולמות מלמטה למעלה שהתחתון יעלה למעלה וגם יהיה גילוי ע"ד מלמעלה למטה שהעליון יורד למטה ושניהם כאחד טובים¹⁶⁶

והקב"ה אמר: "יהא כדין וכדין" — לעתיד לבוא יהיו שתי הבחינות: העולמות יעלו מלמטה למעלה, והתחתון יעלה למעלה; וגם תהיה התגלות מלמעלה למטה, והעליון ירד למטה. "ושניהם כאחד טובים".

כעת מתבאר תשובתו של הקב"ה: "יהא כדין וכדין". לעתיד לבוא יהיו הן העלייה מלמטה והן ההתגלות מלמעלה, ועל כך נאמר בקהלת: "ושניהם כאחד טובים".

(כי יש מעלה בכל אחד משני בחינות כי הנה ע"י עליות העולמות שהתחתון מזדכך כ"כ [כל כן] הזדככות עצומה להיות כפי בחי העליון הרי ע"י נמצא מתאחד יותר עם גילוי האור ע"י איהו וחיהו חד ממש וכיחוד כלים דאצילות עם האורות.

(לכל אחת משני הבחינות יש מעלה. באמצעות עליית העולמות, שבה התחתון מזדכך זיכוך עצום עד שהוא נעשה כבחינת העליון, הוא מתאחד יותר עם גילוי האור, בדומה ל"איהו וחיהו חד ממש", וכמו איחוד הכלים של אצילות עם האורות.

לכל אחד משני האופנים יש מעלה. בעלייה, התחתון מזדכך עד שהוא כעליון, וכך הוא מתאחד ממש עם האור, כפי שכלי אצילות מאוחדים עם האורות שלהם.

משא"כ בירידת העליון למטה כיון שהכלי לא נזדכך הזדככות עצומה כהנ"ל א"כ אף שעכ"ז [שעם כל זה] נמשך בו גילוי אור העליון ממש כי הוא ית' כל יכול.

לעומת זאת, כשהעליון יורד למטה, מכיוון שהכלי לא הזדכך זיכוך עצום כל כך כפי שתואר לעיל, הרי שאף על פי שגילוי האור העליון ממש נמשך לתוכו, הקב"ה הוא כל יכול,

בירידה, הכלי לא הזדכך במידה כה גדולה. ואף על פי כן, האור העליון נמשך לתוכו, כי הקב"ה יכול לעשות הכול.

מ"מ אין הגילוי אור מתייחד כ"כ [כל כן] עם הכלי ע"י איהו וחיהו וגרמוהי חד כוי ויש מעלה ג"כ בירידת האור למטה ע"י שנתבאר במ"א ע"פ והתהלכתי בתוכם כי גם בענין ההשגה יש חילוק

מכל מקום, האור המתגלה אינו מתאחד עם הכלי באותה מידה, בבחינת "איהו וחיהו וגרמוהי חד" וכי. גם לירידת האור למטה יש מעלה, כפי שהתבאר במקום אחר על הפסוק "והתהלכתי בתוכם", שכן גם בהשגה יש הבדל.

אולם אז האיחוד בין האור לכלי פחות שלם. לירידה יש מעלה משלה, כפי שהתבאר על הפסוק "והתהלכתי בתוכם": יש הבדל במה שניתן להשיג.

כי כשיתגלה גילוי גדול כזה שיוכל להתגלות אור הסוכ"ע לגוף ממש מבלי הזדככות עצומה כ"כ [כל כן] שע"י עליות העולמות צריך מקור שרש הגילוי להיות ממקום גבוה יותר בכדי שיוכל לבא לירד

כאשר מתגלה גילוי גדול כל כך, שאור סובב כל עלמין יכול להתגלות בגוף ממש, בלי זיכוך עצום כל כך כמו בעליית העולמות, מקור ושורש הגילוי חייבים להיות במקום גבוה יותר, כדי שהגילוי יוכל לרדת

כדי שאור סובב כל עלמין יתגלה בגוף שלא הזדכך, על הגילוי לנבוע ממקור גבוה יותר. רק מקור כזה יכול להגיע למטה כל כך.

ולהשתלשל הגילוי למטה בגוף ממש וא"כ גילוי סובב בממלא אז ההשגה שמשיגין למטה הוא נמשך שרשו ממקום גבוה יותר מן מה שמשיגין בעליות ממלא לסובב היינו כשיזדכך הגוף לעלות למרום ע"ד הזיכוכ דעליית העולמות ממש

ולהשתלשל למטה, עד הגוף ממש. אם כן, כשהאור המקיף מתגלה בתוך האור הממלא, ההשגה שמשיגים למטה נמשכת משורש שמקורו במקום גבוה יותר מן ההשגה שבעליית ממלא לסובב — כלומר, כאשר הגוף יזדכך ויעלה למרום, בדומה לזיכוכ שבעליית העולמות ממש;

לכן, מה שמשיגים למטה בעקבות ירידת האור המקיף מושרש במקום גבוה יותר ממה שמשיגים באמצעות העלייה, שבה הגוף מזדכך ועולה.

כי אז א"צ [אין צריך / אינו צריך] להיות הגילוי ממקום גבוה כ"כ [כל כך] כמו שרש הגילוי שמלמעלה למטה וכידוע שמה שמקור שרשו ממקום גבוה יותר יוכל לבא ולהתגלות למטה יותר.

שכן אז אין הגילוי צריך לבוא ממקום גבוה כל כך כמו שורש הגילוי שמלמעלה למטה. וכידוע, דבר שמקורו ושורשו במקום גבוה יותר יכול להגיע ולהתגלות במקום נמוך יותר.

בעלייה, הגילוי אינו זקוק למקור גבוה כל כך. הכלל הוא שדבר ששורשו במקום גבוה יותר יכול להגיע למקום נמוך יותר.

ועד"ז י"ל [יש לומר] מ"ש בע"ח [בעץ חיים] שער לידת המוחין פ"ב [פרק ב'] בפ"י ושמתי כדכד שכתר דנוק' [דנוקבא] נמשך משני שלישים של ת"ת [תפארת] דז"א שהם ב"פ [ב' פעמים] כד ב' שלישיין דשם ע"ב [שם ע"ב] כו'

על דרך זה אפשר לבאר את מה שכתוב בעץ חיים, שער לידת המוחין, פרק ב', בפירוש "ושמתי כדכד": שכתר של נוקבא נמשך משני שלישים של תפארת של ז"א, שהם פעמיים כ"ד — שני שלישים של שם ע"ב וכו'.

עץ חיים מפרש את "כדכד" כמונחים קבליים: כתר של נוקבא, הפרצוף הנקבי, נמשך משני שלישים של תפארת של ז"א. "כד" הוא עשרים וארבע, ו"כד כד", ארבעים ושמונה, הם שני שלישים משם ע"ב, שערכו שבעים ושתיים.

ועיין בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] פ' בראשית¹⁶⁷ בדרוש ארבעה שנכנסו לפרדס ובפ' חיי שרה ע"פ ותמלא כדה¹⁶⁸ והרמ"ז [והרב משה זכות] בפ' וירא¹⁶⁹ על דף צ"ז ע"ב כ' [כתב] וז"ל [זוה לשונו] וניתקן כתר דידה שמאיר גם משליש העליון דת"ת [דתפארת] בסוד ושמתי כדכד כו' וכ"כ [וכן כתב] בהג"ה [בהגהה] באוצ"ח [באוצרות חיים]

ראו לקוטי תורה של האר"י, פרשת בראשית, בדרוש על ארבעה שנכנסו לפרדס, ובפרשת חיי שרה על הפסוק "ותמלא כדה"; והרמ"ז כתב בפרשת וירא, בדף צ"ז ע"ב, ואלה דבריו: "ונתקן כתר דידה, שמאיר גם משליש העליון של תפארת, בסוד ושמתי כדכד" וכו'. וכך כתוב גם בהגהה באוצרות חיים.

אדמו"ר הזקן מביא מקורות נוספים: לקוטי תורה של האר"י, ואת דברי הרמ"ז, הכותב שכתר של נוקבא מאיר גם משליש העליון של תפארת, "בסוד כדכד". גם הגהה באוצרות חיים אומרת כך.

(דנ"ח ע"א) דפ"י ושמתי כד כד הם ב' שלישים העליונים דת"ת [דתפארת] לבד שלישי התחתון כו'

(דף נ"ח ע"א), שפירוש "ושמתי כד כד" הוא שני השלישים העליונים של תפארת, מלבד השלישי התחתון וכו'.

ההגהה מפרשת את "כד כד" כשני השלישים העליונים של תפארת, בלי השלישי התחתון.

ועמ"ש בפ' ויגש בענין שלש מטמוניות הטמין יוסף כו' ואחת גנוזה לצדיקים לע"ל [לעתיד לבוא]¹⁷⁰ דהיינו שלישי העליון כו'

ראו מה שכתוב בפרשת ויגש בענין שלושת המטמוניות שהטמין יוסף וכו', "ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא", והיא השלישי העליון וכו'.

הגמרא אומרת שיוסף הטמין במצרים שלוש מטמוניות, ואחת מהן גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא. אדמו"ר הזקן מזהה אותה עם השלישי העליון של תפארת.

וע' בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ר"פ פקודי¹⁷¹ ע"פ מה רב טובך¹⁷² כו' עכ"פ [על כל פנים] הפ"י הוא שהכתר דנוק' [דנוקבא] יומשך לעתיד משני בחינות עליונות.

וראו ברמ"ז, בתחילת פרשת פקודי, על הפסוק "מה רב טובך" וכו'. מכל מקום, פירוש הדברים הוא שכתר של נוקבא יימשך לעתיד לבוא משתי בחינות עליונות.

גם דברי הרמ"ז על "מה רב טובך אשר צפנת" מובאים כאן. מכל מקום, לעתיד לבוא כתר של נוקבא יימשך משתי בחינות עליונות.

והענין ע"ד מ"ש בע"ח [בעץ חיים] שמ"א פ"ג [פרק ג']¹⁷³ שהכתר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים¹⁷⁴ ולכן יש בו מבי הבחי' א' בחי' תחתונה שבמאציל ב' שרש הנאצלים.

הענין הוא על דרך מה שכתוב בעץ חיים, שער מ"א, פרק ג': הכתר הוא ממוצע בין המאציל לנאצלים, ולכן כלולות בו שתי בחינות: הראשונה, הבחינה התחתונה שבמאציל; והשנייה, שורש הנאצלים.

כתר עומד בין המאציל לנאצלים, ולכן יש בו שני צדדים: הבחינה התחתונה של המאציל, ושורש כל מה שנאצל. שני הצדדים האלה מקבילים לשתי הדרכים — מלמעלה ומלמטה.

38 והנה כמ"כ [כמו כן] עז"ז בכתר דנוק' [דנוקבא] שנמשך מת"ת [מתפארת] דז"א יש בו ג"כ כעין שני הבחי' הנ"ל.

והנה, בדומה לכך, גם בכתר של נוקבא, הנמשך מתפארת של ז"א, יש מעין שתי הבחינות שהוזכרו לעיל.

גם בכתר של נוקבא, הנמשך מתפארת של ז"א, יש שני צדדים כאלה. הם מקבילים לשני אופני ההתגלות.

וזהו ענין שנחלק ת"ת [תפארת] דז"א לגי שלישין היינו שליש התחתון הוא בחי' נה"י [נצח הוד יסוד] שבו שבחי

וזהו הטעם לכך שתפארת של ז"א נחלקת לשלישים: השליש התחתון הוא בחינת נצח, הוד ויסוד שבתוכה, ובחינה זו

משום כך תפארת של ז"א נחלקת לשלישים. השליש התחתון הוא נצח, הוד ויסוד שבה.

זו יומשך לעתיד בבחי' פנימית והתגלות במלי' והבי' שלישין העליונים היינו חב"ד [חכמה בינה ודעת] חג"ת [חסד גבורה תפארת] מהם נעשים ב' בחי' הכתר דנוק' [דנוקבא] וע"ז נאמר ושמתי כד כד.

תימשך לעתיד לבוא כפנימיות וכהתגלות במלכות; ומשני השלישים העליונים, כלומר חכמה, בינה ודעת, חסד, גבורה ותפארת, נעשות שתי הבחינות של כתר נוקבא. ועל כך נאמר: "ושמתי כדכד שמשותיך".

לעתיד לבוא יתגלה השליש התחתון בפנימיות במלכות, ואילו שני השלישים העליונים, המקבילים לחכמה, בינה ודעת ולחסד, גבורה ותפארת, נעשים שני הצדדים של כתר נוקבא. זהו ה"כדכד" שבפסוק.

39 וענין ג' בחינות אלו יש להבין ע"ש שנתבאר במ"א בענין שלש פעמים קדוש בביאור ע"פ אחרי¹⁷⁵ הוי' אלקיכם ועמ"ש סד"ה יחיינו מיומים.^{176, 177}

את עניינן של שלוש הבחינות הללו אפשר להבין לאור מה שהתבאר במקום אחר בעניין שלוש פעמים "קדוש", בביאור על הפסוק "אחרי הוי' אלקיכם [תלכו]". וראו גם מה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "יחיינו מיוממים".

את שלוש הבחינות — השליש התחתון של תפארת ושני השלישים העליונים שלה — אפשר להבין באמצעות ביאורו של אדמו"ר הזקן לאמירת המלאכים "קדוש, קדוש, קדוש" שלוש פעמים. הוא מבאר זאת בביאור על הפסוק "אחרי הוי' אלקיכם תלכו", וכן בסוף המאמר על הפסוק "יחיינו מיוממים".

וזהו ג"כ ענין הבי' כתרם שקבלו ישראל בסיני¹⁷⁸ אלא שיי"ל [שיש לומר] שהן היו מבי' שלישין התחתונים ולעתיד הוא שיתגלה שליש העליון כוי

וזהו גם עניינם של שני הכתרים שקיבלו ישראל בסיני; אלא שאפשר לומר שהם היו משני השלישים התחתונים, ואילו לעתיד לבוא יתגלה השליש העליון וכו'.

הגמרא אומרת שבסיני, כשישראל אמרו "נעשה" לפני "נשמע", קיבל כל אחד מהם שני כתרים. אדמו"ר הזקן מציג שהכתרים הללו באו משני השלישים התחתונים, ואילו השליש העליון יתגלה רק לעתיד לבוא.

והנה עכ"פ [על כל פנים] בכתר דנוק' [דנוקבא] יהיו ב' הבחי' שהא' הוא כענין בחי' תחתונה שבמאציל. והבי' כענין שרש הנאצלים.

על כל פנים, בכתר של נוקבא יהיו שתי הבחינות: הראשונה דומה לבחינה התחתונה ביותר שבמאציל, והשנייה דומה לשורש הנאצלים.

על כל פנים, בכתר של נוקבא יהיו שני צדדים: האחד דומה לבחינה התחתונה ביותר שבמאציל, והאחר דומה לשורש הנאצלים.

ושרשן מבי' הבחי' שבכתר הכללי שהן עיי' [עתיק יומין] וא"א כו'. ועמ"ש בד"ה ויקח קרח^{179, 180} בתחלתו. והיינו שמשם נמשך ב' בחי' התגלות הנ"ל דסובב בממלא וממלא בסובב.¹⁸¹

שורשן הוא בשתי הבחינות שבכתר הכללי, שהן עתיק יומין ואריך אנפין וכו'. וראו מה שנכתב בתחילת המאמר הפותח במילים "ויקח קרח". כלומר, משם נמשכים שני אופני ההתגלות שהוזכרו לעיל: סובב בתוך ממלא וממלא בתוך סובב.

שורשן בשתי הבחינות שבכתר הכללי: עתיק יומין, הבחינה התחתונה ביותר שבמאציל, ואריך אנפין, שורש כל הנאצלים. מהן נמשכים שני אופני ההתגלות — האור המקיף בתוך האור הממלא, והאור הממלא בתוך האור המקיף.

40 והנה לפמשנ"ת [לפי מה שנתבאר] לעיל שלהיות התגלות סובב בממלא צריך מקור שרש הגילוי להיות ממקום גבוה יותר צ"ל דהמשכה זו הוא מבחי' העליונה שבכתר.

והנה, לפי מה שהתבאר לעיל, כדי שתהיה התגלות של סובב כל עלמין בתוך ממלא כל עלמין, מקור ושורש הגילוי צריכים להיות ממקום גבוה יותר. לכן יש לומר שהמשכה זו היא מהבחינה העליונה שבכתר.

כפי שהתבאר, התגלות האור המקיף בתוך האור הממלא וקוקה למקור גבוה יותר. לכן היא צריכה לבוא מהבחינה העליונה שבכתר.

וצי"ע [וצריך עיון] ע"פ מ"ש במ"א¹⁸² דלעתיד יתעלו הגבורות ויהודה יהיה למעלה מבחי' יוסף וגם עפמ"ש [על פי מה שכתוב] סד"ה שובה ישראל עד^{183, 184} וגם ופנילא יראו בכחינת המשכה. אבל בבחי' העלאה את פניך¹⁸⁵ הוי' אבקש.

אך הדבר דורש עיון לאור מה שנכתב במקום אחר, שלעתיד לבוא יעלו הגבורות ויהודה יהיה למעלה מבחינת יוסף; וכן לאור מה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "שובה ישראל עד": גם "ופני לא יראו" הוא במצב של המשכה, ואילו במצב של העלאה נאמר: "את פניך הוי' אבקש".

אדמו"ר הזקן מעלה קושי. במקום אחר הוא מלמד שלעתיד לבוא יעלו הגבורות ויהודה יהיה למעלה מיוסף; וכן שבמצב של המשכה נאמר "ופני לא יראו", ואילו במצב של עלייה נאמר "את פניך הוי' אבקש".

נמצא בבחי' העלאה יוכל להיות התגלות מבחי' עליונה יותר ועמ"ש בד"ה את שבתותי תשמרו¹⁸⁶ בענין עליות דשבת. ועי' משי"ל [מה שכתוב לעיל] בענין שמש הוי"ה¹⁸⁷ ושמש צדקה.¹⁸⁸ וצ"ע [וצריך עיון].

נמצא שבבחינת העלאה יכולה להיות התגלות מבחינה גבוהה יותר. ראו מה שנכתב במאמר הפותח במילים "את שבתותי תשמרו" בענין העליות של שבת; ועיינו גם כמה שנכתב לעיל בענין "שמש הוי"ה" ו"שמש צדקה". והדבר דורש עיון.

מכך עולה שהעלייה מלמטה יכולה להגיע לבחינה גבוהה יותר, בניגוד למה שנאמר קודם. הוא מפנה לעליות של שבת ולשני ה"שמשות", ומשאיר את השאלה פתוחה: "והדבר דורש עיון".

41 והנה המשכות אלו הוא ע"י בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] שחרית וערבית שהם ב' בחי' כד הנ"ל כמ"ש בתי"ז [בתיקוני זוהר] תיקון כ"ח¹⁸⁹ ועל אלין כ"ד אתוון אתמר ושמתי כד כד שמשותיך.¹⁹⁰

והנה, המשכות אלו נעשות באמצעות "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הנאמר בבוקר ובערב, שהם שתי בחינות הכ"ד שהוזכרו לעיל, כפי שנכתב בתיקוני זוהר, תיקון כ"ח: "ועל עשרים וארבע אותיות אלו נאמר: 'ושמתי כד כד שמשותיך'".

שתי ההמשכות הללו נמשכות על ידי אמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" עם קריאת שמע, בבוקר ובערב. תיקוני זוהר מונה בו עשרים וארבע אותיות, כד, ודורש את שתי האמירות כ"כד כד".

והענין דמבואר במ"א בפ"י עושין רצונו של מקום כתר דנוק' [דנוקבא] הוא בחי' בכל מאדך¹⁹¹ כו' והענין הוא, שכפי שמבואר במקום אחר בפירוש "עושין רצונו של מקום", הכתר של נוקבא הוא בחינת "בכל מאדך" וכו'.

במקום אחר מסביר אדמו"ר הזקן שכאשר ישראל "עושין רצונו של מקום", הכתר של נוקבא מקביל לאהבת ה' "בכל מאדך". פירוש "מאד" הוא "הרבה מאוד" — אהבה שאין לה גבול.

והנה בבחי' בכל מאדך יש ג"כ בחי' רצון ובחי' תענוג והוא הנק' חפץ שהוא פנימית הרצון אהבה בתענוגים בבחי' מאד בלי גבול כענין עיני האדם לא תשבענה¹⁹² כו'.

והנה, בבחינת "בכל מאדך" יש גם בחינת רצון וגם בחינת תענוג, והיא נקראת חפץ — פנימיות הרצון: אהבה בתענוגים, בבחינת "מאד" שאין לו גבול, כענין "עיני האדם לא תשבענה" וכו'.

באהבה זו, שאין לה גבול, יש גם רצון וגם את פנימיותו, התענוג, הנקרא חפץ. זוהי "אהבה בתענוגים", ללא גבול, כמאמר "עיני האדם לא תשבענה".

42 וזהו ענין ב' בחי' כ"ד דבשכמל"ו [דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] שחרית וערבית כי שמחה בצפרא ורננא ברמשא ¹⁹³ כו'.

וזהו עניינן של שתי בחינות כ"ד של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", בבוקר ובערב: "שמחה בבוקר ורינה בערב" וכו'.

שתי אמירות של עשרים וארבע אותיות, בבוקר ובערב, מקבילות לדברי הזוהר "שמחה בבוקר ורינה בערב". אלו שתי דרכים שונות בעבודת ה'.

וזהו אשת חיל¹⁹⁴ עטרת בעלה אשת חיל דוקא כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] דפ"י חיל¹⁹⁵ היינו ב"פ [ב' פעמים] כ"ד דבשכמל"ו [דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] שחרית וערבית שעייז ממשיכים בחי' עט"ב [עטרת בעלה] כו'.

וזהו "אשת חיל עטרת בעלה" — דווקא "אשת חיל", כפי שנכתב בעץ חיים: חיל פירושו פעמיים כ"ד, כלומר אמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בבוקר ובערב, שבאמצעותה נמשכת בחינת "עטרת בעלה" וכו'.

בספר משלי נאמר: "אשת חיל עטרת בעלה". בעץ חיים מצוין שחיל שווה 48, פעמיים 24: באמצעות שתי אמירות "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", מלכות, ה"אשה", נעשית כתר לז"א, ה"בעל" שלה.

43 ואפשר לומר בפ"י עט"ב [עטרת בעלה] שממשיכים ג"כ מהכתר לז"א מבחי' היותר עליונה. וע"ד שבשבעות נמשך לו הכתר מע"י [מעתיק יומין] וא"א ממש כמ"ש במ"א. ועמ"ש מענין בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] סד"ה שמע ישראל.

ואפשר לומר, ש"עטרת בעלה" פירושו שגם ממשיכים מכתר לז"א מן הבחינה העליונה ביותר. וכעין מה שבשבעות נמשך אליו כתר מעתיק יומין ואריך אנפין ממש, כפי שנכתב במקום אחר. וראו מה שנכתב בעניין "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", בסוף המאמר המתחיל "שמע ישראל".

ייתכן שגם "עטרת בעלה" פירושו המשכת כתר לז"א מן הדרגה העליונה ביותר. כך, לפי הנאמר, בשבעות נמשך כתר לז"א מעתיק יומין ומאריך אנפין עצמם.

וע' בפע"ח [בפרי עץ חיים] בכוונת¹⁹⁶ קריאת שמע דבק"ש [דבקריאת שמע] של ערבית שרש המשכה נמשך מבחי' א"א ובק"ש [ובקריאת שמע] דשחרית נמשך מבחי' עתיק כו' והיינו לפי ההעלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] רננא ברמשא ושמחה בצפרא כנ"ל.

וראו בפרי עץ חיים, בעניין הכוונה בקריאת שמע: בקריאת שמע של ערבית שורש המשכה נמשך מבחינת אריך אנפין, ובקריאת שמע של שחרית הוא נמשך מבחינת עתיק, וכו'. הדבר מתאים להעלאת מ"ן — "רננא ברמשא ושמחה בצפרא", כפי שנזכר לעיל.

בפרי עץ חיים לרי' יצחק לוריא נאמר שקריאת שמע של ערבית ממשיכה מאריך אנפין, ואילו קריאת שמע של שחרית ממשיכה מעתיק, הדרגה העליונה יותר. הדבר מתאים לסדר של "רננא ברמשא ושמחה בצפרא", באמצעות העלאת מ"ן, שהיא אתערותא דלתתא.

(ועמ"ש בפנים בענין זה דשחרית וערבית באופן אחר כי ברישא חשוכא¹⁹⁷ כוי ישת חשך סתרו¹⁹⁸ כוי ומ"ש במ"א עד"ה [על דיבור המתחיל] והיה אור הלכנה¹⁹⁹ כוי ודו"ק [ודוק])

(וראו מה שנכתב בגוף המאמר בענין זה של שחרית וערבית בדרך אחרת: "ברישא חשוכא" וכו', "ישת חשך סתרו" וכו'; וכן מה שנכתב במקום אחר על המאמר המתחיל "והיה אור הלכנה" וכו'. והעמיקו בדבר.)

בסוגריים מציין אדמו"ר הזקן הסבר נוסף לענין הבוקר והערב: הבריאה החלה בחושך ואחר כך בא האור, ו"ישת חשך סתרו". החושך שבא תחילה מסתיר אור נעלה יותר.

וזהו ג"כ ענין באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שהכח שיש לאתעדל"ת [לאתערותא דלתתא] להיות בה ועל ידה אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] היינו ע"י שמתחלה נמשך אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מאליו מלמעלה למטה

וזהו גם ענין "באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא": הכוח שיש לאתערותא דלתתא, שעל ידה ובתוכה תהיה אתערותא דלעילא, נובע מכך שמתחילה נמשכת מאליה אתערותא דלעילא מלמעלה למטה,

כך מתבררת לבסוף השאלה הראשונה שבמאמר: כיצד יכולה אתערותא דלתתא לעורר אתערותא דלעילא? התשובה היא שמתחילה באה מאליה אתערותא דלעילא, מלמעלה למטה.

והוא הנותן כח ועוז לאתעדל"ת [לאתערותא דלתתא] שהיא בחי' מלמטה למעלה להיות בה ועל ידה אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] וגילוי אור כוי:

והיא הנותנת כוח ועוז לאתערותא דלתתא, שהיא בחינת מלמטה למעלה, להיות בה ועל ידה אתערותא דלעילא וגילוי אור כוי.

אזנה אתערותא דלעילא ראשונית, שבאה ללא יוזמה מלמטה, נותנת לאתערותא דלתתא כוח לעלות. באמצעותה מעוררת אתערותא דלתתא לאחר מכן אתערותא דלעילא נוספת וגילוי אור.

קטע 5 • 44-48

סיכום

44 קיצור

תקציר

כותרת זו מציגה תקציר קצר של הנקודות המרכזיות במאמר, לפי מספור סעיפיו, לצד הפניות נוספות.

45 (א) ענין נוח לו לאדם שלא נברא²⁰⁰ ועיין מזה בעה"ק [בעבודת הקודש] (ח"ב [חלק ב] פכ"ב)²⁰¹ הובא בשל"ה

[בשני לוחות הברית] בהקדמת בית ישראל (דף כ"א ע"ב כ"ב ע"א).²⁰²

(1) עניין "נוח לו לאדם שלא נברא". עיינו על כך ב"עבודת הקודש" (חלק ב, פרק כב), המצוטטת בשל"ה, בהקדמת "בית ישראל" (עמ' כא ע"ב-כב ע"א).

חלק 1 של הסיכום: מסקנת הגמרא היא ש"נוח לו" לאדם שלא נברא. אדמו"ר הזקן מפנה לדברים ב"עבודת הקודש", שהשל"ה מצטט.

ובעקדה פ' בראשית (שער ח') ובעקרים (מ"ד [מאמר ד'] ס"פ כ"ט) נדחק בזה. ובעה"מ [ובעמק המלך] (שער קרית ארבע פני"ה)²⁰³ ג"כ נדחק בזה.

ב"עקדת יצחק" על פרשת בראשית (שער ח) וב"ספר העיקרים" (מאמר ד, סוף פרק כט) התקשו בעניין זה; וגם "עמק המלך" (שער קרית ארבע, פרק נה) התקשה בו.

הוא מציין שספרים קלאסיים אחרים — "עקדת יצחק", "ספר העיקרים" ו"עמק המלך" — התקשו להסביר את האמירה הזאת.

אך הנה הנשמות הן נמשכו מפנימיות הכלים דע"ס [דעשר ספירות]. ופי' כלים היינו עצם בחי' חכמה וחסד.

אבל הנשמות נמשכו מפנימיות הכלים של עשר הספירות. ופירוש "כלים" הוא עצם בחינת החכמה והחסד,

כאן מתחילה תשובתו שלו: הנשמות באות מפנימיות הכלים של הספירות. "כלים" פירושם עצם המהות של מדות מוגדרות, כגון חכמה וחסד.

משא"כ האור והנשמה הנמשך בהן מאור א"ס הוא בחי' דלאו מכל אלין מדות²⁰⁴ כלל: (ב) וזהו ענין נשמה שנתת בי טהורה²⁰⁵ היא מלשון כעצם השמים לטהור²⁰⁶ ואח"כ אתה בראתה.

ואילו האור והנשמה הנמשכים לתוכם מאור אין סוף הם בחינה שאינה כלל מאף אחת מן המדות הללו. (2) וזהו פירוש "נשמה שנתת בי טהורה היא" — מלשון "כעצם השמים לטהור"; ולאחר מכן נאמר "אתה בראתה".

האור שבתוכם, מאור אין סוף, הוא "לאו מכל אלין מדות כלל". חלק 2 של הסיכום: הנשמה נקראת "טהורה", כמו "עצם השמים לטהור", ורק לאחר מכן נאמר "אתה בראתה".

ועמ"ש בד"ה הים ראה וינוס^{207, 208} ועל זה הוא החקירה אם נוח לו לאדם שנברא היינו שירד מבחי' טהורה היא לבחי' בראת' [בראתה] 'יצרתה נפחת' [נפחתה] בי דהיינו מכלים דע"ס [דעשר ספירות] דאצי' לבי"ע עד שיתלבש בגוף

עיינו כמה שנכתב במאמר הפותח במילים "הים ראה וינוס". וזהו עניינה של החקירה: האם נוח לו לאדם שנברא — כלומר, שירד מבחינת "טהורה היא" לבחינת "בראתה, יצרתה, נפחת ביי"; היינו, מכלי עשר הספירות דאצילות לבי"ע, עד שהוא מתלבש בגוף.

החקירה של חז"ל הייתה אם הירידה הזאת כדאית: מ"טהורה", כלי האצילות, ל"בראתה, יצרתה, נפחת", העולמות התחתונים, ולבסוף הגוף. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "הים ראה וינוס".

כי ירידה זו צורך עלייה גדולה היא שעייז יתעלו לבבחי [לבחינת] קדש שלמעלה מבחי טהורה היא וכמ"ש ואנשי קדש תהיון לי²⁰⁹ והוא לבחי אור א"ס ממש שלמעלה מבחי הכלים.

כי ירידה זו היא לצורך עלייה גדולה: באמצעותה יעלו לבחינת "קודש", שלמעלה מבחינת "טהורה היא", ככתוב: "ואנשי קודש תהיון לי"; והיינו לבחינת אור אין סוף ממש, שלמעלה מבחינת הכלים.

הירידה נועדה לעלייה גדולה, אל "קודש", ככתוב "ואנשי קודש תהיון לי". זו בחינת אור אין סוף עצמו, שלמעלה מכל הכלים.

46 והיינו עיי תשובה ומע"ט [ומעשים טובים]²¹⁰ שעייז ממשיך בחי סוכ"ע מה שאינו מתלבש בכלים ועמ"ש מענין עלייה זו בד"ה זכור ושמור בדבור אחד והכח הזה במצות מעשיות דוקא כי נעוץ תחלתן בסופן.²¹¹ ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה שבת שבתון:

והדבר נעשה באמצעות תשובה ומעשים טובים, שבאמצעותם ממשיכים את בחינת סוכב כל עלמין — את האור שאינו מתלבש בכלים. ראו מה שנכתב על עלייה זו במאמר הפותח במילים "זכור ושמור בדיבור אחד". כוח זה מצוי דווקא במצוות מעשיות, משום ש"נעוץ תחילתן בסופן". ראו גם מה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "שבת שבתון".

העלייה מתרחשת באמצעות תשובה ומעשים טובים, הממשיכים את האור המקיף, ששום כלי אינו יכול להכיל. הכוח הזה מצוי דווקא במצוות מעשיות, משום ש"נעוץ תחילתן בסופן"; אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמרו "זכור ושמור בדיבור אחד" ו"שבת שבתון".

47 (ג) והנה האבנים טובות גידולם מהכוכבים וזהו ענין ויקח מאבני המקום^{212, 213} שהם י"ב וכמ"ש בזח"א [בזהר חלק א] ויחי

(3) והנה, אבנים טובות צומחות מן הכוכבים. זהו ענינם של דברי הכתוב: "ויקח מאבני המקום" — והן היו שתיים-עשרה, כפי שכתוב בזהר I, ויחי

חלק 3 של הסיכום: אבנים טובות צומחות מן הכוכבים. הדבר קשור לכך שיעקב לקח "מאבני המקום", שהזוהר מונה שתיים-עשרה מהן.

(דרלי"א ע"ב)²¹⁴ ועי במא"א [במאורי אור] אות אלה²¹⁵ סעיף ד' בענין אבנים וכאות כי [כתב] ס"ב²¹⁶ בענין כוכב.

(עמ' 231). וראו גם Me'orei Or, אות א, סעיף 4, בענין אבנים, ואות כ, סעיף 2, בענין "כוכב".

אדמו"ר הזקן מפנה ל-Me'orei Or, מילון למונחים קבליים, בערכים "אבנים" ו"כוכב".

ודרך כלל יש בהם ב' בחינות שהם וישפה אור ישר ואור חוזר ועמ"ש מענין או"י [אור ישר] ואו"י [ואור חוזר] בד"ה אז ישיר ישראל²¹⁷ כו' עלי באר בענין מעין גנים²¹⁸ במ"ח:

ובכללות יש בהן שני סוגים: שהם וישפה — אור ישר ואור חוזר. וראו מה שכתוב על אור ישר ואור חוזר במאמר המתחיל "אז ישיר ישראל" וכו', "עלי באר", בענין "מעין גנים", באר מים חיים".

בכללות, האבנים הן משני סוגים: שהם וישפה — אור ישר ואור חוזר. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "אז ישיר ישראל... עלי באר", העוסק ב"מעין גנים", באר מים חיים".

48 (ד) וזהו להוי כדין וכדין שיהיה ב' הבחינות שיהיה עליות העולמות דהיינו הזדככות העולמות ועמ"ש מזה בד"ה את שבתותי תשמרו ויהיה גם כן המשכה מלמעלה למטה ועמ"ש סד"ה כי ההרים ימוש²¹⁹ גבי אלקי כל הארץ יקרא.²²⁰

(4) וזהו "כך וכך": יהיו שתי הבחינות. תהיה עליית העולמות, כלומר, הזדככות העולמות; ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "את שבתותי תשמרו". וכן תהיה המשכה מלמעלה למטה; ראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "כי ההרים ימוש", על הפסוק "אלקי כל הארץ יקרא".

חלק 4 בסיכום: "כך וכך" פירושו ששני האופנים יתקיימו. העולמות יעלו באמצעות הזדככות, וגם האור האלוני ימשך מלמעלה למטה. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרים על "את שבתותי תשמרו" ועל "כי ההרים ימוש", העוסק בפסוק "אלקי כל הארץ יקרא".

וזהו ושמתי כד כד שמשותיך.²²¹ שזהו ב"פ [ב' פעמים] כ"ד אתון דבשכמל"ו [דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] שחרית וערבית ועיין במא"א [במאורי אור] אות דל"ת סל"ג ועיין ברכות באיכה על פסוק העיר רבתי

וזהו "ושמתי כד כד שמשותיך": פעמיים עשרים וארבע האותיות של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", בבוקר ובערב. ראו ספר מאורי אור, אות דל"ת, סעיף 33; וכן ראו מדרש רבה על איכה, על הפסוק "העיר רבתי"

"כד כד" הן עשרים וארבע האותיות של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הנאמר פעמיים, בבוקר ובערב. אדמו"ר הזקן מפנה לספר מאורי אור ולמדרש על איכה, על הפסוק "העיר רבתי עם".

עם²²² נזכר הרבה בחי' כ"ד ושרשן מן כ"ד צרופי אדני ועיין מה שכתוב על פסוק ועתה יגדל נא כח אדני.²²³

עם": נזכרות שם בחינות רבות של עשרים וארבע, ושרשן בעשרים וארבע הצירופים של [שם] אדני. וכן ראו מה שנכתב על הפסוק "ועתה יגדל נא כח אדני".

במדרש נזכרים דברים רבים המנויים בקבוצות של עשרים וארבע, ושרשם בעשרים וארבע הצירופים של שם אדני, השם הקשור למלכות. אדמו"ר הזקן מפנה גם לביאורו על בקשת משה: "ועתה יגדל נא כח אדני".

קטע 6 • 49-57

נברא לכבודו

49 ה ואעפ"כ [ואף על פי כן] נמנו וגמרו דנוח לו לאדם שלא נברא והיה נשאר בבחי' טהורה היא ומ"ש והנה טוב מאד²²⁴ לק"מ [לא קשה מידי].

5. ואף על פי כן, מנו וגמרו שנוח לו לאדם שלא נברא, והיה נשאר בבחינת "טהורה היא". ומה שנאמר "והנה טוב מאוד" — אין בכך קושי.

סעיף 5 חוזר למסקנת חכמים. למרות כל מה שנאמר על עליית הנשמה, הם הכריעו שנוח יותר לאדם שלא נברא, ושייאר "טהור"; והפסוק "טוב מאוד" אינו מעורר קושי.

דהנה בלא"ה [כלאו הכי] צ"ל זה הפסוק שהרי אנו רואים בבריאת הנבראים הצח"מ [הצומח חי מדבר] שיש מהן שנבראו לא בשביל עצמן לבד כ"א בשביל לשמש דאדם.

שהרי צריך [להסביר] את הפסוק הזה גם בלי קשר לכך. אנו רואים שבבריאת הצומח, החי והמדבר, חלק מהנבראים נבראו לא רק למען עצמם, אלא גם כדי לשמש את האדם.

את הפסוק צריך להסביר בכל מקרה. צמחים, בעלי חיים וכדומה נבראו לא רק למען עצמם, אלא גם כדי לשמש את האדם.

כמו בריאת הסוסים הוא בשביל שיהיה האדם רוכב עליו ויהיה נושא בני אדם א"כ נברא רק בדרך טפל לגבי העיקר והרכה נבראים רובם כיוצא בו.

למשל, הסוסים נבראו כדי שהאדם ירכב עליהם וכדי שיישאו בני אדם. אם כן, הסוס נברא רק כדבר משני ביחס לעיקר, ורבים מן הנבראים — רובם — דומים לו.

הסוס, למשל, נועד לכך שבני אדם ירכבו עליו ויישאו עליו. הוא משני ביחס לתכלית העיקרית, וכך גם רוב הנבראים.

50 והרי כתיב את כל אשר עשה והנה טוב מאד.²²⁵ והענין כי גם להסוס מגיע תועלת ותיקון ממה

והרי נאמר: "את כל אשר עשה והנה טוב מאד". העניין הוא שגם הסוס מפיק תועלת וזוכה לתיקון מכך

ובכל זאת התורה מכנה את כל הבריאה "טוב מאד", לרבות בריות משניות כאלה. התשובה היא שגם הסוס מפיק תועלת משירותו את האדם.

שהוא מרכבה להאדם הן בגשמיות שהאדם מספיק לו מזונו בטוב והעיקר ברוחניות שהחיות שבו מתברר עי"ז ואצ"ל [ואין צריך לומר] בהמאכל שהאדם אוכל שנכלל בפנימית ממש.

שהוא משמש מרכבה לאדם: הן בגשמיות, שכן האדם מספק לו היטב את מזונו, ובעיקר ברוחניות, שכן החיות שבו מתבררת על ידי כך; ואין צריך לומר שהמאכל שהאדם אוכל נכלל ממש בפנימיותו.

בגשמיות, בעליו מאכיל אותו היטב; וברוחניות, שהיא העיקר, החיות שבו מתבררת באמצעות שירותו את האדם. המאכל שהאדם אוכל מפיק מכך עוד יותר, שכן הוא נעשה חלק מעצמותו.

51 וכמו הלבושים שהאדם נושא. אבל מ"מ עיקר המכוון בבריאת הסוס עד"מ אינו בשביל התועלת המגיע לו²²⁶ כ"א זהו דרך טפל כדי שלא לקפח שכר כל בריה²²⁷ אלא המכוון בבריאתו הוא בשביל טובת האדם.

וכך גם הבגדים שהאדם לובש. ואף על פי כן, המטרה העיקרית בבריאת הסוס, למשל, אינה התועלת שהוא מפיק מכך; זו תועלת משנית בלבד, כדי שלא לקפח את שכרה של שום בריה. אלא המטרה בבריאתו היא טובת האדם.

גם הלבוש מתעדן כשהאדם לובש אותו. אך טובתו של הסוס עצמו אינה המטרה העיקרית בבריאתו; היא משנית, שכן הי"א אינו מקפח שכרה של שום בריה, ואילו המטרה העיקרית היא טובת האדם.

וגדולה מזו מצינו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ כי זה כל האדם²²⁸ כל העולם כולו לא נברא אלא²²⁹ לצוות לזה בפ"ק [בפרק קמא] דברכות (ד"ו סע"ב [סוף עמוד ב]) והאריך בזה הרמב"ם [הרבי משה בן מימון] בהקדמתו לפי המשניות.

יתרה מזו, מצינו שחז"ל אמרו על הפסוק "כי זה כל האדם": "כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה", בפרק הראשון של ברכות (דף ו, סוף ע"ב); והרמב"ם האריך בעניין זה בהקדמתו לפירוש המשנה.

חז"ל מרחיבים את הדברים: על הפסוק "כי זה כל האדם" אמרו שכל העולם כולו נברא רק כדי ללוות את האדם ירא ה'. הרמב"ם מפתח רעיון זה בהקדמתו לפירוש המשנה.

(ועיין מזה בכוזרי מ"א [מאמר א'] סי' צ"ה וסי' ק"ג וסי' קי"א ובמ"ב סי' י"ד וסי' מ"ד).

(ועיינו בעניין זה בכוזרי, מאמר א, סעיפים צ"ה, ק"ג וקי"א, ובמאמר ב, סעיפים י"ד ומ"ד).

אדמו"ר הזקן מפנה גם למקומות בכוזרי העוסקים בתכלית הבריאה.

ועיין ברבות במדבר פרשה ג' א"ר [אמר רבי] לוי אתה מוצא דברים הרבה ברא הקב"ה בעולם ובירר לו אחד מהן ברא הקב"ה ז' ימים ובחר בשבת כו'

ועיינו במדרש רבה על במדבר, פרשה ג': "אמר רבי לוי: אתה מוצא דברים רבים ברא הקדוש ברוך הוא בעולם, ובירר לו אחד מהם; ברא הקדוש ברוך הוא שבעה ימים ובחר בשבת" וכו';

המדרש על במדבר מלמד שה' ברא דברים רבים ובחר לו אחד מכל סוג: מתוך שבעת הימים בחר בשבת, וכן הלאה.

ע"ש ובפ' אחרי ר"פ כ"ב ואם כן הוא בנבראים עצמן עאכ"ו [על אחת כמה וכמה] בנבראים לגבי הבורא. דמקרא מלא כתיב ולכבודי בראתיו.²³⁰

עיינו שם, וכן בפרשת אחרי, בתחילת פרק כ"ב. ואם כך הוא בקרב הנבראים עצמם, על אחת כמה וכמה ביחס שבין הנבראים לבורא. שהרי נאמר בפסוק מפורש: "ולכבודי בראתיו".

אם בין הנבראים יש כאלה שקיימים למען אחרים, על אחת כמה וכמה שהנבראים קיימים למען בוראם. ישעיהו אומר זאת במפורש: "לכבודי בראתיו".

52 וכתוב כל פעל²³¹ הי למענהו. וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ספ"ו דאבות כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו²³²

ונאמר: "הוי פעל הכול למענו". וכמאמר חז"ל בסוף פרק ו' באבות: "כל מה שברא הקדוש ברוך הוא, לא בראו אלא לכבודו".

בספר משלי נאמר: "הוי פעל הכול למענו", ובמשנה בסוף מסכת אבות נאמר שכל מה שה' ברא, לא ברא אלא לכבודו.

אי"כ תכלית המכוון בבריאת האדם אינו בשביל האדם עצמו²³³ לבד אף שבאמת עלייתו נפלאה מאד. עכ"ז [עם כל זה] לא זו לבד הוא תכלית המכוון כ"א לכבודו ית'.

אם כן, התכלית שלשמה נברא האדם אינה למען האדם עצמו בלבד. אמנם, עלייתו מופלאה ביותר, אך אין זו לבדה התכלית, אלא התכלית היא כבודו ית'.

מכאן שתכלית בריאת האדם אינה האדם בלבד, אף שעלייתו מופלאה באמת. התכלית הסופית היא כבודו של ה'.

53 ולהיות ישמח הי במעשיו לויתן זה יצרת²³⁴ לשחק בו. וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] במשנה סוף קדושין שהם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני.

וכדי ש"ישמח הוי במעשיו", "את הלויתן הזה יצרת לשחק בו". וזהו שאמרו חכמינו ז"ל במשנה שבסוף מסכת קידושין: "הם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני".

הבריאה קיימת כדי ש"ישמח הוי במעשיו", כפי שנאמר בתהלים על הלויתן: "אשר יצרת לשחק בו". המשנה שבסוף מסכת קידושין אומרת שהברואים נוצרו כדי לשרת אותי, ואני נוצרתי כדי לשרת את קוני.

הרי כמו שבריאת הבעלי חיים הוא רק דרך טפל בשביל לשמש את האדם אלא שאעפ"כ [שאף על פי כן] יש להן שכר טוב על זה. כך עד"ז בריאת האדם הוא לכבודו ית' ולכן נאמר לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי.^{235, 236, 237}

הרי שכשם שבעלי החיים נבראו רק בדרך טפלה, כדי לשרת את האדם, ואף על פי כן יש להם שכר טוב על כך, כך גם בריאת האדם היא לכבודו ית'. ולכן נאמר: "לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי".

בעלי החיים משרתים את האדם וזוכים על כך לשכר; כך גם האדם נועד לשרת את כבוד ה' וזוכה לשכר. שיר השירים משווה את ישראל ל"סוסה ברכבי פרעה" — סוסה הנושאת את רוכבה.

54 ועמ"ש מזה בשיר השירים סד"ה לסוסתי ברכבי. ועד"ז אמרו ברבות ר"פ דברים. כדבורים היו בני מה הדבורה הזאת כל מה

ראו מה שנכתב על כך בשיר השירים, בסוף המאמר הפותח במילים "לסוסתי ברכבי". ובדרך זו אמרו במדרש רבה, בתחילת דברים: "בני היו כדבורים: כשם שהדבורה הזאת, כל מה שהיא אוספת..."

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר שלו על "לסוסתי ברכבי" שבשיר השירים. גם המדרש על ספר דברים מדמה את ישראל לדבורים.

שהיא מסגלת מסגלת לבעליה²³⁸ כך כל מה שישראל מסגלין מצות ומעשים טובים הם מסגלין לאביהם שבשמים. וה"ע [וזהו ענין] התענוג עליון שעשוע המלך בעצמותו²³⁹ מקיום התורה והמצות.

היא אוספת — היא אוספת לבעליה; כך כל מה שישראל אוספים, מצוות ומעשים טובים, הם אוספים לאביהם שבשמים". וזהו התענוג העליון, שעשוע המלך בעצמותו מקיום התורה והמצוות.

כל מה שהדבורה אוספת, היא אוספת לבעליה; וכך כל המצוות והמעשים הטובים שישראל אוספים, הם אוספים לאביהם שבשמים. זהו התענוג העליון — התענוג של ה' עצמו מהתורה והמצוות.

55 ומ"מ להאדם מגיע שכר טוב לאין קץ²⁴⁰ וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] יפה שעה אחת של קורת רוח²⁴¹ בעוה"ב [בעולם הבא] מכל חיי העוה"ז.²⁴²

ובכל זאת, האדם מקבל שכר טוב שאין לו קץ, כדברי חז"ל: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה".

האדם אכן מקבל שכר איך-סופי: המשנה אומרת ששעה אחת של קורת רוח בעולם הבא טובה מכל חיי העולם הזה.

אך עכ"ז [עם כל זה] זהו בחי' טפל לגבי שעשוע המלך בעצמותו. ולכן נמשל המשכה זו לבחי' ושער רישיה²⁴³

אך גם כך, זו בחינה משנית ביחס לתענוג של המלך בעצמותו. לכן המשכה זו נמשלת לבחינת "ושער רישיה":

ובכל זאת, שכר זה משני ביחס לתענוג של ה' עצמו במצוות. לכן הוא נמשל ל"ושער רישיה", בחזון של דניאל על עתיק יומין.

כמו שאין ערוך השערות לגבי עצם המוח עד"מ כך אין ערוך גילוי התענוג ושכר מצוה הנמשך ומתגלה לנשמות לגבי עצם תענוג העליון שהיא עצם המצוה.

כשם, בדרך משל, שאין לשערות כל השוואה לעצם המוח, כך אין כל השוואה בין גילוי התענוג ושכר המצווה, הנמשכים ומתגלה לנשמות, לבין עצם התענוג העליון, שהוא עצם המצווה.

השערות צומחות מן הראש, אך אין להן כל השוואה למוח עצמו. כך גם התענוג והשכר המתגלים לנשמות אינם בני השוואה לתענוג העצמי שלמעלה, שהוא עצם המצווה.

56 ולכן יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט [ומעשים טובים] בעוה"ז מכל חיי העוה"ב [העולם הבא].²⁴⁴ וזהו שנמנו וגמרו שנוח לו לאדם שלא נברא. ולא אמרו ח"ו [חס ושלום] טוב לו שלא נברא.²⁴⁵

ולכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". משום כך מנו וגמרו שנוח לו לאדם שלא נברא; ולא אמרו, חלילה, שטוב לו שלא נברא.

באותה משנה נאמר ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא. משום כך אמרו חז"ל ש"נוח" שלא להיברא, ולא אמרו, חלילה, ש"טוב" שלא להיברא.

דזה א"א לומר שהרי הירידה והבריאה מבחי' טהורה היא לבחי' בראת יצרת נפחת בי היא בשביל עלייה גדולה ונפלאה²⁴⁶ לאין קץ לבחי' קדש העליון שלמעלה מעלה ממדרגת טהורה כנ"ל ולכן נאמר אמרו צדיק כי טוב.²⁴⁷

שהרי אי אפשר לומר כך, כי הירידה והבריאה מבחינת "טהורה היא" לבחינת "בראת, יצרת, נפחת ב"י" הן לשם עלייה גדולה ונפלאה לאין קץ, לבחינת הקדושה העליונה, הנעלית לאין ערוך ממדרגת "טהורה", כנזכר לעיל. ולכן נאמר: "אמרו צדיק כי טוב".

אי אפשר לומר שטוב יותר שלא להיברא, מפני שהירידה מ"טהורה" ל"בראת, יצרת, נפחת" מביאה לעלייה נפלאה לבחינת "קדוש", הנעלית הרבה מ"טהורה". לכן אומר ישעיהו: "אמרו צדיק כי טוב".

מה רב טובך אשר צפנת²⁴⁸ ליראיך. אלא שעכ"ז [שעם כל זה] לא זה לבד הוא תכלית המכוון בבריאתו.

"מה רב טובך אשר צפנת ליראיך". ואף על פי כן, אין זו לבדה התכלית שבכוונת בריאתו,

בתהילים מדובר על הטוב הגדול הצפון ליראי ה'. אך גם זה לבדו אינו כל תכלית בריאת האדם.

אלא שיהיה בבחי' לסוסתי ברכבי כו' וכדבורה הזאת כו' כנ"ל ולא יעבוד לגרמיה ולקבל פרס.^{249, 250, 251}

אלא שיהיה בבחינת "לסוסתי ברכבי" וכו', וכדבורה הזאת וכו', כנזכר לעיל; ולא יעבוד לשם עצמו ולשם קבלת שכר.

התכלית השלמה היא שהאדם יהיה כסוס המלך וכדבורה, ויעבוד את ה' לשמו. עליו שלא לעבוד לשם עצמו או כדי לקבל שכר.

57 וע"כ אמרו שנוח וקל הי' [היה] לו שלא נברא אף שישאר בבחי' טהורה היא משיכנס בתוך המלחמה עצומה עם היצה"ר [היצר הרע] ולואי שתהא יציאתו כביאתו.²⁵²

לכן אמרו שהיה נוח וקל לו יותר אילו לא נברא, אף שהיה נשאר במדרגת "טהורה היא", מאשר להיכנס למלחמה העצומה עם היצר הרע; והלוואי שיציאתו תהיה כביאתו.

לכן אמרו חז"ל שהיה "נוח" וקל יותר שלא להיברא ולהישאר "טהור", מאשר להיכנס למלחמה הגדולה עם היצר הרע. בלשון הגמרא: "הלוואי שיציאתו כביאתו" — התקווה היא רק לצאת טהור כפי שנכנס.

ולכן עכשיו שנברא יפשפש במעשיו^{253, 254} דהיינו שידע שנברא לכבודו ית' לשמש את קונו כו' ואז יזכה לרב טוב הצפון כו'. ועתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש²⁵⁵ כו':

ולכן, עכשיו שנברא, "יפשפש במעשיו": כלומר, שידע שנברא לכבודו ית', כדי לשמש את קונו וכו'; ואז יזכה לטוב הרב הצפון וכו'. "ועתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש" וכו'.

ההדרכה "עכשיו שנברא, יפשפש במעשיו" פירושה: שידע שנברא כדי לשמש את קונו, לכבוד ה'. אז יזכה לטוב הגנוז, ולעתיד ייקראו הצדיקים "קדוש", כפי שה' קדוש.

בעבודה

באמצעות תשובה ומעשים טובים, ובעיקר באמצעות מצוות מעשיות, האדם מעלה את נשמתו למעלה ממקורה, מ"טהורה" ל"קדושה". עם זאת, המאמר מסיים בקריאה אליו "לבחון את מעשיו": עליו לדעת שנברא כדי לעבוד את קונו למען כבוד ה', כמו הדבורה שאוספת עבור בעליה, ולא לשם עלייתו שלו או לשם קבלת שכר.

שאלות לשיחה

1. מדוע הבריאה נקראת "יש מאין", אם הכול בא מה'?
2. מה ההבדל בין "טהור" ל"קדוש", ומדוע הנשמה יכולה להגיע ל"קדוש" רק באמצעות ירידתה לגוף?
3. מדוע יש למצוות מעשיות כוח שחסר למדרגות רוחניות נעלות יותר?
4. מה היתרון של כל אחד מהאופנים: עליית התחתון למעלה, וירידת העליון למטה?
5. מדוע אמרו חז"ל "נוח לו", ולא "טוב לו", שלא נברא, ומה פירוש "יפשפש במעשיו" במאמר זה?

הערות

פסוקה 1

1 ושמתי כדכד שמשותיך

נבואת ישעיהו על ירושלים העתידה: "ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ". המאמר מפרש את "שמשותיך" (מלשון שמש) כפתחים שדרכם זורח אורו של ה'.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ:
And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נד, יב.

2 פליגי בה תרין מלאכי

הגמרא מסבירה את משמעות "כדכד": שני מלאכים ברקיע, גבריאל ומיכאל, נחלקו בדבר — אחד אמר "שהם" והאחר "ישפה"; ויש אומרים שהיו אלה שני אמוראים, יהודה וחזקיה, בני רבי חייא. והקדוש ברוך הוא אמר: "הא כדין וכדין". המאמר כולו בנוי על מחלוקת זו.

Bava Batra 75a:9 בבא בתרא ע"ה א:ט'

"ושמתי כדכד שמשותיך" — אמר רבי שמואל בר נחמני: פליגי תרי מלאכי ברקיעא — גבריאל ומיכאל; ואמרי לה תרי אמוראי במערבא, ומאן אינון — יהודה וחזקיה בני רבי חייא; חד אמר: שוהם, וחד אמר: ישפה. אמר להו הקדוש ברוך הוא: להוירי קדין וכדין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ב"ב עה, א.

3 שתי שנים ומחצה נחלקו ב"ש ובי"ה

במשך שנתיים וחצי נחלקו בית שמאי ובית הלל אם נוח יותר לאדם שנברא או שלא נברא, עד שהצביעו ונמנו שנוח לו שלא נברא; "עכשיו שנברא, יפשפש במעשיו". המאמר חוזר למסקנה זו בסופו.

Eruvin 13b:14 עירובין י"ג ב:י"ד

תנו רבנן: שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל. הללו אומרים: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים: נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו ונגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא — יפשפש במעשיו. ואמרי לה: ימשמש במעשיו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין יג, ב.

4 וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד

נאמר בסיום היום השישי לבריאה: "וירא ה' את כל אשר עשה והנה טוב מאד". מכיוון שהדברים נאמרו לאחר בריאת האדם, נראה שהם סותרים את מסקנת הגמרא.

Genesis 1:31 בראשית א:ל"א

וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום השביעי:

And G-d saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morn-ing, the sixth day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, לא.

5 נעשה אדם

"נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". הפסוק "טוב מאד" נאמר לאחר אמירה זו, ולכן הוא כולל גם את האדם.

Genesis 1:26 בראשית א:כ"ו

וירא אלקים אֵת צֶלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ וַיְבְרֵנוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, כו.

6 נודע דבאתעדל"ת אתעדל"ע

הערת קה"ת מפנה Zohar II, 162a למילים האלה.

Zohar II, 162a זח"ב קסב, א

הערת קה"ת

זהר ח"א פח, א. א. קסד, א ועוד. זח"ב קסב, א. ובכ"מ.

7 בסה"מ תק"ע ע' רטו נוסף בסוגריים

בגרסה זו של המאמר נוספה בסוגריים משפט: "וזהו מפני שירידת הנשמה לעולם הזה היא לשם עלייה". המשפט רומז כבר כאן להסבר מדוע אפשר לכתוב את בריאת האדם טובה.

הערת קה"ת

"והיינו משום דירידה זו של הנשמה בעוה"ז לצורך עליה" היא" וכ"ה באוה"ת פי' ואתחנן שם. במאמרי אדה"א דברים כרך ב ע' תנה שמבאר שטוב מאד קאי גם על בריאת האדם שהוא טוב מאד ע"ש.

פסוקה 2

8 ישראל עלו במחשבה

המדרש מונה דברים שקדמו לבריאת העולם, חלקם נבראו וחלקם "עלו במחשבה", וכיניהם ישראל. המאמר מפרש זאת כך שהנשמות מושרשות במחשבה העליונה של ה'.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י'): "כענבים במדבר וגו'" ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו

פסקה 3

14 הן כגופא לגבי נשמתא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ראה ת"ו בהקדמה (פתח אלי').

15 כגופא לגבי נשמתא

בתפילת אליהו הפותחת את ההקדמה השנייה לתיקוני זוהר, ההמשכה של עילת העילות אל הספירות היא "כמו הנשמה לגוף, שהיא חיות לגוף".
המאמר מיישם זאת: הספירות הן גוף, ואור אין סוף הוא נשמתן.
Tikkunei Zohar 17a תקוני זוהר י"ז א

16 דלאו מכל אלין מדות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
שם.

17 דלאו מכל אלין מדות כלל

באותה תפילה נאמר שה' חכם, אך לא בחכמה ידועה, והוא "אינו מאחת ממדות אלו כלל". המאמר מביא זאת כדי להראות שאפילו חכמה אינה שייכת לאור אין סוף.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה-ז

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע' דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

18 כולם בחכמה עשית

"מה רבו מעשיך הוי', כולם בחכמה עשית". הפסוק קושר את חכמה ל"עשייה", כך שביחס לאין סוף, חכמה היא כמו בחינת עשייה.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מַה־רְבוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כָּל־מַחְכְּמָה עָשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קִנְיָנָהּ:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

19 אור א"ס ב"ה שורה . . בבחי' חכ'

בהגהה שם מובא הטעם ללימוד שבעץ חיים, שאור אין סוף מתייחד עם אצילות רק לאחר שהוא מתלבש תחילה בחכמה: אין סוף הוא האחד האמיתי, וההכרה שהוא לבדו קיים היא בחינת החכמה. זהו הביטול שהפסקה מכנה כוח מה.

Tanya, Likkutei Amarim 35:4-5 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים
ל"ה:ד-ה'

והנה, ביאור מְשַׁלֵּה זה, שֶׁהַמְשִׁיל אור הַשְּׂכִינָה לְאֹר הַנֶּר שְׁאִינוּ מְאִיר וְנֹאחֶז בַּתִּילָה בְּלִי שְׁמֹן, וְכֵן אֵין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עַל גּוֹף הָאָדָם שֶׁנִּמְשַׁל לַתִּילָה, אֲלָא עַל יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים דְּוֻקָּא, וְלֹא יֵי לוֹ בְּנִשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל, לְהִיּוֹת הִיא כְּשֶׁמֶן לַתִּילָה – מְבֹאָר וּמוֹבָן לְכָל מְשַׁכֵּיל, כִּי הֵנָּה, נִשְׁמַת הָאָדָם, אֲפִילוֹ הוּא צִדִּיק גָּמֹר עוֹבֵד ה' בְּיָרָאָה

לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו] רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם,

...

In the beginning, G-d created" – six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר א, ד. ראה לעיל כד, ד וש"נ.

9 אך הנה נודע שהנשמות הן מבחינת פנימיות הכלים

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה עץ חיים שער העיבורים פ"א. פע"ח הקדמה לשער השבת פ"ה, ועוד.

10 והמלאכים . . חיצונית הכלים

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

בע"ח שי העיבורים (פ"א), ובשי פנ"י וחיצוני דרוש י. ובפע"ח הקדמה לשבת (פ"ה). ובשי השבת (פ"י). [כ].

11 בדי"ה מזמור שיר חנוכת הבית

המאמר ההוא מסביר את מזמורו של דוד לחנוכת בית המקדש ואת התנגדות המלאכים בדבריהם "מה אנוש?", שבה טענו המלאכים שהם נעלים מן האדם; התשובה היא שהאדם נעלה מהם. לשם הסברת הדבר נדון שם ההבדל בין מלאכים לנשמות, והוא הנושא הנזכר כאן.

הערת קה"ת

לקמן ברכה צה, א.

12 מבשרי אחזה

איוב אומר: "מבשרי אחזה אלוהה". בחסידות משתמשים בביטוי כדי לומר שאפשר להבין את הסדר האלוקי מתוך מבנה האדם, כפי שעושה כאן המאמר ביחס לגוף ולנשמה.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחַר עוֹרִי נִקְפּוּזָאָת וּמִבְשָׂרִי אֶחְזָה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יט, כו.

13 "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". אלו המילים הפותחות את המאמר שאליו מפנה הטקסט, העוסק במלאכים ובנשמות.

Psalms 30:1 תהילים ל':א'

מְזִמֹּר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

וְאֵתְּכָה בְּתַעֲנוּגִים, אֶרְעֶל־פִּיָּךְ, אֵינָה בְּטִילָה בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרֵי לִיבְטָל
וְלִיפְלָל בְּאוֹר הַיּוֹם, לְהִיּוֹת לְאֶחָדִים ...
Kehot Publication Society (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
ראה ע"פ ש' דרושי אבי"ע פ"א. תניא פל"ה בהגהה.

20 כח מ"ה

הוזהר דורש את המילה חכמה כ"כח מה", כוחו של ה"מה". המאמר מפרש
זאת כביטול שמאפשר לחכמה להכיל את אור אין סוף.
Zohar III, 34a זח"ג לד, א
הערת קה"ת
זח"ג לד, א. הקי' ת"ז בתחלתה. ובכ"מ.

4 פסקה

21 ולכאורה אינו מובן

ההערה מפנה למקומות האלה באור התורה, העוסקים בשאלה מדוע
הבריאה נקראת "יש מאין", אם הכול הוא מה.
הערת קה"ת
ראה אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תצנ. אוה"ת חנוכה כרך ד תתקמה, א. בשלח
ע' תמד.

22 ממך הכל

דברי דוד בעת הבאת המתנות לבית המקדש: "כי ממך הכול, ומידך נתנו
לך". כאן עולה השאלה כיצד יכולה הבריאה להיות "יש מאין", כאשר הכול
בא מה.

I Chronicles 29:14 דברי הימים א כ"ט:י"ד

וְכִי מִי אֲנִי וּמִי עַמִּי כִּי־נַעֲצֹר כֹּחַ לְהַתְנַדֵּב כְּזֹאת כִּי־מִמֶּךָ הִכָּל וּמִי־דָד
נִתְּנוּ לָךְ:

But who am I, and what is my people, that we should be able
to offer so willingly after this sort? for all things come of
Thee, and of Thine own have we given Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דה"א כט, יד.

23 וכמ"ש הרמב"ם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
הלי יסוה"ת פ"א, ה"א.

24 נמצא כל הברואים

בנוסח הזה של המאמר דברי הרמב"ם הם "נמצאו כל הנמצאים", קרוב יותר
ללשונו של הרמב"ם עצמו, ולא "נמצאו כל הברואים".

הערת קה"ת

בסה"מ תק"ע ע' ריז ובאוה"ת פ' ואתחנן ע' רצא: "נמצאו כל הנמצאים".
וראה לעיל פ' מסעי צג, רע"ג.

25 מאמיתות המצאו נמצא כל הברואים

ההלכה הראשונה של הרמב"ם: יש מצוי ראשון שממציא כל נמצא, וכל
הנמצאים קיימים רק מכוח אמיתת מציאותו. אדמו"ר הוקן מצטט זאת כדי
לחדד את השאלה על "יש מאין".

Mishneh Torah, Foundations of the Torah 1:1
הלכות יסודי התורה א:א

יְסוּד הַיְסוּדוֹת וְעֻמּוֹד הַחֲכֻמוֹת לִידַע שֶׁיֵּשׁ שָׁם מְצוּי רִאשׁוֹן. וְהוּא מְמַצֶּיֶה
כָּל נִמְצָא. וְכָל הַנִּמְצָאִים מְשֻׁמִּים וְאֶרֶץ וְמָה שְׂבִינֵיהֶם לֹא נִמְצָאוּ אֶלָּא
מֵאֲמִתַּת הַמְּצָאוֹ:

The foundation of foundations and firmest pillar of all wis-
dom is, To know that there is a First Being, that He caused
all beings to be, and that all beings from heaven and earth,
and from between them, could not be save for the truth of
His Own Being

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by
Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

26 כי הוא צוה ונבראו

"הללו את שם הוי", כי הוא ציווה ונבראו". אדמו"ר הוקן מפרש את "הוא"
כעצמותו של ה', הבורא כניכול בציור בלבד, בלי להתלבש בנבראים.

Psalms 148:5 תהילים קמ"ח:ה'

יְהִלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ:

Let them praise the name of the L-RD; For He commanded,
and they were created

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קמה, ה.

27 כי לשון ברא

מאמר קודם בפרשה מפרש גם הוא את "הוא ציווה ונבראו", ושואל כיצד
"ברא", שמשמעו שכוח הפועל נמצא בנפעל, יכול להתייחס לבריאה יש
מאין. התשובה, על פי איגרת הקודש, היא שכלי אצילות הם אלקות ולכן
יכולים לברוא יש מאין, דבר שהשתלשלות של סיבה ומסובב אינה יכולה
לעשות.

הערת קה"ת

ראה לעיל כ, ג. ד"ה פתח אליהו — תרנ"ח ע' לד. סה"מ תרמ"ז ע' נט.

28 מי ברא אלה

"שאו מרום עיניכם וראו: מי ברא אלה?" הוזהר מפרש את המילה "מיי"
כרמה נסתרת שאפשר לשאול עליה, אך אי אפשר לדעת אותה.

Isaiah 40:26 ישעיהו מ':כ"ו

שְׂאוּ־מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֱלֹהֵי הַמּוֹצִיָּא בְּמִסְפָּר צְבָאִם לְכָל־
בָּשָׂם יִקְרָא מֶרֶב אוֹנִים וְאֶמְיץ כֹּחַ אִישׁ לֹא נֶעְדָּר:

Lift up your eyes on high, And see: who hath created these?
He that bringeth out their host by number, He calleth them
all by name; By the greatness of His might, and for that He is
strong in power, Not one faileth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י מ, כו.

29 עתיקא דקיימא לשאלה ברא אלה ומאן איהו מי

פתחתו של רבי אלעזר על "מי ברא אלה": העתיק הנסתר, "העומד
לשאלה", ברא את אלה; מכיוון שהוא עומד לשאלה ונסתר, הוא נקרא

עשוי קשקשים על נקבים, והם מגינים שלא יכנס חץ בנקבים, וככה הוא מצוה הצדקה: וביאור הענין, כי גדולה צדקה מכל המצות, שמהן נעשים לבושים להנשמה, הנמשכים מאור־אין־סוף ברוך־הוא מבחינת "סובב כל עֲלָמִין" (כמבואר ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

35 בראשית ברא אלקים

"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". התורה משתמשת בשם אלקים ביחס לבריאה, שהיא הבחינה השייכת לנבראים.

Genesis 1:1 בראשית א:א

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ:

In the beginning G-d created the heaven and the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 אלקים היינו מי אלה

מילון למונחי קבלה; ההערה מפנה לערך העוסק בלימוד שאלקים מורכב מ"מי" ו"אלה".

הערת קה"ת

ראה קה"י בערכו.

37 והחכמה מאין תמצא

"והחכמה מאין תמצא"? החסידות מפרשת "מאין" כ"מאין, מהאין": אי אפשר להתחקות אחר המקור שמעל לכלים של אצילות.

Job 28:12 איוב כ"ח:יב

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place
?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

פסקה 5

38 מי ברא אלה

"שאו מרום עיניכם וראו: מי ברא אלה?" כפי שהוזהר קורא זאת, מדובר בבחינת אלקים, שאפשר לשאול עליה שאלה.

Isaiah 40:26 ישעיהו מ':כ"ו

שאו־מרום עיניכם וראו מי־ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא מרב אונים ואמץ כח איש לא נעדר:

Lift up your eyes on high, And see: who hath created these?
He that bringeth out their host by number, He calleth them
all by name; By the greatness of His might, and for that He is
strong in power, Not one faileth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 צוה ונבראו

"כי הוא ציווה ונבראו": הבריאה מעצמותו של ה', שבה לא מתעוררת השאלה מי הוא הבורא.

Psalms 148:5 תהילים קמ"ח:ה

יהללו את־שם ה' כי הוא צוה ונבראו:

Let them praise the name of the L-RD; For He commanded,
and they were created

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

"מי", "כי למעלה אין שאלה שם". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להבחין בין הרמה שיש לה קשר לבריאה לבין הרמה שמעליה.

Zohar, Introduction 2:4-4:12 ספר זוהר, הקדמה ב':ד'-ד':י"ב

IN THE BEGINNING. R. Eleazar opened his discourse with the text: Lift up your eyes on high and see: who hath created these? (Is. 40, 26). "Lift up your eyes on high": to which place? To that place to which all eyes are turned, to wit, Petah 'Enaim ("eye-opener"). By doing so, you will know that it is the mysterious Ancient One, whose essence can be sought, but not found, that created these: to wit, Mi (Who?), the same who is called "from (Heb. mi) the extremity of ... heaven on

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

30 לית תמן שאלה

ההערה מפנה לאור התורה לדיון בדברי זוהר "לעילא לית תמן שאלה".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרעג.

31 אתה בראת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת אלקי נשמה.

32 ואתה מחיי את כולם

מתפילת הלויים: "אתה הוא הוי' לבדך, אתה עשית את השמים ... ואתה מחיה את כולם". הפנייה בגוף שני מורה על קשר לנבראים, על הרמה של האור שממלא כל העולמות.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו

את־היהוא ה' לבדך אתה עשית את־השמים שמי השמים וכל־צבאם הארץ וכל־אשר עליה הימים וכל־אשר בהם ואתה מחיה את־כלם וצבא השמים לך משתחווים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven,
the heaven of heavens, with all their host, the earth and
all things that are thereon, the seas and all that is in them,
and Thou preservest them all; and the host of heaven wor-
shippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמ"י ט, ו.

33 ונקראות בשם ממכ"ע

גם שם עשר הספירות דאצילות, שמותיו ומידותיו של ה', נקראות ממלא כל עלמין, תוך הפניה לאיגרת הקודש על "וילבש צדקה"; לעומת זאת, "שמו הגדול" הוא סובב כל עלמין.

הערת קה"ת

ראה לעיל חוקת סה, ג.

34 וילבש צדקה

האיגרת באיגרת הקודש על הפסוק "וילבש צדקה כשריון". שם מפנה הטקסט לדיון בספירות של אצילות, הנקראות ממלא כל עלמין.

Tanya, Iggeres HaKodesh 3:1-2 תניא, אגרת הקדש ג':א-ב'

וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה בראשו. ודרשו רבותינו וזכרונם לברכה: "מה שריון זה כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול". פירוש, שהשריון

סידור הארז"ל במקומו. פע"ח ש"ב רפ"ז. ראה סה"מ תש"ח ע' 182. וראה בד"ה ויאמר יהושע דחג הפסח תשי"ב דהקשה דלפי זה אינו מוכן למה אומר הלשון טהורה ולא הלשון קדושה דקדש מלה בגרמי משא"כ טהרה היא בבחינה שצריך לשלול את היפך הטהרה ע"ש. ראה המשך תערי"ב ח"א פרק קעז. בענין שמבאר כאן טהורה היא אתה בראת, ראה לקמן בדרושים ליוהכ"פ סט, א. וראה אוה"ת ויקרא כרך א ע' קי שיש כמה מדרגות בנשמות יש מהן שרשן מבחי' טהור ויש שרשן מבחי' קדוש ע"ש. וראה באוה"ת פ' פנחס ע' ארכה [ובאוה"ת נ"ך כרך א ע' שכן].

45 אתה יצרתה

בתלמוד מובאת הברכה הנאמרת עם הקימה: "ה', הנשמה שנתת בי טהורה; יצרת אותה בי, נפתת אותה בי..." (בנוסח הסידור נוסף: "בראת אותה"). אדמו"ר הזקן קורא את שלביה כתהליך ירידת הנשמה מאצילות אל העולמות התחתונים.

Berakhot 60b:6 ברכות ס"ב:

כי מעטף בציצית, ל"מא: "ברוך ... אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית". כי מנח תפילין אדרעיה, ל"מא: "ברוך ... אשר קדשנו במצותיו וצונו להנח תפילין", אר"שיה, ל"מא: "ברוך ... אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין". כי משי ידיה, ל"מא: "ברוך ... אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים". כי משי אפיה, ל"מא: "ברוך ... המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי. ויהי רצון מלפניך ה' אלקי, שתרגילני ...

When he wraps himself with the Sisit let him say : "Blessed... Who hast sanctified us by Thy commandments and hast commanded us to enwrap ourselves in the fringed garment." When he places the Tefillin upon his arm let him say : "Blessed... Who hast sanctified us by Thy commandments, and hast commanded us to lay the Tefillin" ; upon the head let him say : "Blessed... Who hast sanctified us by Thy commandments, and hast commanded us concerning the precept of the Tefillin." When he has washed his hands ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

46 שבחי טהור נאמר בלויים ובחי' קדוש בכהנים

"קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהר אותם". הטהרה נאמרת על הלויים.

Numbers 8:6 במדבר ח"ו:

קח את־הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם:

Take the Levites from among the children of Israel, and' .cleanse them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Exodus 28:41 שמות כ"ח:מ"א

והלבשת אתם את־אֶהרֹן אחיך ואת־בְּנָיו אֹתוֹ וּמִשְׁחָת אֹתָם וּמִלֵּאת אֹתֵם יָדָם וְקִדַּשְׁתָּם אֹתָם וְכִהֲנּוּ לִי:

And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in .the priest's office

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה במדבר ח, ו. שמות כח, מא.

40 ברא אלקים

"בראשית ברא אלקים": בחינת הבראה המתייחסת לנבראים, והיא נמוכה מ"כי הוא ציווה ונברא".

Genesis 1:1 בראשית א':א

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ:

In the beginning G-d created the heaven and the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

41 ברוך שאמר והיה העולם

הברכה הפותחת את פסוקי דומרה בתפילת שחרית: "ברוך שאמר והיה העולם". אדמו"ר הזקן מפנה להסבר שנתן עליה במקום אחר.

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Pesukei Dezimra, Barukh She'amar 2 סידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, פסוקי דומרה, ברוך שאמר ב'

ברוך שאמר והיה העולם. ברוך הוא. ברוך עושה בראשית. ברוך אומר ועושה. ברוך גוזר ומקיים. ברוך מרחם על־הארץ. ברוך מרחם על־הבריות. ברוך משלם שכר טוב ליראיו. ברוך חי לעד וקיים לנצח. ברוך פודה ומציל. ברוך שמו. ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם האל האב הרחמן המהלל בפי עמו משבח ומפאך בלשון חסידיו ועבדיו ובשירי יוד עבדך. נהללך ה' אלקינו בשכחות ובזמירות נגדלך ונשבחך ונפאךך ונזכיר שמך ...

Blessed is He Who spoke, and the world came into being, blessed is He; blessed is He Who maintains the creation; blessed is He Who says and does; blessed is He Who decrees and fulfills; blessed is He Who has compassion on the earth; blessed is He Who has compassion on the creatures; blessed is He Who rewards well those who fear Him, blessed is He Who lives forever and exists eternally; blessed is He Who redeems and saves blessed is His Name. Blessed are You, ... Adonoy, our G-d, King

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

42 בביאור ע"פ אחרי

הביאור על "אחרי הוי' אלקיכם תלכו" מסביר שכל השתלשלות העולמות, ואפילו הקו, נמשכים רק ממלכות של ה', המכונה "אחרי הוי'" — הארה בלבד. הדברים מבהירים כיצד האורות והכלים קשורים לאור אין סוף שמעליהם.

הערת קה"ת

לעיל פ' ראה כ, ד.

פסקה 7

43 מקור הנשמה הוא מבחי' פנימית הכלים

קטע זה, העוסק במקור הנשמה בפנימיות הכלים, מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ויקרא כרך א ע' קי.

44 ונקי טהורה היא בבחי' אצילות

ההערה מפנה לשם להרחבה בעניין כינוי הנשמה "טהורה" בבחינת אצילות.

הערת קה"ת

47 כעצם השמים לטהר

בסיני ראו הזקנים "כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר". אדמו"ר הזקן מפרש כאן את "טוהר" כבהירות וכוהר.

Exodus 24:10 שמות כ"ד:"

וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:

and they saw the G-d of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כד, י.

48 טוהר מלשון כעצם השמים לטהר ומלשון תרגום צהריים

הגמרא מסבירה ש"טוהר המזבח" הוא או אמצעו, על פי האמירה "טיהרא — צהריים — חצי היום", או שטח פניו החשוף, על פי "כעצם השמים לטוהר". שתי המשמעויות קושרות את הטוהר לבהירות ולטוהר.

Yoma 59a:10 יומא נ"ט א:"

מִיתִיבִי: כְּשֶׁהוּא מִזָּה — אֵינוּ מִזָּה לֹא עַל גַּבִּי הָאֶפֶר וְלֹא עַל גַּבִּי הַנְּהָלִים, אֲלָא חוֹתָה גְּהָלִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ, וּמִזָּה. אֲלָא אָמַר רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא: עַל גְּלוּיָה דְּמִזְבֵּחַ, כְּדָתִיב: "וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטוֹהָר".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה יומא נט, א. וראה בארוכה באוה"ת משפטים ע' א' תשלו ואילך. וראה המשך תעריב ח"ב ע' תתקז: "וגם האור המתלבש בהכלים הוא בחי קדוש וכמ"ש אין קדוש כהוי כו' ועצם האור הוא בחי קדש כו'".

49 תרגום צהריים טיהרא

"ומששת בצהריים". התרגום הארמי מתרגם כאן את "צהריים" במילה "טיהרא", שפירושה בהירות, והיא מאותו שורש כמו "טוהר".

Deuteronomy 28:29 דברים כ"ח:כ"ט

הערת קה"ת

דברים כח, כט. וראה ג"כ רש"י בראשית מג, טז. ראה אוה"ת פ' משפטים ע' אירסא ואילך. שם ע' אירפא.

50 תרגום צהריים טיהרא

רש"י מציין שהתרגום מתרגם את "צהריים" בפסוק הזה באופן שונה, אך בכל שאר המקומות שבהם התרגום מתרגם "צהריים", הוא משתמש במילה "טיהרא".

Rashi on Genesis 43:16 רש"י על בראשית מ"ג:ט"ז

וטבח טבח והכין. כְּמוֹ וְלִטְבַּח טֶבַח וְלִהְיוֹת, וְאֵין טֶבַח לְשׁוֹן צוּרִי, שֶׁהִיָּה לוֹ לומר וטֶבַח: בְּצֹהֲרִים. זֶה מִתְּרַגֵּם בְּשִׁירֹתָא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן סְעוּדָה רְאוּשָׁנָה בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי וּבְלִשׁוֹן דִּינִי, וְיֵשׁ תְּרַבָּה בְּתַלְמוּד, שֶׁדָּא לְכַלְפָּא שִׁירֹתָא; בְּצֹעַ אֲכוּלָא שִׁירֹתָא, אֲכַל כָּל תְּרַגּוּם שֶׁל צִהָרִים טִיְהָרָא:

וטבח טבח והכין AND SLAUGHTER THE BEASTS AND MAKE READY — The Hebrew is the same as infini-) and to slaughter... and to prepare". The word " (tives the imperative, for this should be AT NOON — This word is rendered in the Targum by meal during the day ; in old French disner. It occurs fre-

quently in the Talmud: (Ta'anit 11a, lib) "He threw the dog ... his meal

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

51 דלית מחשבה תפיסא ביה

תפילתו של אליהו: "אתה נעלה על כל הנעלים, נסתר מכל הנסתרים, ואין מחשבה תופסת בך כלל". כאן מדובר באור אין סוף, שהוא "קדוש" ונבדל מכל הגדרה.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י"ב-י"ג

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

52 ולא מכל אלין מדות כלל

מתוך אותה תפילה: ה' חכם, אך לא בחכמה ידועה, והוא "אינו מאף אחת מן המידות הללו כלל".

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה'ז'-ז'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע' דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך י"י הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

53 תשוב ה'

הזוהר מפרש תשובה כ"תשובה ה"א" — שיבת הה"א של שם ה'. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הה"א העליונה השבה אל הוי"ד.

Zohar III, 122a ז"ח"ג קכב, א

הערת קה"ת

ז"ח"ג קכב, א.

54 יש נר"נ חיי

המדרש מונה חמישה שמות לנשמה: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. אדמו"ר הזקן משתמש בחמש הבחינות כדי להראות איזה חלק בנשמה מתלבש בגוף ואיזה נשאר בבחינת מקיף.

Bereshit Rabbah 14:9 בראשית רבה י"ד:ט'

חמשה שמות נקראו לה: נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה. נפש, זה הדם, שנאמר (דברים יב:) כי הדם הוא הנפש. רוח, שהיא עולה ויורדת, שנאמר (קהלת ג:) מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה. נשמה, זו האופיה, דבריייתא אמרין האופיתא טבא. חיה, שכל האברים מתים והיא חיה בגוף. יחידה, שכל האברים משנים שנים והיא יחידה בגוף, הדא הוא דכתיב (איוב לד) אם ישים אליו לבו ורוחו ונשמתו אליו יאסוף. רבי יהושע בר נחמיה ורבנן. רבי יהושע בר נחמיה אמר: אם ישים אלקים לבו על האדם הזה, ורוחו כבר היה בידו, ...

בכלל, כלא סתם, דכתיב (דברים יג, יח) למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים, עד כאן לשונו.

Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC)

פסקה 12

59 ישראל עלו במחשבה

המדרש מונה שישה דברים שקדמו לבריאה; חלקם נבראו וחלקם "עלו במחשבה", ובהם ישראל. כאן "מחשבה" היא פנימיות הכלים.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א'ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמם של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י'): "כענבים במדבר וגו'" ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם,

...

In the beginning, G-d created" – six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

60 והגם שנתבאר שהנשמה בעצם ג"כ כלולה מנר"י

שם שואל אדמו"ר חזק כיצד עליית הנשמה אל האור מתיישבת עם שורשה בכלים, ומשיב על פי עץ חיים שנפש, רוח ונשמה דאצילות הן אורות ביחס לבריאה, יצירה ועשיה, אך נקראות כלים ביחס לחיה, החכמה העליונה. זהו אותו הסבר שניתן כאן: מדרגה נקראת אור רק ביחס למה שמתחתיה.

הערת קה"ת

ראה לקמן דרושים ליוהכ"פ ע, ג.

61 חיי יחידה הן למעלה מבחי' כלים

אור התורה דן בחיה ויחידה כמדרגות שלמעלה מבחינת הכלים, ובהגהת אדמו"ר מהר"ש שם מובאים כמה מקומות בחסידות העוסקים בנושא.

הערת קה"ת

ראה גם אוה"ת בראשית כרך ו ע' תתלא, ושם בהגהת כ"ק מהר"ש שמציין לכמה מקומות בדא"ח.

62 וכן מבואר באריכות בשע"ק להרח"ו חלק שלישי שער שני

הקטע הזה משערי קדושה מוסבר שם בהרחבה.

הערת קה"ת

נתבאר בארוכה בביאורו"ו להצ"צ כרך א ע' ערב ואילך.

63 בע"ה שמ"א פ"ג

ההערה מפנה למאמר הזה בהקשר של הקטע הזה בעץ חיים.

הערת קה"ת

It [man's soul] is called by five names: nefesh (Genesis 2:7), ruah (Ezekiel 37:14), neshama (Genesis 2:7), yehida (Psalms 22:21), haya (Psalms 143:3). Nefesh – this refers to blood, as it is stated: "For blood is the soul [nefesh]" (Deuteronomy 12:23). Ruah – because it ascends and descends, as it is stated: "Who knows the spirit of the sons of man? Does it ascend upward?" (Ecclesiastes 3:21). also means wind, which ascends and descends. Neshama – this refers to man's intellect, as people say: Intellect is good. Haya – because

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Devarim Rabbah 2:37 דברים רבה ב'ל"ז

Zohar I, 81a זח"א פא, א

הערת קה"ת

ב"ר יד, ט. דב"ר ב, לז. זח"א פא, א. רז, א.

55 תשובה ומע"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יא.

פסקה 11

56 כי כאשר השמים החדשים

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה יעמדו לפני... כן יעמדו זרעכם ושםכם". אדמו"ר חזק מפנה להסברו על פסוק זה במקום אחר.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻמֹּהִי כֵן יַעֲמֹד זֶרְעֵכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 ועיין בר"ח פ"ב משער התשובה

המאמר הקודם מצטט את אותו קטע מראשית חכמה, שלפיו התשובה עולה עד כתר, וממשיך להסביר שאור אין סוף נעלה מהמחשבה ואף מחכמה עילאה.

הערת קה"ת

דף קכו, ב בדפוס אמשטרדם. וראה לעיל כד, ד.

58 עוד ביארו בוהר שהתשובה עולה

ראשית חכמה כותב: "עוד פירשו בוהר (ויקרא טז ע"א) שהתשובה עולה עד כתר", ומצטט את דברי הוהר על כך שכאשר המעשים למטה מתוקנים, עתיקא קדישא מתגלה והאור חוזר לו"א.

Reshit Chokhmah, Gate of Repentance 2:15 ראשית חכמה, שער התשובה ב'ט"ו

עוד ביארו בוהר (פ' ויקרא דף טז ע"א) שהתשובה עולה עד הכתר, זה לשונם תאנא בהוא זמנא דמתכשרן עובדין לתנא, ואימא בחדוותא, אתגליא עתיקא קדישא ותב נהורא לזעיר אנפין, וכדין כלא בחדוותא, כלא בשלימו, כלא אשתכחו בברכאן, ורחמין זמינין, ועלמין כלהו בחדוותא, הדא הוא דכתיב (מיכה ז, יט) ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו, מאן ישוב, ישוב עתיקא קדישא לאתגליא בועירא, ישוב ישוב לאתגליא דהוה סתים בקדמיתא, וכלא אתקרי תשובה. אמר רבי יהודה כלא

בדפוס שקלאוו תק"ס. [שמ"ב] צ"ל פ"א ברישא. [כ]. באתי לגני — תשי"ג סעי' ה.

64 כמ"ש בע"ח שמ"א פ"ג כי יש ניצוץ קטן

גם שם מצטט אדמו"ר הזקן את הפרק הזה בעץ חיים: הניצוץ האלוני עצמו מתלבש ביחידה של הנשמה, כשם שהמדרגה התחתונה ביותר של המאציל מתלבשת בכתר, הנקרא גם יחידה. הוא מביא זאת כדי להסביר תשובה המבקשת להיכלל בעצמותו ממש של אור אין סוף.

הערת קה"ת

הלשון נעתק גם לעיל בלק עד, א. ובאוה"ת דברים כרך ה פ' כי תצא ע' בינה. ביאוה"ז להצ"צ ע' ערב. וראה ד"ה כי תצא תרמ"ו ע' כו. ראה גם סה"מ תשי"ע 115 בהערה.

65 יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחי' אלהות

רבי חיים ויטאל: יש ניצוץ אלוקות קטן מאוד הנמשך מהמדרגה האחרונה של הבורא, והוא מלוכש בניצוץ נברא הנקרא יחידה, הכולל את שורשי נפש, רוח, נשמה וחייה. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהנשמה כולה נובעת מהכלים.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:

... והנה כאן באחוריים דגופות דנוקבא נדבקים כל הקלי' דאצילות דיי"ס שבהם ואלו הם ע"ד הנ"ל בקדושה והוא כי שורש הכתר דקליפה שהוא בחי' השרשים דבוקה באחוריים דעור דנוקבא דקדושה ועל השורש מלביש נשמת הכתר דקליפה ועל הנשמה מלביש הגוף דכתר דקליפה ואח"כ שורש דאבא דקליפה מלביש על גוף הכתר ונשמת אבא מלביש לשורש והגוף דאבא מלביש על הנשמה וכע"ז ג' בחי' אמא כו' עד שנמצא כי גוף דנוקבא דקליפה היא חיצוניות לכל ואח"כ עליה סובבים הלבושים והם היפך הפנימית כל הלבושים והיכלות יותר גרועים שהם לבושי נוקבא דקליפה סובבים ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסקה 13

66 וע' באנה"ק ד"ה איהו וחיה

שם כותב אדמו"ר הזקן שמה שיצא ונפרד מכלי עשר הספירות, שבהם מלוכש הקו מאור אין סוף, שוב אינו אלקות ממש שביכולתו לברוא יש מאין. זהו הבסיס לאמירה שבנשמות אין גילוי של הקו.

הערת קה"ת

סי' כ (דף קל, א).

פסקה 14

67 לאשתאבא בגופא דמלכא

הביטוי של הזוהר לכך שהנשמה נטמעת ב"גופו של המלך" — הספירות של אצילות. כאן הוא מתאר את העלייה שהתשובה מביאה.

Zohar I, 217b זח"א ר"ז, ב

הערת קה"ת

זח"א ר"ז, ב.

פסקה 15

68 ביום ההוא יהי

"והוי' יהיה למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד". אדמו"ר הזקן דורש את "יהיה" כשתי פעמים יו"ד-ה"א: הגילוי העתידי

באותיות התחתונות של השם.

Zechariah 14:9 זכריה י"ד:ט'

וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בְּיוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד:

And the L-RD shall be King over all the earth; In that day shall the L-RD be One, and His name one

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' יד, ט.

69 בחינת תשובה עילאה

אגרת התשובה מסבירה שבינה היא "תשובה עילאה", שאלה מגיעים באמצעות התבוננות בגדולת ה' ודבקות בו בכל כוחות הנפש: השכל באמצעות לימוד תורה והמעשה באמצעות צדקה.

Tanya, Part III; Iggeret HaTeshuvah 9:1-2 תניא, חלק שלישי;

אגרת התשובה ט:א-ב'

וביארור הענין, כמו שכתוב בזהר הקדוש ותיקונים ככמה מקומות, דבינה - איהי תשובה עילאה, "והאם רוכצת על האפרוחים" וכו'. דהיינו, שעל-ידי שמתבונן בגדולת ה' בהעמקת הדעת, ומוליד מרוח בינתו דחילו ורחימו שכליים, ובטוב טעם ודעת, קענין שגאמר: "לאהבה את ה' אלקיך", משום "פי הוא חייך וגו'", ולא די לו באהבה טבעית המסותרת לבד וכו', וכן ביראה נפחד או ביושה וכו', פנודע - אזי נקראת "האם רוכצת על האפרוחים" וכו'.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

70 ע"ד שנתבאר בזהר ויקרא דט"ז ע"א

באחרי מצטט אדמו"ר הזקן את אותו קטע בזהר: "מי ישוב — עתיקא קדישא ישוב ויתגלה", וקושר אותו ליום הכיפורים, שבו בגדי הפשתן של הכהן הגדול ממשיכים את עצם התענוג האלוני. הדבר ממחיש מה מגלה "התשובה העילאה" הבאה מלמעלה.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' אחרי כט, א. פ' בלק עה, ב. אוה"ת בלק ע' אילב.

71

הזוהר על ויקרא, כפי שמוכר בגוף הטקסט: כאשר המעשים שלמטה מתקנים, עתיקא קדישא מתגלה והאור חוזר לז"א. זהו הדגם ל"חזרה" מלמעלה למטה.

Zohar, Vayikra 35:257-37:268 ספר הזוהר, ויקרא ל"ה:רנ"ז-ל"ז:רס"ח

The first 34 lines of the Hebrew text are untranslated as explained in the Translator's note on Page 15b.R. Abba was once sitting before R. Simeon, when R. Eleazar entered. R. Simeon thereupon quoted the verse: "The righteous shall flourish like the palm tree, etc." (Ps. 92, 12). 'The palm', he said, 'is the slowest of all trees to mature, taking seventy years. The reason why the righteous is compared here to the palm tree is one which the Companions are reluctant to re-... veal, although it is indicated by the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 17

72 נעוץ תחלתו בסופן

בואתחנן מסביר אדמו"ר הזקן שאור הקו מאיר בחזרה כאור חוזר ממלכות דאצילות, שהיא כתר מלמטה למעלה: "תחילתו נעוץ בסופן, בסופן דווקא".

הערת קה"ת

סי" פ"א, מ"ז. ראה לעיל ה, ג, ז, א.

the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 זכור את יום השבת

"זכור את יום השבת לקדשו". אדמו"ר הזקן מפנה להסברו על פסוק זה במקום אחר.

Exodus 20:8 שמות כ"ח:

זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

.Remember the sabbath day, to keep it holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 19

79 עיקר גידולם הוא מן הכוכבים

ההערה מפנה למקומות אלה באור התורה העוסקים בכך שהאבנים הטובות גדלות מן הכוכבים.

Zohar II, 172a זח"ב קעב, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב קעב, א. ראה אוה"ת בראשית כרך ג תק, ב. שמות ע' לג. תצוה ע' איתרמו.

80 עיקר גידולם הוא מן הכוכבים

הערת קה"ת מפנה לקטע זה בוהר, שבו נאמר שאבנים יקרות צומחות מן הכוכבים.

Zohar, Terumah 86:851-87:862 ספר זוהר, תרומה פ"ו:תתנ"א-פ"ז:תתס"ב

When that star comes out it stretches out a hand with five rays, which are five fingers, which shine and sparkle in that window. Sorcerers and astrologers are in fear and awe of this region, for when this star reigns they become confused and their predictions come to naught. It may be asked, If that firmament is hidden, how is it that they have knowledge concerning this star? The answer is that they have an outward sign from which they know when it is in the ascendant, ... and they fear

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

81 יש להם מספר אלף ועוד כמה

ספר החקירה מצטט את הרד"ק על Isaiah 40:21, הכותב בשם האסטרונומים שמספר הכוכבים הוא 1,098 — "אלף ועוד כמה" הנזכרים כאן. הרבי מוסיף שם הערה על כך.

Isaiah 40:21 ישעיהו מ"כ"א

הָלוֹא תִדְעוּ הָלוֹא תִשְׁמְעוּ הָלוֹא הִגַּד מְרֹאשׁ לָכֶם הָלוֹא הִבְיִנּוּתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ:

Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בספר החקירה דף קא, ב מביא מהרד"ק ישע"י מ, כא שכי בשם חכמי התכונה שהמספר לכוכבים הם אלף וצ"ח. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שם.

73 נעוץ תחלתו בסופן

"עשר ספירות בלימה: נעוץ סופן בתחילתו ותחילתו בסופן, כלהבה הקשורה בגחלת." אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לבטא את העיקרון שהעליון ביותר מתגלה בנמוך ביותר.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א"ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתו ותחלתו בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

פסקה 18

74 בד"ה ויגש אליו יהודה

המאמר דן בשאלה מדוע דווקא הארץ, הנמוכה מבין ארבע מדרגות הבריאה, מצמיחה צמחים. תשובתו היא ש"סוף מעשה במחשבה תחילה": שורש הארץ גבוה משורש הצומח, החי והמדבר שהיא מקיימת. זהו אותו עיקרון הנוכח כאן: הכוח הנעלה ביותר מתלבש דווקא בנמוך ביותר.

הערת קה"ת

תו"א מג, ג.

75 ויגש אליו יהודה

"ויגש אליו יהודה". מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Genesis 44:18 בראשית מ"ד:י"ח

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יְדִבְרֶנָּה עֲבָדְךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי וְאֶל־יְחִיר אִפְּךָ בְּעֲבָדְךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה:

Then Judah came near unto him, and said: 'Oh my lord, let thy servant, I pray thee, speak a word in my lord's ears, and let not thine anger burn against thy servant; for thou art even as Pharaoh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 בד"ה והנה מנורת זהב

המאמר "ראיתי והנה מנורת זהב כולה" מפרש את הנרות כמתייחסים לנשמות ("נר ה' נשמת אדם"), ואת המנורה, שהוקשתה מגוש אחד, כמתייחסת לכנסת ישראל, שבה מתחברות המדרגות הנעלות והנמוכות ביותר. ההפניה מכוונת את הקורא לדון במקומן של הנשמות בסדר האלוקי.

הערת קה"ת

לעיל פ' בהעלותך.

77 והנה מנורת זהב

חזונו של זכריה: "ראיתי והנה מנורת זהב כולה". מילות הפתיחה של המאמר שאליו מפנה כאן אדמו"ר הזקן.

Zechariah 4:2 זכריה ד"ב

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וַאֲמַר רִאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּל־רֹאשָׁה וְשִׁבְעָה נְרִיתֶיהָ עֲלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֵרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁה:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon

בראשית כרך א ו, ב. וראה שם טו, א שענין אלכסון אינו אלא מחסד להוד ומגבורה לנצח משאיכ מחסד לגבורה אינו אלכסון ע"ש, ושם טו, ב מציין לכמה מקומות שנתבאר זה.

87 מזרחית רומית במערבית תחתית

ספר יצירה מתאר "שתים עשרה גבולי אלכסון": מזרח-צפון, מזרח-דרום, מזרח-מזרח, מזרח-מזרח וכן הלאה. אדמו"ר הזקן משתמש בהם כדגם להתכללות המדות.

Sefer Yetzirah 5:1 ספר יצירה ה"א:

שתים עשרה פשוטות ה"ו ו"ח ט"י ל"ג ס"ע צ"ק יסודן ראה, שמיצה, ריחה, שיחה, לעיטה, תשמיש, מעשה, הלך, רוגז, שחוק, הרהור, שינה. מדתן שתים עשרה גבולים באלכסון. גבול מזרחית צפונית, גבול מזרחית דרומית, גבול מזרחית רומית, גבול מזרחית תחתית, גבול צפונית רומית, גבול צפונית תחתית, גבול מערבית דרומית, גבול מערבית צפונית, גבול מערבית רומית, גבול מערבית תחתית, גבול דרומית רומית, גבול דרומית תחתית. ומרחיבין והולכין עד עדי עד והם זרועות עולם:

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

88 סד"ה מראיהם ומעשיהם

לקראת סוף המאמר מתוארת האל"ף כיו"ד למעלה, יו"ד למטה ווי"ו ביניהן: ההמשכה למטה, הווי"ו, מתאפשרת רק באמצעות הצמצום של היו"ד העליונה. הדבר מוסיף היבט נוסף לצורת האל"ף, לצד הווי"ו האלכסונית המתוארת כאן.

הערת קה"ת

תו"א פ' יתרו סט, ג.

21 פסקה

89 ומשלם לשונאיו אל פניו

"ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו". אדמו"ר הזקן מצטט פסוק זה כדוגמה לחסד שבגבורה: טוב הניתן מתוך מידת הדין.

Deuteronomy 7:10 דברים ז':

ומשלם לשנאיו אל־פניו להאבידו לא יאחר לשנאו אל־פניו יְשַׁלְּמוּ:

and repayeth them that hate Him to their face, to destroy them; He will not be slack to him that hateth Him, He will re-pay him to his face

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ז, י.

90 חושך שבטו

המדרש פותח את שמות בפסוק זה ומלמד שמי שמונע מבנו חינוך, סופו שמוכיל אותו לדרך רעה. הדבר מראה שמידת הדין יכולה לבטא אהבה.

Shemot Rabbah 1:1 שמות רבה א':

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו - הדא הוא דכתיב (משלי יג, כד): חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר. בנוהג שבעולם, אדם שאומר לו חברו: פלוגי הכה לבנך, יורד עמו עד לחייו. ומה תלמוד לומר: חושך שבטו שונא בנו?! ללמדך, שכל המונע בנו מן המדות, סוף בא לתרבות רעה ושונאהו. שכן מצינו בישמעאל, שהיו לו געגועים על אברהם אביו ולא רדהו ויצא לתרבות רעה ושנאהו, והוציאו מכיתו ריקם. מה עשה ישמעאל כשהיה בן חמש עשרה שנה? התחיל להביא צלם מן השוק והיה מצחק בו ...

82 במאמרי אדה"א פ' ראה ע' תסז

בגרסה זו נאמר: "שעיקר גידולן של האבנים הטובות הוא מאור הכוכבים".

הערת קה"ת

"שרוב האבנים הטובות גדילים מאור הכוכבים".

20 פסקה

83 י"ב אבנים למספר שבטי בניי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"א יח, לא.

84 י"ב אבנים למספר שבטי בני ישראל

"ואליהו לקח שתים עשרה אבנים, כמספר שבטי בני יעקב". שתים עשרה האבנים מקבילות לשנים עשר השבטים.

I Kings 18:31 מלכים א י"ח:ל"א

וַיִּקַּח אֱלִיָּהוּ שְׁתֵּים עָשָׂר אַבְנִים כְּמִסְפַּר שְׁבִי"ע יַעֲקֹב וְאֶשֶׁר הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמִי:

And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the 'L-RD came, saying: 'Israel shall be thy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 כוכבא דשביט

התלמוד מסביר שזיקים, שעליהם מברכים, הם כוכבא דשביט — כוכב שביט. אדמו"ר הזקן משתמש במילה כדי להראות שפירוש המילה "שביט" הוא "נמשך".

Berakhot 58b:11 ברכות נ"ח ב:י"א

על הזיקין: מאי זיקין? אמר שמואל: כוכבא דשביט. ואמר שמואל: נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהר דעא. לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו. וגמירי דלא עבר כסלא, ואי עבר כסלא — חרב עלמא. והא קא חזינן דעבר! — זיזיה הוא דעבר, ומתחזי כדעבר איהו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: וילון הוא דמקער, דמגלגל ומחזי נהורא דרקיע. רב אשי אמר: כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי לקה חכריה מהר גיסא, ומיבקיית, ומחזי ...

For shooting stars [Zikin]. What means Zikin? Samuel said: Kokeba di-Shebit. Samuel also said: The paths of heaven are as familiar to me as the streets of Nehardea, with the exception of the Kokeba di-Shebit, for I know not what that is. There is a tradition that it never passes through the constellation of Orion, for if it did the world would be destroyed. But we see that it does pass through! It is its brightness that ... passes through, and so it seems as though it

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות נח, ב.

86 י"ב גבולי אלכסון

שנים-עשר גבולי האלכסון מוסברים שם. בדף 15a מציין הצמח צדק שאלכסון נמשך רק מחסד להוד ומגבורה לנצח, ולא מחסד לגבורה, ובדף 15b הוא מציין מקומות נוספים שבהם הדבר מוסבר.

הערת קה"ת

סיי פ"ה, מ"ד. מעשה תורה ה. מובא בספר הבהיר סיי מב [צה]. והובא בפרדס החרמ"ק ש' פרטי השמות פ"ו ובפ"ז ביאור"ד. [כ]. נתבאר באוה"ת

מצילתה פסולה.

Sukkah 9b:2-3 סוכה ט"ב:ב-ג

גמ' אמר רבא: לא שנו אלא באילן שצללתו מרובה מחמתו, אבל חמתו מרובה מצלתו — כשרה. ממאי — מדקתני: "כאילו עשאה בתוך הבית": למה לי למיתני "כאילו עשאה בתוך הבית"? ליתני "פסולה"! אלא, הך קא משמע לן דאילן דומיא דבית: מה בית צלתו מרובה מחמתו — אף אילן צלתו מרובה מחמתו.

Gemara. Rava said: [Our mishnah] was taught only in respect of a tree whose shade is greater than the sun [shining through its branches] but if the sun is more than its shade, it is valid. How [do we know this]? Since it states, "it is as if he made it within the house." Now why did it teach, it is as if he made it within the house? Let it simply state 'it is invalid'? Rather this is what it teaches us: the tree [referred to is] like ... a house

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

סוכה ט, ב. כב, א. [כ]. קטע בסה"מ תרל"ח ע"נ.

96 צ"ל כוכבים נראים מתוכה

הערת קה"ת מפנה Sukkah 2a למילים האלה.

Sukkah 2a סוכה ב' א

הערת קה"ת

סוכה ב, א. ובא"ח סי' תרלא ס"ג. [כ].

97 צ"ל כוכבים נראים מתוכה

השולחן ערוך פוסק שסכך הסוכה צריך להיות דק דיו כדי שיהיה אפשר לראות דרכו את הכוכבים.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 631:3 שולחן ערוך, אורח חיים תרל"א:ג

דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים היתה מעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

98 כוכבים הם ברקיעא תמינאה

הערת קה"ת מפנה לקטע זה בוהר בעניין מקומם של הכוכבים ברקיע השמיני.

Chagigah 12b:5 חגיגה י"ב ב:ה'

... וילון — אינו משמש כלום, אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית, ומחדש בכל יום מעשה בראשית, שנאמר: "הנוטה כדוק שמים וימתחם כאהל לשבת". רקיע — שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות קבועין, שנאמר: "ויתן אותם אלקים ברקיע השמים". שחקים — שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים, שנאמר: "ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח. וימטר עליהם מן לאכול וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar I, 162b זח"א קסב, ב

הערת קה"ת

ראה חגיגה יב, ב. זח"א קסב, ב. רמב"ם הלי יסוה"ת רפ"ג. ראה אוה"ת בראשית כרך א קעו, א דשם מבאר ענין הכוכבים ברקיע תמינאה.

99 כוכבים הם ברקיעא תמינאה

סדר הגלגלים לפי הרמב"ם: השמש בגלגל הרביעי, ושאר הכוכבים בשמיני.

These are the names of the children of Israel who came to "Egypt with Jacob; each came with his household" (Exodus 1:1). That is what is written: "He who spares his rod hates his son, and he who loves him seeks for him admonition" (Proverbs 13:24). The way of the world is that a person whom another tells him: 'So-and-so struck your son,' he would harass him. What is the meaning when the verse states: "He who spares his rod hates his son"? It is to teach you that ... anyone

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

91 חושך שבטו שונא בנו

"חושך שבטו שונא בנו, ואוהבו שחרו מוסר". חינוך הנובע מאהבה הוא גבורה שבחסד.

Proverbs 13:24 משלי י"ג:כ"ד

חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר:

He that spareth his rod hateth his son; But he that loveth him chasteneth him betimes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יג, כד.

פסקה 22

92 והיינו בירור נה"ב ע"י נה"א

הקטע מצוטט שם: "עליית הנפש הבהמית, ששורשה משם ב"ן, באמצעות האליף של מ"ה; ועלייה זו היא לפני הוי", למעלה משם הוי"ו.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת בראשית כרך א קעו, א "העלאת נה"ב ששורשה משם ב"ן על ידי האלף דמ"ה, והעלאת זו היא לפני הוי' למעלה משם הוי"ו ע"ש.

93 דרך כוכב מיעקב

נבואת בלעם: "דרך כוכב מיעקב". הכוכבים מייצגים את שורש נשמות ישראל.

Numbers 24:17 במדבר כ"ד:י"ז

אָרְאֵנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרֵנוּ וְלֹא קְרוֹב דֶּרֶךְ כּוֹכֵב מֵיַעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וְיַחַץ פָּאֲתָי מוֹאָב וְיַרְקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת:

I see him, but not now; I behold him, but not nigh; There shall step forth a star out of Jacob, And a scepter shall rise out of Israel, And shall smite through the corners of Moab, And break down all the sons of Seth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כד, יז.

94 ועמ"ש במ"א בענין סוכה

ההערה מפנה לשם לדיון בצל הסוכה ובכוכבים הנראים דרכו, שאליו מתייחס הטקסט.

הערת קה"ת

ע' באוה"ת דרושים לסוכות ע' איתשטו ואילך. מאמרי אדה"א דברים כרך ד ע' אירכו ואילך.

95 שצ"ל צלתה מרובה מחמתה

התלמוד דורש שסכך הסוכה יספק יותר צל משמש; סוכה שחמתה מרובה

הערת קה"ת
בראשית טו, ה.

פסקה 23

104 ואל אישך תשוקתך

"ואל אישך תשוקתך". כאן מדובר בכמיהתה של הבריאה לשוב ולהיכלל במקורה.

Genesis 3:16 בראשית ג:ט"ז

אֱלֹהֵי־הָאִשָּׁה אָמַר הָרְבָּה אֶרְבָּה עֲצוֹנָהּ וְהִרְבָּה כְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל־אִישֶׁךָ תִּשְׁקֶתְךָ וְהוּא יִמְשָׁל־בָּךְ:

Unto the woman He said: 'I will greatly multiply thy pain and thy travail; in pain thou shalt bring forth children; and thy desire shall be to thy husband, and he shall rule over thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
בראשית ג, טז.

105 מים התחתונים בוכים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה בחיי ויקרא ב, יג. מדרש עשרת הדברות, א. ת"ז ת"ה (יט, ב). [כ].

106 מים התחתונים בוכים

רבנו בחיי מצטט את המדרש, שלפיו כאשר ה' חילק את המים, חלקם למעלה וחלקם למטה, החלו המים התחתונים לבכות. הוא קושר זאת למלח שבקרבנות ולניסוך המים.

Rabbeinu Bahya, Vayikra 2:13 רבנו בחיי, ויקרא ב:י"ג

107 מים התחתונים בוכים אנן בעינן למהוי קדם מלכא

"המים התחתונים בוכים ואומרים: אנו רוצים להיות לפני המלך, עילת העילות, ואנו רוצים לעלות". זהו דימוי לאור חזון, לכמיהתם של העולמות התחתונים לעלות.

Tikkunei Zohar 19b:16-17 תקוני זוהר י"ט ב:ט"ז-י"ז

ומחלוקת האי דאיהו לשם שמים בגין דמים תתאין אינון בוכין ואמרינן אנן בעיין למהוי קדם מלכא עלת העלות ובען לסלקא לעילא. רקיע אפריש בניייהו עד דעלת העלות שוי לון שוין. יי מסטרא דא ויי מסטרא דא. ו' באמצעיתא. כגוונא דא יו"י דאיהו א. ואלין כלהו קרבינן לעלת העלות.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסקה 24

108 ות קש בלדתה

"ורחל ילדה, והתקשתה בלידתה". אדמו"ר הזקן מפרש את הקושי כהתנגדות של נשמת בנימין להתנלות למטה.

Genesis 35:16 בראשית ל"ה:ט"ז

וַיֵּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי־עוֹד כְּבָרְתָּהּ־הָרֶצֶץ לְבֹא אֶפְרָתָה וְתִלְדַּ רָחֵל וְתִקְשׁ בְּלִדְתָּהּ:

And they journeyed from Beth-el; and there was still some way to come to Ephrath; and Rachel travailed, and she had hard labour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אדמו"ר הזקן מסתמך על כך כדי למקם את הכוכבים מעל השמש.

Mishneh Torah, Foundations of the Torah 3:1 הלכות יסודי התורה ג:א'

... וְגִלְגַּל שְׁשִׁי שָׁבוּ כּוֹכָב צָדֵק. וְגִלְגַּל שְׁבִיעִי שָׁבוּ שְׁבֵתִי. וְגִלְגַּל שְׁמִינִי שָׁבוּ שָׁאֵר כָּל הַכּוֹכָבִים שְׁנָרְאִים בְּרָקִיעַ. וְגִלְגַּל תְּשִׁיעִי הוּא גִלְגַּל הַחוּזוֹר בְּכָל יוֹם מִן הַמְּזוֹרָח לְמַעְרָב וְהוּא הַמְּקִיף וּמַסְבֵּב אֶת הַכֵּל. וְזֶה שֶׁתִּרְאֶה כָּל הַכּוֹכָבִים כְּאִלוֹ הֵם כָּלָם בְּגִלְגַּל אֶחָד וְאֶף עַל פִּי שֵׁשׁ בָּהֶן זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה. מִפְּנֵי שֶׁהַגִּלְגָּלִים שְׁהוּרִים וְזָכִים כְּזִכּוּכִית וְכִסְפִּיר לְפִיכָךְ נִרְאִים הַכּוֹכָבִים שֶׁבְּגִלְגַּל הַשְּׁמִינִי מִתַּחַת גִּלְגַּל הָרִאשׁוֹן:

The celestial spheres are called heaven, firmament, habitation and nebula, and there are nine such spheres; the sphere nearest to us is the Moon; the second above it is the sphere wherein is set the star Mercury; in the third sphere above it is Venus; in the fourth sphere is the Sun; in the fifth sphere is Mars; in the sixth sphere is the star Jupiter; in the seventh is Saturn; in the eighth sphere are set all the stars ... which are seen in the firmament; the ninth sphere is

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

100 במדרש רבה פ' דברים

ההערה מפנה לשם לדיון במדרש זה על הכוכבים.

הערת קה"ת

א, יד. וראה גם באוה"ת תשא ע' איתתכה.

101 למה לא משלת בניך בחמה ולבנה

המדרש על דברים: כשנשאלה השאלה מדוע נמשלו ישראל לכוכבים ולא לשמש ולירח, התשובה הייתה שלכוכבים אין בושח לעולם.

Devarim Rabbah 1:14 דברים רבה א:י"ד

102 ונשא אהרן את שמות בני

"ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט על לבו... לזיכרון לפני הוי' תמיד". אדמו"ר הזקן מפרש את "לפני הוי'" כמדרגה שלמעלה משם הוי'.

Exodus 28:29 שמות כ"ח:כ"ט

וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבָבוֹ כְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־ה' תָּמִיד:

And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the L-RD continually.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כח, כט.

103 וספור את הכוכבים אם תוכל

ה' אומר לאברהם: "הבט נא השמימה וספור הכוכבים, אם תוכל לספור אותם... כה יהיה זרעך". נשמות ישראל נמשלו לכוכבים.

Genesis 15:5 בראשית ט"ו:ה'

וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבִּטְּנָה הַשְּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ:

And He brought him forth abroad, and said: 'Look now toward heaven, and count the stars, if thou be able to count them'; and He said unto him: 'So shall thy seed be

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 רחל היא בחי מלכות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פרדס שכ"ג, פ"כ. מא"א אות ר' סט"ו. וביאר נתיב שם: ופשוט הוא בכ"מ בזהר.

פסוקה 25

110 ויכלכל יוסף את אביו

"ויוסף כלכל את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו בלחם". יוסף הוא הנותן, מלמעלה למטה.

Genesis 47:12 בראשית מ"ז:י"ב

ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף:

And Joseph sustained his father, and his brethren, and all his father's household, with bread, according to the want of their little ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מז, יב.

111 ויוסף הוא המשביר

"ויוסף הוא השליט על הארץ, הוא המשביר לכל עם הארץ".

Genesis 42:6 בראשית מ"ב:ו'

יוסף הוא השליט עליה הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה:

And Joseph was the governor over the land; he it was that sold to all the people of the land. And Joseph's brethren came, and bowed down to him with their faces to the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מב, ו.

112 כמ"ש הרמב"ם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

הלי כלי המקדש פ"ט ה"ז.

113 ישפה י"ש פ"ה

המדרש: אבן בנימין בחושן הייתה ישפה, "לפי שידע במכירת יוסף ושתק: ישפה — יש פה, והוא שותק"; וכך גם אסתר "לא הגידה את מולדתה".

Esther Rabbah 6:12 אסתר רבה ו:י"ב

114 מוצא פי ה'

"לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי הוי יחיה האדם". "המוצא" הוא המקור של ה"פה".

Deuteronomy 8:3 דברים ח:ג

ויענה ויערבה ויאכלה אתה המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיה למען הודיעה כי לא עליהם לבדו יחיה האדם כי עליהם כל מוצא פייה יחיה האדם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ח, ג.

115 ראשי המטות

"וידבר משה אל ראשי המטות". זהו הפסוק הפותח מאמר שהרבי הזקן מתייחס אליו.

Numbers 30:2 במדבר ל"ב

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' And Moses spoke unto the heads of the tribes of the children of Israel, saying: This is the thing which the L-RD hath commanded.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 זאת חקת התורה

"זאת חוקת התורה". זהו הפסוק הפותח מאמר אחר שהרבי הזקן מתייחס אליו.

Numbers 19:2 במדבר י"ט:ב

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויחקו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על:

This is the statute of the law which the L-RD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 ישפה י"ש פ"ה . . ושותק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אסתר רבה ספ"ו. תנחומא ויצא, ו.

118 חכם אינו מדבר בפני מי שגדול

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ה, ז.

119 חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו

"חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה". מלכות שותקת לפני המקור שלה.

Pirkei Avot 5:7 משנה אבות ה:ז

שבעה דברים בגלם ושבעה בחכם. חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, ואינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נבהל להשיב, שואל פענן ומשיב כהלכה, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמע, אומר לא שמעתי, ומודה על האמת. וחלופיהן בגלם:

seven things [characteristic] in a clod, and seven [There are] in a wise man: A wise man does not speak before one who is greater than he in wisdom, And does not break into his fellow's speech; And is not hasty to answer; He asks what is relevant, and he answers to the point; And he speaks of the first [point] first, and of the last [point] last; And concerning that which he has not heard, he says: I have not heard; And he ... acknowledges the truth. And the reverse

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

120 ואתם תחרישון

על ים סוף: "הוי ילחם לכם, ואתם תחרישון".

Exodus 14:14 שמות י"ד:י"ד

Havayah יִלְחָם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחְרִישוּן:

'The L-RD will fight for you, and ye shall hold your peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

121 והיה מספר

"והיה מספר בני ישראל כחול הים". פתיחה של מאמר שהאדמו"ר הזקן מתייחס אליו.

Hosea 2:1 הושע ב':א'

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־יֹאמַר לָהֶם לֹא־עָמִי אַתֶּם יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִים:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 בוח"ג בלק (קפ"ח ב')

שם מביא אדמו"ר הזקן את אותו מאמר זוהר, הדורש תנופה כ"תנו פה", ומסביר שהנפת העומר היא העלאת הנפש הבהמית, ששורשה במלכות, הנקראת בהמה, בגיטרייה ב". הדבר קושר את הישפה של בנימין לבירור הנפש הבהמית שבפסוק 22.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל פ' אמור לו, ב.

123 עמר התנופה תנו פה

בוהר על בלק, שהטקסט עצמו מצטט, נקראת תנופה, הנפת העומר, "תנו פה".

Zohar, Balak 6:67-78 ספר זוהר, בלק ו':ס"ז-ע"ח

124 אין אסתר מגדת

"לא הגידה אסתר את מולדתה ואת עמה". המדרש מונה את שתיקתה יחד עם שתיקתו של בנימין.

Esther 2:20 אסתר ב':כ'

אֵין אֶסְתֵּר מַגִּידַת מוֹלְדוֹתָהּ וְאֶת־עַמָּהּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ מֶרְדֳּכַי וְאֶת־מֶאֱמַר מֶרְדֳּכַי אֶסְתֵּר עָשָׂה כְּאֲשֶׁר הִצִּיתָהּ בְּאִמְנָה אֶתּוֹ:

Esther had not yet made known her kindred nor her people; as Mordecai had charged her; for Esther did the commandment of Mordecai, like as when she was brought up with him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 שמשותיך

"ושמתי כדכד שמשותיך". האדמו"ר הזקן מפרש את המילה כחלונות שדרכם זורחת השמש.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

וְשִׁמְתִי כְּדָכְד שִׁמְשֹׁתֶיךָ וְשַׁעְרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֶקְדָּח וְכָל־גְּבוּלְךָ לְאֲבָנֵי־חַפְצִים:

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126 שמשותיך פי חלונות

המאמר הקודם מסביר את "שמשותיך" כהארת השמש, ובהסתמך על הגמרא בסנהדרין — כחלונות שהשמש מאירה דרכם. בהמשך הוא מדבר על שתי "שמשות": "הוי הוא שמש" ו"שמש צדקה".

הערת קה"ת

ראה לעיל כד, ד.

127 שבחי מלכות היא בחי פה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

פסקה 26

128 והתהלכתי בתוכם

"ואתהלך בתוכם והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם." אדמו"ר הזקן מפרש את ה"הליכה" בשני הכיוונים.

Leviticus 26:12 ויקרא כ"ו:י"ב

וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹקִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם:

And I will walk among you, and will be your G-d, and ye shall be My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כו, יב. ראה אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרנב.

129 סד"ה ונתתי לך מהלכים

בסוף המאמר שבפרשת וישב, "ונתתי לך מהלכים" מתפרש כשני סוגי הליכה: מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. כעת הם "רצוא ושוב", אך לעתיד לבוא, כאשר האור המקיף את כל העולמות יתגלה, שניהם יהיו בבחינת הליכה. זהו אותו צמד תנועות שפסקה זו מוצאת ב"והתהלכתי בתוכם".

הערת קה"ת

תו"א לא, ג ואילך.

130 ונתתי לך מהלכים

"ואתן לך מהלכים בין העומדים האלה." פתיחת המאמר שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Zechariah 3:7 זכריה ג':ז'

כֹּה־אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱסֹבֶדְרֶכִי תֵלֶךְ וְאַם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְּוֹן אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצָרִי וְנָתַתִּי לָךְ מְהֻלָּכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה:

Thus saith the L-RD of hosts: If thou wilt walk in My ways, and if thou wilt keep My charge, and wilt also judge My house, and wilt also keep My courts, then I will give thee free access among these that stand by

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 עד"מ שאם אחד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע"ל ר"פ ואתחנן. ושי"ג. [כ].

132 ואמרי לה דפליגי בזה תרי אמוראי במערבא יהודה וחזקיה בני ר' חייא

הנוסח החלופי בתלמוד: "ויש אמורים, שני אמוראים במערבא פליגי,

יהודה וחזקיה בני רבי חייא.

Bava Batra 75a:9 בבא בתרא ע"ה א"ט

"ושמתי כדכד שמשותיך" - אמר רבי שמואל בר נחמני: פליגי תרי מלאכי ברקיעא - גבריאל ומיכאל; ואמרי לה תרי אמוראי במערבא, ומאן אינון - יהודה וחזקיה בני רבי חייא; חד אמר: שוהם, וחד אמר: ישפה. אמר להו הקדוש ברוך הוא: להוי כדון וכדון.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

133 התלמוד מתאר את יהודה לימין אביו ואת חזקיה לשמאלו, ובכך קושר אותם לאברהם (ימין, חסד) וליצחק (שמאל, גבורה).

Moed Katan 25a:21 מועד קטן כ"ה א"כ"א

עיי'ליה, הנה גני יהודה מימיניה דאבוה וחזקיה משמאליה. אמר לקה יהודה לחזקיה: קום מדוכתיה, דלאו אורח ארעא דקאים רב הונא. בהדי דקאים - קם בהדיה עמודא דנורא. חזייה רב חגא, איבעית, זקפיה לארונה ונפק אתא. והאי דלא איענש (ענש), משום דזקפיה לארונה דרב הונא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

134 כי שרית עם אלקים

"לא ייקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל."

Genesis 32:29 בראשית ל"ב כ"ט

ויאמר לא יעקב ואמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed'.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לב, כט.

135 עלי באר

"או ישיר ישראל את השירה הזאת, עלי באר." פתיחת מאמר שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Numbers 21:17 במדבר כ"א י"ז

אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו"ה:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 חפרוה שרים

"באר חפרוה שרים." חלק מאותו פסוק שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Numbers 21:18 במדבר כ"א י"ח

באר חפרוה שרים כרוה נדיכי העם במחקק במשענתם וממדבר מתנה: The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And ;from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 כנשר יעיר

"כמו נשר המעורר את קנו ומרחף מעל גוזליו." הפתיחה של מאמר אחר

שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Deuteronomy 32:11 דברים ל"ב י"א

כנשר יעיר קנו על-גוזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על-אברתו:

As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 יעקב אבינו לא מת

דברי רבי יוחנן ש"יעקב אבינו לא מת". רבי חייא, שפירושו "חיי", הוא בחינתו של יעקב.

Taanit 5b:9 תענית ה' ב:ט

בתר דסעוד אמר לקה, הכי אמר רבי יוחנן: יעקב אבינו לא מת. אמר לקה: וכי בכדי ספדו ספדנא וחנטו חנטא וקברו קבריא? אמר לקה: מקרא אני דורש, שנאמר: "ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת ורעך מארץ שכנים", מקיש הוא לזרעו: מה זרעו בחיים - אף הוא בחיים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תענית ה, ב.

139 אליהו מספר שכל החכמים נישאים בידי מלאכים אל הישיבה של מעלה, מלבד המרכבה של רבי חייא, שעולה ויורדת מעצמה. אותו קטע משווה בין רבי חייא ובניו לבין האבות.

Bava Metzria 85b:12 בבא מציעא פ"ה ב:י"ב

אמר לקה: ויש דוגמתו בעולם הזה? אמר לקה: איכא רבי חייא ובניו. גזר רבי תעניתא, אחתינהו לרבי חייא ובניו. אמר "משיב הרוח" - ונשבה זיקא. אמר "מוריד הגשם" - ואתא מיטרא, כי מטא למימר "מחיה המתים" - רגש עלמא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 27

140 לשון הגמרא: "שני מלאכים ברקיע, גבריאל ומיכאל... אחד אמר שוהם ואחד אמר ישפה." סדר השמות רומז שבגבריאל אמר שוהם.

Bava Batra 75a:9 בבא בתרא ע"ה א"ט

"ושמתי כדכד שמשותיך" - אמר רבי שמואל בר נחמני: פליגי תרי מלאכי ברקיעא - גבריאל ומיכאל; ואמרי לה תרי אמוראי במערבא, ומאן אינון - יהודה וחזקיה בני רבי חייא; חד אמר: שוהם, וחד אמר: ישפה. אמר להו הקדוש ברוך הוא: להוי כדון וכדון.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

141 ע"פ ואלה תולדות יצחק

אותם דברים מופיעים שם: אברהם, שמידתו היא המשכה מלמעלה למטה, אוהב את ההפך ממנו, יצחק, שמידתו היא מלמטה למעלה. שם, מידתו של יצחק היא ביטול היש לאין, המביא לידי צחוק ותענוג גדול.

הערת קה"ת

תו"א ז', ג.

142 ואלה תולדות יצחק

"ואלה תולדות יצחק בן אברהם." פתיחת המאמר בתורה אור שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Genesis 25:19 בראשית כ"ה י"ט

ואלה תולדת יצחק בן-אברהם אברהם הוליד את יצחק:

And these are the generations of Isaac, Abraham's son:
Abraham begot Isaac
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 אשר אהבת את יצחק

"קח נא את בנך, את יחידך, אשר אהבת, את יצחק". אברהם, מידת החדש,
אהב את מי שהיה הפוך ממנו.

Genesis 22:2 בראשית כ"ב:ב

וַיֹּאמֶר קַח-נָא אֶת-יִצְחָק אֶת-יְחִידְךָ אֲשֶׁר-אַהֲבָתָּ אֶת-יִצְחָק וְלֶךְ-אֵל-
אֶרֶץ הַמֹּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִי:

And He said: "Take now thy son, thine only son, whom thou
lovest, even Isaac, and get thee into the land of Moriah; and
offer him there for a burnt-offering upon one of the moun-
'tains which I will tell thee of

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כב, ב.

144 מים קרים על נפש עיפה

"מים קרים על נפש עיפה, ושמועה טובה מארץ מרחק". מי שהתחמם
משתוקק להפכו.

Proverbs 25:25 משלי כ"ה:כ"ה

מִיָּם קָרִים עַל-נֶפֶשׁ עֵיפָה וְשִׁמְעָה טוֹבָה מֵאַרְץ מְרֹחֵק:

As cold waters to a faint soul, So is good news from a far
country

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כה, כה.

פסוקה 28

145 פליגי בה תרי מלאכי ברקיע מיכאל וגבריאל

במדרש תהילים מובאת המחלוקת כשמִיכָאֵל מוזכר ראשון: "שני מלאכים
ברקיע נחלקו על כך, מיכאל וגבריאל... אחד אמר שוהם ואחד אמר
ישפה".

Midrash Tehillim 87:1 מדרש תהילים פ"ז:א

... הניחה על הסדן והיה מכה בפטיש על הסדן נחלק הפטיש ונשבר
הסדן וסנפירנו לא נשבר. (שם יב) ושמתי כדכד שמשותיך. אמר רבי
ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא פליגי בה תרי מלאכי ברקיע מיכאל
וגבריאל. ואמרי לה תרי אמוראי במערבא יהודה וחזקיה בני רבי חייא.
חד אמר שוהם וחד אמר ישפה. אמר הקב"ה ליהוי כדין וכדין. הוי
ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדה. אמר רבי יהודה בשם רי
שמואל שער הגדול של ירושלים שתי מזוזות ושתי פשפשים של אבן
אחת. רבי יוחנן הוי קא דריש ושעריך לאבני אקדה עתיד ...

OYW (Public Domain)

146 בילקוט על ישעיהו נד מופיע אותו נוסח, כשמִיכָאֵל קודם לגבריאל.

Yalkut Shimoni on Nach 476:7-479:3 ילקוט שמעוני על נ"ך
תע"ו:ז-תע"ט:ג

פסוקה 30

147 כמו שאומרים

המאמר הזה מסביר מדוע אנו אומרים בכל ערב שבת: "הבו לה' בני אלים":
המלאכים יכולים להתעלות ולהיכלל בחכמה העליונה רק באמצעות
ישראל, ו"הבו" פירושו "הכינו את עצמכם" לעלות ולהיכלל בשם הוי'
שמתגלה בשבת, כאשר בריאה, יצירה ועשייה עולות לאצילות.

הערת קה"ת

ע"ל ד"ה קדש ישראל בפינחס (עט, ג) [כ].

148 הבו לה' בני אלים

"מזמור לדוד: הבו להו' בני אלים, הבו להו' כבוד ועוז". נאמר בקבלת
שבת; שלוש הפעמים "הבו" שבו מצינו שלוש עליות.

Psalms 29:1 תהילים כ"ט:א

מְזֻמָּר לְדָוִד הָבוּ לַה' בְּנֵי אֱלֹהִים הָבוּ לַה' כְּבוֹד וְעֹז:

A Psalm of David. Ascribe unto the L-RD, O ye sons of
might, Ascribe unto the L-RD glory and strength

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כט, א.

149 כמ"ש... בכוונת הבו

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה פע"ח שער השבת פ"ח.

פסוקה 32

150 לאשתאבא בגופא דמלכא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"א (ריו, ב). [כ].

151 לאשתאבא בגופא דמלכא

הביטוי בוזהר לכך שהנשמה נטמעת "בגופו של המלך" — כאן, בעשר
הספירות של אצילות.

Zohar, Vayechi 19:134-20:147 ספר זוהר, ויחי י"ט:קל"ד-כ"קמ"ז

But if a man is not adjudged worthy, woe to his spirit, which
has to be purified and to be prepared before it can be drawn
to the Body of the King; and if it is not prepared, woe to it
that it must roll about "like a stone in a sling" (cf. I Sam.).
Further, we have learnt: "If the soul is worthy, great is the
bliss reserved for it in the other world, as it is written, "No
... eye hath seen save thine, O L-rd, what thou wilt

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 33

152 העצם שישאר לעת התחי

הערת קה"ת מפנה למדרש על העצם (לוי), שממנה יבנה ה' מחדש את

האדם בתחיית המתים.

Bereshit Rabbah 28:3 בראשית רבה כ"ח:ג'

"ויאמר ה' אמתה את האדם" ר' לוי בשם ר' יוחנן אמר אפי' אסטרובלין של רחיים נמחה ר"י בר סימון בשם ר' יוחנן אמר אפי' עפרו של אדה"ר נמחה כד דרשה ר"י בציפורי בצבורא ולא קיבלו מיניה רבי יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק אמר אפילו לזו של שדרה שממנו הקדוש ברוך הוא מציץ את האדם לעתיד לבא נמחה אדריאנוס שחיק עצמות שאל את רבי יהושע בן חנניא א"ל מהיכן הקב"ה מציץ את האדם לעתיד לבא א"ל מלזו של שדרה א"ל מנין אתה יודע א"ל איתתיה לידי ואנא מודע לך טחנו ברחים ...

The L-rd said: I will obliterate man [haadam] – Rabbi Levi said in the name of Rabbi Yohanan: Even the lower millstone was obliterated. Rabbi Yehuda bar Simon said in the name of Rabbi Yohanan: Even the dust of Adam the first man was obliterated. When Rabbi Yehuda expounded this in public in Tzippori, they did not accept it from him. Rabbi Yohanan said in the name of Rabbi Shimon ben Yehotzadak said: Even the sacrum, from which the Holy One blessed be He ... will cause man to sprout in

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ראה ב"ר כח, ג. ויק"ר רפ"ח.

153 העצם שישאר לעת התחי

הערת קה"ת מפנה גם כאן למקור העוסק בעצם שממנה ייבנה הגוף מחדש.

Vayikra Rabbah 18:1 ויקרא רבה י"ח:א'

154 ע"י הטל שיומשך מלמע

התלמוד מונה בין האוצרות שבשמים העליונים, בערבות, "את הטל שבו עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים".

Chagigah 12b חגיגה י"ב ב

הערת קה"ת

ראה חגיגה יב, ב. וש"נ.

פסקה 34

155 חסד דרועא ימינא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

156 חסד דרועא ימינא

בתפילתו של אליהו מתוארות הספירות כגוף: "חסד הוא הזרוע הימנית, גבורה — הזרוע השמאלית".

Tikkunei Zohar 17a:16-17 תקוני זוהר י"ז א:ט"ז-י"ז

ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה. מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אלין תרין כתיב*הנסתרות ליי אלקינו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

157 זוהר ר"פ ויצא

ההערה מפנה לשם לדיון בקטע זה מן הזוהר על "הכלים שלי" ו"הכלים שלי".

הערת קה"ת

קמח, ב. [כ]. ראה אוה"ת ויצא כרך א דף קפב, ב.

158 חייך אפילו במאנין דילי לא אשתמש אלא במאנין דילך

בפתחת פרשת ויצא מספר הזוהר שה' אמר לדוד: "בחייך, אפילו בכלים שלי לא אשתמש, אלא רק בכלים שלך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כאור אין סוף השוכן אפילו בכלים שנבראו.

Zohar, Vayetzei 6:36-7:43 ספר זוהר, ויצא וי:ז:מ"ג

David further said: "For thy servant David's sake turn not away the face of thine anointed" (Ibid. 10), as much as to say: "Let not the arrangements I have made be annulled." G-d said to him: "David, even my vessels I will not make use of, but will use thine instead." Nor did G-d stir from there until He had bestowed upon him a multitude of gifts, as it is written: "The L-rd swore unto David in truth; he will not ... turn back from it: of the fruit of thy

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 35

159 והנה גם באצילות יש כחי כלים

ההערה מפנה לאותו מקום באור התורה בעניין הכלים של אצילות.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת ויצא שם. ובאגה"ק סי' כ.

160 משם יפרד

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים". הקבלה מיישמת זאת על ההפרדה שמתחילה למטה מאצילות.

Genesis 2:10 בראשית ב':י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 רק הרוח ונפש הם כלים ממש

ההערה מפנה לאגרת הקודש 20 בעניין ההבחנה בין מה שנותר אלוקות לבין מה שנעשה כלי נברא ונפרד.

הערת קה"ת

ראה אגה"ק סי' כ (קל, א). ד"ה תקעו בחדש תרס"ד עי' קלט. ד"ה החדש הזה תרע"ח עי' רכה.

פסקה 36

162 ארי דאכיל קרבנין

הערת קה"ת מפנה לדימוי שבזוהר של אריה של אש שירד ואכל את הקרבנות שעל המזבח.

Zohar I, 6b זח"א ו, ב

Zohar II, 278a זח"ב רעח, א

Zohar III, 17a זח"ג יז, א

Yoma 21b יומא כ"א ב

הערת קה"ת

זח"א ו, ב. זח"ב רעח, א. זח"ג יז, א. וראה יומא כא, ב.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

169 והרמ"ז בפי וירא

הקטע שם עוסק בהמשכת כתר לחכמה באמצעות לימוד תורה לאחר התפילה, לאחר שכבר קדמה לכך בחינת "בכל מאדך" – המשכת כתר. הדבר נוגע לכתר מלכות הנידון כאן ובהמשך.

הערת קה"ת
ראה גם לקמן שה"ש כ, ד.

170 ואחת גנוזה לצדיקים לע"ל

"יוסף הטמין שלושה אוצרות במצרים: אחד התגלה לקרח, אחד לאנטונינוס בן אסורוס, ואחד גנוז לצדיקים לעתיד לבוא".

Pesachim 119a:11-12 פסחים ק"ט א:י"א-י"ב

אמר רבי חמא (בר) חנינא: שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים, אחת נתגלה לקרח, ואחת נתגלה לאנטונינוס בן אסורוס, ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא. "עושר שמור לבקעליו לרעתו", אמר רבי שמעון בן לקיש: זו עשרו של קרח. (שנאמר): "ואת כל הקיום אשר ברגליהם", אמר רבי אלעזר: זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו. אמר רבי לוי: משאוי שלש מאות פירות לננות היו מפתחות בית גנזיו של קרח, וכולהו אקלידי וקליפי דגלדא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

171 ועי' בהרמ"ז ר"פ פקודי

דברי הרמ"ז (זוהר, פקודי, 2220) מובאים שם.

הערת קה"ת
דף רכ, ב. מובא באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרעט.

172 מה רב טובך

"מה רב טובך אשר צפנת ליראיך". מובא פירושו של הרמ"ז על הפסוק.

Psalms 31:20 תהילים ל"א:כ

מה רב־טובך אשר־צפנת ליראיך פעלת לחסים כה נגד בני אדם:

Oh how abundant is Thy goodness, which Thou hast laid up for them that fear Thee; Which Thou hast wrought for them that take their refuge in Thee, in the sight of the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

173 בעי"ח שמ"א פ"ג

שם מביא אדמו"ר הזקן את אותו פרק בעץ חיים כדי ליישב את מחלוקת המקובלים בשאלה אם כתר נמנה בכלל עשר הספירות: כתר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים; דרגתו התחתונה, עתיק יומין, היא הדרגה הנמוכה ביותר של אין סוף, ודרגתו השנייה, אריך אנפין, היא השורש הנעלם של כל עשר הספירות הנאצלות.

הערת קה"ת
דפוס שקלאוו תק"ס. וע"ל בחקותי (מו, ג) וצ"ל [שמ"ב] פ"א כאן ולא בפ"ג [כ].

174 הכתר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים

רבי חיים ויטאל מסביר שחייבת להיות בחינה בין המאציל לנאצל, ובחינה זו היא כתר: היא כוללת את הבחינה התחתונה ביותר של המאציל ואת השורש של כל מה שנאצל. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על שני צדדי הכתר של נוקבא.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג

... והנה כאן באחוריים דגופות דנוקבא נדבקים כל הקליי דאצילות דיי"ס שבהם ואלו הם ע"ד הנ"ל בקדושה והוא כי שורש הכתר דקליפה

163 וירד ה' על הר סיני

"והו"י ירד על הר סיני, אל ראש ההר". התגלות מלמעלה למטה, לתוך העולם כפי שהוא.

Exodus 19:20 שמות י"ט:כ

וירד ה' עליהר סיני אל־ראש ההר ויקרא ה' למשה אל־ראש ההר ויעל משה:

And the L-RD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the L-RD called Moses to the top of the .mount; and Moses went up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שמות יט, ג.

164 שלא ע"י הזדככות הכלים

ההערה מפנה למאמר זה בעניין התגלות למטה שאינה תלויה בזיוכר הכלים, כפי שהיה בסיני.

הערת קה"ת

ראה ד"ה וירד תרמ"ג בסופו. ד"ה זכור תרס"ה פ"י. ד"ה אריב"ל תרח"ץ פ"ח. המשך תרס"ו ע' שגג. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 77. 88. לקו"ש חכ"א ע' 151.

פסקה 37

165 המשל שהעליון יורד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע"ל ר"פ ואתחנן, וש"נ. [כ].

166 ושניהם כאחד טובים

"אינך יודע מה יצליח, זה או זה, או אם שניהם טובים כאחד". כאן שני אופני הגילוי טובים.

Ecclesiastes 11:6 קהלת י"א:ו

בבקר זרע את־זרעך ולערב אל־תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או־זה ואם־שניהם כאחד טובים:

In the morning sow thy seed, And in the evening withhold not thy hand; For thou knowest not which shall prosper, whether this or that, Or whether they both shall be alike good

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 בלקו"ת פי בראשית

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

להאריז"ל.

168 ותמלא כדה

רבקה "ירדה אל המעיין ומילאה את כדה". מובא המאמר של האריז"ל על הפסוק, לביאור משמעות המילה "כד".

Genesis 24:16 בראשית כ"ד:ט"ז

והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותירד העינה ותמלא כדה ותעל:

And the damsel was very fair to look upon, a virgin, neither had any man known her; and she went down to the fountain, and filled her pitcher, and came up

ולמלכות. אדמו"ר הזקן מפנה לפתיחת המאמר בעניין שתי הבחינות שבכתר.
הערת קה"ת
לעיל פ' קרח נב, א ואילך.

180 ויקח קרח

"ויקח קורח". כך נפתח המאמר שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.
Numbers 16:1 במדבר ט"ז:א'
וַיִּקַּח קֹרֵחַ בֶּן־יִצְחָק בֶּן־קֹהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֶלְיָאָב וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:
Now Korah, the son of Izhar, the son of Kohath, the son of Levi, with Dathan and Abiram, the sons of Eliab, and On, the son of Peleth, sons of Reuben, took men
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

181 אחרי הוי' אלקיכם

"אחרי ה' אלקיכם תלכו". כך נפתח הביאור שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן, מוקדם יותר בפרשה זו.
Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'
אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן:
After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 40

182 וצ"ע ע"פ מ"ש במ"א

במאמר "ויגש אליו יהודה" מוסבר שיהודה, מלכות, מקבל כעת מיוסף, אך לעתיד לבוא יעלה יהודה למעלה מיוסף, בבחינת "אשת חיל עטרת בעלה", משום ששורשו קדם ועלה במחשבה. זהו הלימוד שהכתוב מעמיד כאן כנגד המסקנה.
הערת קה"ת
ראה תו"א פ' ויגש.

183 סד"ה שובה ישראל עד

שם מוסבר "שובה ישראל עד" כהשבת גילוי מלכותו של ה' למקורה, אור אין סוף עצמו, כדי שיאיר באדם בקביעות, "עד", ולא רק בזמנים קבועים.
הערת קה"ת
ראה לקמן סז, ג.

184 שובה ישראל עד

"שובה ישראל עד הוי' אלקיך". פתיחת המאמר שאליה מתייחס אדמו"ר הזקן.
Hosea 14:2 הושע י"ד:ב'
שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹנֶה:
Return, O Israel, unto the L-RD thy G-d; For thou hast stumbled in thine iniquity
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שהוא בחי' השרשים דבוקה באחוריים דעור דנוקבא דקדושה ועל השורש מלביש נשמת הכתר דקליפה ועל הנשמה מלביש הגוף דכתר דקליפה ואח"כ שורש דאבא דקליפה מלביש על גוף הכתר ונשמת אבא מלביש לשורש והגוף דאבא מלביש על הנשמה וכעד"ז ג' בחי' אמא כו' עד שנמצא כי גוף דנוקבא דקליפה היא חיצוניות לכל ואח"כ עליה סובבים הלבושים והם היפך הפנימית כל הלבושים והיכלות יותר גרועים שהם לבושי נוקבא דקליפה סובבים ...
Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסקה 39

175 בביאור ע"פ אחרי ה' אלקיכם

הביאור על "אחרי הוי' אלקיכם תלכו" מסביר את שלוש הפעמים "קדוש" כשלוש בחינות שלמעלה מהשתלשלות העולמות: "קדוש" פירושו נבדל; החכמה הנסתרת (חכמה סתמא) קדושה ונבדלת, הכתר העליון הוא אור מקיף, ועתיק הוא המקיף של המקיף.
הערת קה"ת
לעיל כ, ג.

176 סד"ה יחינו מיומים

הקטע הזה, שבסוף המאמר "יחינו מיומים", עוסק ב' הנסתרת, המקור העמוק שאי אפשר להשיגו, שנפתחת ומתפשטת אל תוך הה'.
הערת קה"ת
לקמן ר"ה סד, א.

177 יחינו מיומים

"יחינו מיומים, ביום השלישי יקימנו". כך נפתח המאמר שאליו מתייחסים.
Hosea 6:2 הושע ו:ב'
יְחִינּוּ מִיּוֹמִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמְנוּ וְנִחְיָה לְפָנָיו:
After two days will He revive us, On the third day He will raise us up, that we may live in His presence
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 הבי' כתרים שקבלו ישראל בסיני

כשישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע", באו שישים ריבוא מלאכים משרתים וקשרו שני כתרים לכל אחד מהם.
Shabbat 88a:7 שבת פ"ח א:ז'
דָּרַשׁ רַבִּי סִימְאִי: בְּשַׁעַר שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל "נַעֲשֶׂה" ל"נִשְׁמָע" בָּאוּ שְׁשִׁים רִיבּוּא שֶׁל מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל קָשְׁרוּ לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים, אֶחָד כְּנָגַד "נַעֲשֶׂה" וְאֶחָד כְּנָגַד "נִשְׁמָע". וְכֵין שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל, יָרְדוּ מֵאֶחָד וְעֶשְׂרִים רִיבּוּא מַלְאָכֵי חֶבְלָה וּפִיָּקוּס, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִים מֵהָר הָהָר". אָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: בְּחוּרֵב טַעֲנוּ, בְּחוּרֵב פָּרְקוּ. בְּחוּרֵב טַעֲנוּ — בְּדַאֲמְרוּ, בְּחוּרֵב פָּרְקוּ — דְּכַתִּיב: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'". אָמַר ...
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
שבת פח, א.

179 בד"ה ויקח קרח

המאמר על "ויקח קרח" פותח בטענתו של קרח, כפי שמספר המדרש: בהיותו בן יצהר — "שמך", העולה מעל כל הנוזלים — היה ראוי לכהונה

185 את פניך הוי אבקש

”את פניך הוי אבקש”. בדרך של עלייה מגיעים אל ה”פנים”.

Psalms 27:8 תהילים כ”ז:ח

לך אָמַר לִפִּי בָקֵשׁוּ פָנַי אֶת־פְּנֶיךָ ה' אֲבָקֶשׁ:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

186 בד"ה את שבתותי תשמר

במאמר זה מוסבר ”שבתותי” כשתי שבתות בכל שבת, שבת תחתונה ושבת עליונה, לפי הוזהר. אלה הן עליות השבת שאליהן הכוונה כאן.

הערת קה"ת

לעיל בהר מא, א.

187 שמש הוי"ה

”כי שמש ומגן הוי אלקים”. אחת משתי ה”שמשות” שנידונו במאמר הקודם.

Psalms 84:12 תהילים פ”ד:יב

כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה' אֱלֹקִים חֵן וְכֹדֶד יִתֵּן ה' לֹא יִמְנַע־טוֹב לְהִלָּכִים בְּתַמִּים:

For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth grace and glory; No good thing will He withhold from them that walk uprightly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

188 ושמש צדקה

”וזהרה לכם יראי שמי שמש צדקה”. ה”שמש” השנייה.

Malachi 3:20 מלאכי ג':כ

וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ וַיִּצְאֲתָם וּפְשָׁתָם כְּעֶגְלֵי מִרְבֶּקֶ:

But unto you that fear My name shall the sun of righteousness arise with healing in its wings; and ye shall go forth, and gambol as calves of the stall

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 41

189 בת"ז תיקון כ"ח

ההערה מפנה לשם לדיון בקטע זה של תיקוני זוהר.

הערת קה"ת

בדפוס אמשטרדם תקכ"ח עג, א. תכ"ח ולא כ"ח (מז, א) די זיטאמיר. [כ]. ראה אוה"ת בראשית כרך א דף מח, א.

190 ועל אליו כ"ד אתון ושמתי כד שמשותיך

בתיקוני זוהר נאמר על עשרים וארבע האותיות של ”ברוך שם...“ בערב ובבוקר, ”וסוד הדבר: ושמתי כדכד שמשותיך”.

Tikkunei Zohar 47a:9-11 תקוני זוהר מ"ז א:ט'-י"א

ורוא דמלה ושמתי כדכ"ד שמשותיך ואיהי כדה בתרוייהו. ואל ישוב ד"ך נכלם. וצריך דלא אשתמע קלא בההוא דך אלא ישאו נהרות. נשאו לא כתיב אלא ישאו. *בגין על כתף ישאו. בההיא זמנא ותמלא כדה ותעל. ותאמר שתה אדני וגם לגמליך אשקה אליו אינון רמ"ח תיבין דארבע פרשיין דיחודא דק"ש דככלהו אינון רמ"ח אברים דכלילן בברית דאיהו צדיק. כלהו אתשקייין ע"י שכינתא. דאיהו כ"ד י ם.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

191 בכל מאדך

”ואהבת את הוי אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך”. ”מאדך” היא אהבה שאין לה שיעור.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

192 עיני האדם לא תשבענה

”שאל ואבדון לא ישבעו, ועיני האדם לא תשבענה”. דימוי לתשוקה שאין לה גבול.

Proverbs 27:20 משלי כ"ז:כ

שְׁאֹל וְאַבְדָּה לֹא תִשְׂבַּעְנָה וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׂבַּעְנָה:

The nether-world and Destruction are never satiated; So the eyes of man are never satiated

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כו, ב.

פסוקה 42

193 שמחה בצפרא ורננא ברמשא

דברי זוהר על ”שמחה בבוקר ושירה בערב” — שני סוגים של עבודת ה', כפי שמובאים בהערת קה"ת.

Zohar I, 229b זח"א רכט, ב

הערת קה"ת

זח"א רכט, ב. ראה תו"א לו, א ובמ"מ לשם.

194 אשת חיל עט"ב

”אשת חיל היא עטרת בעלה”. כאן הכוונה לכך שמלכות נעשית כתר לז"א.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד

אֵשֶׁת־חַיִּל עֹטֶרֶת בַּעַלָּהּ וְכִרְקָב בְּעִצְמוֹתָיו מִבִּישָׁה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that doeth shamefully is as rottenness in his bones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, כ.

195 כמ"ש בע"ח דפי חיל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שי לידת המוחין.

פסוקה 43

196 ועי בפע"ח בכוונת ק"ש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פט"ו.

197 ברישא חשוכא

הגמרא מסבירה מדוע העזים הולכות לפני הכבשים: ”בדומה לבריאת

העולם: תחילה חושך, ואחר כך אור."

Shabbat 77b:8 שבת ע"ז ב:ח'

... אָמַר לָקַח: מַאי טַעמָא עֵיזִי מְסַנֵּן בְּרִישָׁא וְהָדָר אִימְרִי? אָמַר לָקַח בְּכִרְיֵיתוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּבִרְישָׁא חֲשׂוֹכָא וְהָדָר נְהוּרָא. מַאי טַעמָא הֵנִי מְכַסִּין וְהֵנִי מְגַלִּין? הֵנִי דְמַפְסִין מִיַּנְיָהּ — מְכַסִּין, וְהֵנִי דְלֹא מְכַסִּין מִיַּנְיָהּ — מְגַלִּין. מַאי טַעמָא גְמָלָא זוּטֵר גְנוּבְתִיָּה? מְשׁוּם דְאָכַל כִּיסִי. מַאי טַעמָא תוֹרָא אָרִיקָא גְנוּבְתִיָּה? מְשׁוּם דְדִייר בְּאַגְמִי, וּבְעִי לְכַרְכּוּשִׁי בְּגָזִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

198 ישת חשך סתרו

"עשה חושך סתרו. חושך המכסה על אור נעלה יותר.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֶׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סִתְרוֹ חֲשֶׁכֶת־מִים עֲבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

199 והיה אור הלבנה

"והיה אור הלבנה כאור החמה". הפתיחה של המאמר שאליה מתייחסים.

Isaiah 30:26 ישעיהו ל"ז:כ"ו

וְהָיָה אֹרֶה־הַלְבָנָה כְּאֹרֶה הַחֶמֶד וְאֹרֶה הַחֶמֶד יִהְיֶה שְׁבַע־מֵאוֹת כְּאֹרֶה שְׁבַע־הַיָּמִים בְּיוֹם חֹשֶׁךְ הוּא אֶת־שֶׁכֶר עֲמוֹ וּמַחֲץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא:

Moreover the light of the moon shall be as the light of the sun, And the light of the sun shall be sevenfold, as the light of the seven days, In the day that the L-RD bindeth up the bruise of His people, And healeth the stroke of their wound

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 45

200 נח לו לאדם שלא נברא

מסקנת בית שמאי ובית הלל לאחר שנתיים ומחצה: נוח יותר לאדם שלא נברא; "עכשיו שנברא, יפשפש במעשיו".

Eruvin 13b:14 עירובין י"ג ב:י"ד

תְּנוּ רַבָּנִי: שְׁתֵּי שָׁנִים וּמַחֲצָה נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל. הִלְלוּ אוֹמְרִים: נֹחַ לוֹ לֹאֲדָם שְׁלֹא נִבְרָא יוֹתֵר מִשְׁנִבְרָא, וְהִלְלוּ אוֹמְרִים: נֹחַ לוֹ לֹאֲדָם שְׁנִבְרָא יוֹתֵר מִשְׁלֹא נִבְרָא. נִמְנוּ וְנִמְרוּ: נֹחַ לוֹ לֹאֲדָם שְׁלֹא נִבְרָא יוֹתֵר מִשְׁנִבְרָא, עַכְשִׁיו שְׁנִבְרָא — יִפְשָׁפֶשׂ בְּמַעֲשָׁיו. וְאָמְרִי לָהּ: מִשְׁמַשׁ בְּמַעֲשָׁיו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין יג, ב.

201 בעה"ק ח"ב פכ"ב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שמבאר וז"ל "לפי שמצד אמרו והשטן העומד על ימינו מוכן ומעודת אל הנטיה אל הפך מה שנוצר עליו וטוב לו . . והאומרים נוח לו שנברא לפי שאם ברא יצר הרע והמרו יטהו מני הדרך, הגה ברא לו תורה תבלין והיא תיעצהו לשמור בריאותו לבלתי יחלה ותדריכהו בדרך ישרה . . יפשפש במעשיו יבדוק עצמו מעבירות שעשה כבר ויבערם . ."

202 הובא בשל"ה בהקדמת בית ישראל דף כ"א ע"ב כ"ב ע"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מביא כל לשון העבה"ק "אבל אני אומר שיש עוד רמז ביפשפש וימשמש כי ירמוז למ"ש לא די שמבטל את הרע אלא כובשו ואוחזו תחת ידיו ומטהרו, ויפשפש ר"ל יהיה סור מרע וימשמש ר"ל יאחזו כו".

203 ובעמה"מ שער קרית ארבע פנ"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

דף צד, א (דפוס אמשטרדם) שכתב "יפשפש במעשיו עכשיו שנברא פעם אחרת. ומלת עכשיו דייקא ר"ל בריאותו עכשיו פעם אחרת שלא עשה רצונו של הקב"ה, יפשפש במעשיו שעשה בראשונה שנתחייב גלגול אודות זה"ע"ש בארוכה בענין גלגולים.

204 דלאו מכל אלין מדות כלל

מתפילת אליהו: ה' "אינו מכל המדות כלל". האור שבתוך הכלים הוא למעלה ממדות מוגדרות.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ח'-ז'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולאו משפט ידיע' דאיהו רחמי ולאו מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלגלה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלגלה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך י"י הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

205 נשמה שנתת בי טהורה

ברכת הקימה בבוקר: "אלקי, נשמה שנתת בי טהורה היא; אתה יצרתה בי, אתה נפחתה בי".

Berakhot 60b:4 ברכות ס' ב:ד'

כִּי מִתְעַר אֹמְרִי: "אֱלֹקִי, נְשָׁמָה שִׁנַּתָּת בִּי טְהוֹרָה. אֶתָּה יִצְרַתָּה בִּי, אֶתָּה נִפְחַתָּה בִּי, וְאֶתָּה מִשְׁמְרָה בְּקִרְבִּי, וְאֶתָּה עֲתִיד לִישְׁלָה מִמֶּנִּי וּלְהַחְיֶיהָ בִּי לְעֲתִיד לָבָא. כֹּל זְמַן שֶׁהִנָּשְׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹקִי וְאֵלֹקֵי אֲבוֹתַי, רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים, אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְחֲיִיר נְשָׁמוֹת לְפָגְרִים מֵתִים".

When he awakens he says : "O my G-d, the soul which Thou hast given me is pure. Thou didst create it within me, Thou didst breathe it into me, Thou preservest it within me, and Thou wilt take it from me, but wilt restore it unto me hereafter. So long as the soul is within me, I will give thanks unto Thee, O L-rd my G-d and G-d of my fathers, Sovereign of all worlds, L-rd of all souls. Blessed art Thou, O L-rd, Who ... restorest souls unto dead

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

206 כעצם השמים לטוהר

"וכעצם השמים לטוהר". טוהר במשמעות של צלילות וזוהר.

Exodus 24:10 שמות כ"ד:י'

וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:

and they saw the G-d of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness

207 בדיה הים ראה וינוס

המאמר מסביר שבאצילות הנשמות הן "אחים" להן, אלקות ממש, ונעשות נבראים רק באמצעות מלכות — ה"ים" המסתיר את האותיות האלוקיות המחיות את העולמות. כאשר האור המקיף התגלה בקריעת ים סוף, הים המסתיר "ראה וינוס". הדברים נוגעים לירידת הנשמה מאצילות המסוכמת כאן.

הערת קה"ת
לעיל פ' צו טו, ג.

208 הים ראה וינוס

"הים ראה וינוס". פתיחת המאמר שאליה מתייחס אדמו"ר הזקן.

Psalms 114:3 תהילים קי"ד:ג

הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן שָׁב לְאַחֲרָיו:

The sea saw it, and fled; The Jordan turned backward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

209 ואנשי קודש תהיון לי

"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". מטרת הירידה היא להיות "קדושים", למעלה מ"טהורים".

Exodus 22:30 שמות כ"ב:ל

וְאֲנֹשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבֶשֶׂר בְּשָׂדֶה טָרְפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָלֵב תִּשְׁלַכֹּן אֹתוֹ:

And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כב, ל.

46 פסקה

210 תשובה ומע"ט

"תשובה ומעשים טובים הם כמגן מפני הפורענות". המקור לצירוף שבו משתמש אדמו"ר הזקן.

Pirkei Avot 4:11 משנה אבות ד':יא

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, הַעֲשֵׂה מְצוּה אַחַת, קוּנָה לֹא פֶּרֶקְלִיט אָחֵד. וְהַעֲזֹכֵר עֲבָרָה אַחַת, קוּנָה לֹא קִשְׁטָגוֹר אָחֵד. תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כְּתָרִיס בְּפָנֵי הַפְּרָעוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדֵּלָר אָמַר, כָּל כְּנִסְיָה שֶׁהִיא לִשְׁם שְׁמַיִם, סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. וְשֵׁאִינָה לִשְׁם שְׁמַיִם, אֵין סוּפָה לְהִתְקַיֵּם:

Rabbi Eliezer ben Jacob said: he who performs one commandment acquires for himself one advocate, and he who commits one transgression acquires for himself one accuser. Repentance and good deeds are a shield against punishment. Rabbi Yochanan Hasandlar said: every assembly which is for the sake of heaven, will in the end endure; and every assembly which is not for the sake of heaven, will not endure in the end

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

211 נעוץ תחלתן בסופן

"סופן נעוץ בתחילתן ותחילתן בסופן". המדרגה הגבוהה ביותר מתגלה

במדרגה הנמוכה ביותר.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א':ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלחבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

47 פסקה

212 ויקח מאבני המקום

"ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו". אדמו"ר הזקן מקשר אותן לשנים" עשר אבנים יקרות.

Genesis 28:11 בראשית כ"ח:יא

וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי־בָא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מֵרָאשָׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא:

And he lighted upon the place, and tarried there all night, because the sun was set; and he took one of the stones of the place, and put it under his head, and lay down in that place to sleep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כח, יא.

213 מאבני המקום

הזוהר על ויחי, שהמאמר עצמו מצטט, על אבני המקום. כפי שמוכח באור התורה: "אלו הן האבנים העליונות והחומות הנקראות 'אבני המקום'".

Zohar, Vayechi 43:450-462 ספר הזוהר, ויחי מ"ג:ת"נ-תס"ב

214 כמ"ש בוח"א ויחי דרל"א ע"ב

Or HaTorah מצטט כאן את הקטע הזה מן הזוהר: "אלה הן האבנים והחומות העליונות הנקראות 'אבני המקום'".

הערת קה"ת

מובא באוה"ת פ' ויצא קעו, א "אלין אבנין וקורין עילאין דאתקריין אבני המקום".

215 במאור"א את אלף סעי' ד'

Or HaTorah מצטט כאן גם את Me'orei Or, ומציין שמם נוקבין ומים דוכריין נקראים "אבני שיש טהור".

הערת קה"ת

מובא גם באוה"ת פ' ויצא קעו, ב ושם מציין "מ"ן ומ"ד נק' אבני שיש טהור".

216 ובאות כ' ס"ב

הנוסח של Me'orei Or בעניין "כוכב" מועתק שם.

הערת קה"ת

הלשון נעתק ביהל אור ע' תקע.

217 אז ישיר ישראל

"אז ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר". זהו הפסוק הפותח את

המאמר הנזכר.

Numbers 21:17 במדבר כ"א:י"ז

אז ישיר ישראל את־השירה הזאת עלי באר ענו־לה:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

218 מעין גנים

"מעין גנים, באר מים חיים". הפסוק נדון במאמר ההוא בקשר לאור ישר ולאור חור.

Song of Songs 4:15 שיר השירים ד':ט"ו

מעין גנים באר מים חיים וגלים מן־לבנון:

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And flowing streams from Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 48

219 כי ההרים ימושו

"כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה, וחסדי מאתך לא ימוש". פתיחת המאמר הנזכר, מאותו פרק שבו מופיע הפסוק שבמאמר.

Isaiah 54:10 ישעיהו נ"ד:י'

כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא־ימוש וברית שלומי לא תמוט אִמֶּר מְרַחֵם ה'

For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the L-RD that hath compassion on thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

220 אלקי כל הארץ יקרא

"אלקי כל הארץ יקרא". לעתיד לבוא תגיע התגלותו של ה' לכל הארץ, מלמעלה למטה.

Isaiah 54:5 ישעיהו נ"ד:ה'

כי בעליך עשיה' ה' צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלְקִי כְּלִי־הָאָרֶץ יִקְרָא:

For thy Maker is thy husband, The L-RD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The G-d of the whole earth shall He be called

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

221 ושמתי כד כד שמשותיך

"ושמתי כדכד שמשותיך", הנקרא "כד כד" — פעמיים עשרים וארבע.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

ושמתי כדכד שמשותיך וּשְׁעֲרֶיהָ לְאֲבָנֵי אֶקֶדֶח וְכָל־גְּבוּלָהּ לְאֲבָנֵי־חַפְצִין: And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

222 העיר רבתי עם

"איכה ישבה בדד העיר רבתי עם". המדרש על פסוק זה מונה קבוצות רבות

של עשרים וארבע.

Lamentations 1:1 איכה א':א

איכה יִשְׁכָּה כְּדָר הָעִיר רַבָּתִי עִם הָיְתָה כְּאַלְמָנָה רַבָּתִי בְּגוֹיִם שָׁרְתִי בְּמִדְיָנוֹת הָיְתָה לְמַס:

How doth the city sit solitary, That was full of people! How is she become as a widow! She that was great among the nations, And princess among the provinces, How is she become tributary

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

223 ועתה יגדל נא כח אדני

תחינתו של משה: "ועתה יגדל נא כוח אדני כאשר דיברת".

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאָמֹר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 49

224 והנה טוב מאד

"וירא ה' את כל אשר עשה, והנה טוב מאוד". הפסוק שנראה כסותר את מסקנת חז"ל.

Genesis 1:31 בראשית א':ל"א

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:

And G-d saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morning, the sixth day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 50

225 את כל אשר עשה והנה טוב מאד

"את כל אשר עשה, והנה טוב מאוד". גם הנבראים המשניים מפיקים תועלת מתפקידם.

Genesis 1:31 בראשית א':ל"א

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:

And G-d saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morning, the sixth day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 51

226 המכוון בבריאת הסוס עד"מ אינו בשביל התועלת המגיע לו

ההערה מפנה לשיחה זו לדין בעניין, שטובת הנברא עצמו אינה המטרה העיקרית בבריאתו.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ה ע' 282.

עשיתי, ואומר (שמות טו), ה' ימלך לעלם ועד. רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא ליזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויגדיר:

Whatever the Holy Blessed One created in His world, he created only for His glory, as it is said: "All who are linked to My name, whom I have created, formed and made for My glory" (Isaiah 43:7), And it says: "The L-rd shall reign for ever and ever" (Exodus 15:18). Said Rabbi Hananiah ben Akashya: It pleased the Holy Blessed One to grant merit to Israel, that is why He gave them Torah and commandments in abundance, as it is said, "The L-rd was pleased for His righteousness, to

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

233 תכלית המכוון בבריאת האדם אינו בשביל האדם עצמו

כפי שמוכח בהערה, הרבי כותב בכרך 6 שמכאן ואילך מוכיח אדמו"ר הזקן מן המשנה באבות ומסופר מסכת קידושין שבריאת האדם, כלומר ישראל, אינה למען האדם עצמו בלבד, אלא לכבוד ה'. בכרך 15 הוא קושר זאת לפרקים לו-לז בתניא.

הערת קה"ת

בלקו"ש חט"ו ע' 248 מציין שזה ע"ד המבואר בתניא פל"ו (מח, ב) "לקשרם ולייחדם באו"ס ב"ה" וזה בא בהמשך להמבואר שם פל"ו שתכלית הבריאה הוא שיהי' לו (ית') דירה תחתונים. ע"ש. ובלקו"ש חט"ו ע' 236 הערה 8 מציין שמכאן ואילך "מוכיח ממרו"ל (ספ"ו דאבות) "כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו". וממארו"ל (סוף מס' קדושין) ואני נבראתי לשמש את קוני, שגם בריאת האדם (וכוונתו שם היא לישראל — אתם קרויין אדם — כמובן מהמשך הענינים שם) היא (לא רק בשביל האדם גופא כ"א) לכבודו ית"י ע"ש עוד. וראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 52. ח"ב ע' 242. חט"ו ע' 349.

פסקה 53

234 לוינתן זה יצרת

"שם האוניות הולכות; זה הלוינתן שיצרת לשחק בו." הבריאה כתענוגו של ה'.

Psalms 104:26 תהילים ק"ד:כ"ו

שם אֲנִיֹּת יִהְיוּ לְלִיֹּתָן וְהַיָּצֵרֶת לְשִׁחָקָבּוֹ:

There go the ships; There is leviathan, whom Thou hast formed to sport therein.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כו.

235 ישמח ה' במעשיו

"יהי כבוד הוי' לעולם; ישמח הוי' במעשיו."

Psalms 104:31 תהילים ק"ד:ל"א

יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו:

May the glory of the L-RD endure for ever; let the L-RD rejoice in His works

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תהלים קד, לא.

227 שלא לקפח שכר כל ברי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מכילתא כב, ל.

228 כי זה כל האדם

"את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם."

Ecclesiastes 12:13 קהלת י"ב:י"ג

סוף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹקִים יִרָא וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם:

The end of the matter, all having been heard: fear G-d, and keep His commandments; for this is the whole man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

229 על "סוף דבר... את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם" אמר רבי שמעון בן עזאי: "כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה".

Berakhot 6b:36 ברכות ו' ב:ל"ו

רבי אָבָא בַר כְּהֵנָא אָמַר: שְׁקוּל זֶה כְּנָגֵד כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר, וְאָמַרְי לֶה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן זֻמָּא אוֹמֵר: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא לְצוּת לְזֶה.

R. Abba b. Kahana said : Such a man is equal in worth to the whole world. R. Simeon b. 'Azzai (another version: R. Simeon b. Zoma) said : The whole world has only been created to be subservient to him

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

230 ולכבודי בראתיו

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו".

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כֹּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאֲתִי וַיִּצְרֵתִי אֶף־עֲשִׂיתִי:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מג, ז.

פסקה 52

231 כל פעל ה' למענהו

"הוי' עשה הכול למען עצמו."

Proverbs 16:4 משלי ט"ז:ד

כֹּל פֶּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ וְגַם־רָשָׁע לְיוֹם רָעָה:

The L-RD hath made every things for His own purpose, Yea, even the wicked for the day of evil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי טז, ד.

232 "כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא ברא אלא לכבודו", על פי ישעיהו 43:7.

Pirkei Avot 6:11 משנה אבות ו:יא

כָּל מַה שִּׁבְרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בְּרָאוּ אֶלָּא לְכַבּוֹדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג), כֹּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאֲתִי וַיִּצְרֵתִי אֶף

236 רבי שמעון בן אלעזר: בעלי החיים והעופות נבראו רק כדי לשמש אותי, ואני נבראתי כדי לעבוד את קוני.

Mishnah Kiddushin 4:14 משנה קידושין ד:י"ד

רבי יהודה אומר, לא ירעה רוק בהמה, ולא יישנו שני רוקים בטלית אחת. ונחמדים מתירין. כל שעסקו עם הנשים, לא יתיחד עם הנשים. ולא ילמד אדם את בנו אמונות בין הנשים. רבי מאיר אומר, לעולם ילמד אדם את בנו אמונות נקיה ונקיה, ויתפלל למי שהעשר והנכסים שלו, שאין אמונות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האמונות ולא עשירות מן האמונות, אלא הכל לפי זכותו. רבי שמעון בן אלעזר אומר, ראית מלמד תורה ועוף ...

Rabbi Judah said: an unmarried man must not tend cattle, nor may two unmarried men sleep together under the same cover. But the sages permit it. One whose business is with women must not be alone with women. And one should not teach his son a woman's trade. Rabbi Meir says: one should always teach his son a clean and easy profession, and pray to Him to whom wealth and property belong. For a profession does not contain [the potential for] poverty and wealth, ... for poverty is not due to

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

237 לסוסי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי

"לסוס ברכבי פרעה דימיתך, רעיתי." ישראל כסוס הנושא את המלך.

Song of Songs 1:9 שיר השירים א:ט

לססתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's chariots.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 54

238 מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה

המדרש: כשם שכל מה שהדבורה אוספת, היא אוספת עבור בעליה, כך כל המצוות והמעשים הטובים שישראל אוספים, הם אוספים עבור אביהם שבשמים.

Devarim Rabbah 1:6 דברים רבה א:ו

239 שעשוע המלך בעצמותו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

עה"מ ש"א.

פסוקה 55

240 מגיע שכר טוב לאין קץ

ההערה מפנה לשיחה העוסקת בשכרה האינסופי של הנשמה ובמקומו ביחס לכוונה העצמית של ה'.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש חט"ו ע' 248.

241 יפה שעה אחת של קורת רוח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות א, ז.

242 יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז

"יפה שעה אחת של שלווה בעולם הבא מכל חיי העולם הזה."

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

243 ושער רישי

בחזונו של דניאל על עתיק יומין נאמר: "שער ראשו כצמר נקי". השיער הוא דבר הצומח מן הגוף, ורחוק מאוד ממקורו.

Daniel 7:9 דניאל ז:ט

הנה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב לבושה בתלג חור ושער ראשה כעמר נקא כרסיה שבכיו דיינור גלגלוהי נור דלק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ז, ט.

פסוקה 56

244 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא."

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

245 ולא אמרו חיי טוב לו שלא נברא

ההערה מפנה לשיחה זו, העוסקת בלשון חז"ל "נוח לו" ולא "טוב לו".

הערת קה"ת

ראה לקו"ש חכ"ב ע' 53.

246 בשביל עלייה גדולה ונפלאה

העמוד נמצא במאמר זה עצמו, שם מתחיל הפרק החמישי: נוסף על עליית הנשמה, תכלית הבריאה היא עבודת ה', כדרך שהסוס משרת את רוכבו.

הערת קה"ת

מבאר כאן "בענין העלי" והנשמה מצד זה שהיא משלמת הכוונה — ראה לעיל כח, ד. — ד"ה ועתה ישראל תשלי"ז (סה"מ מלוקט ח"ב ע' שלא) הערה 64.

247 אמרו צדיק כי טוב

”אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו.”

Isaiah 3:10 ישעיהו ג':

אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו:

Say ye of the righteous, that it shall be well with him; For they shall eat the fruit of their doings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה ג', י.

248 מה רב טובך אשר צפנת

”מה רב טובך אשר צפנת ליראיך.”

Psalms 31:20 תהילים ל"א:כ'

מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחסים כר נגד בני אדם:

Oh how abundant is Thy goodness, which Thou hast laid up for them that fear Thee; Which Thou hast wrought for them that take their refuge in Thee, in the sight of the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לא, כ.

249 יפה . . בתשובה ומע"ש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות א, יז.

250 ולא יעבוד לגרמי ולקבל פרס

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה אבות א, ג.

251 ולא יעבוד לגרמיה ולקבל פרס

אנטיגנוס איש סוכו: אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס.

Pirkei Avot 1:3 משנה אבות א':ג

אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם:

Antigonus a man of Socho received [the oral tradition] from Shimon the Righteous. He used to say: do not be like servants who serve the master in the expectation of receiving a reward, but be like servants who serve the master without the expectation of receiving a reward, and let the fear of Heaven be upon you

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 57

252 ולואי שתהא יציאתו כביאתו

על מי שנוטל לעצמו שררה נאמר: "ערום נכנס אליה וערום יוצא ממנה; הלוואי שתהיה יציאתו כביאתו". כאן הדברים אמורים על כניסת הנשמה

לעולם.

Yoma 86b:18 יומא פ"ו ב:י"ח

שלות רשעים סופה תקלה, והרשות מקבצת את בעליה, ערום נכנס לה וערום יצא ממנה, ולואי שתהא יציאה כביאה. רב כי הוה נפיק למידן דינא אמר הכי: בצבו נפשיה לקטלא נפיק, וצבו ביתיה לית הוא עביד, וריקן לביתיה אזיל, ולואי שתהא ביאה כיציאה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Sanhedrin 7b:10-11 סנהדרין ז' ב:י"א

רב, כי הוה אתי לבי דינא, אמר הכי: ברעות נפשיה לקטלא נפיק, וצבו ביתיה לית הוא עביד, וריקן לביתיה עזיל. ולואי שתהא ביאה כיציאה. כי הוי חזי אמבוקא דספרי אבתריה, אמר: "אם יעלה לשמים שיאו [וגו'] כגללו לנצח יאבד וגו'". מר זוטרא חסידא, כי הו מכתפי לקה בשבתא דריגלא, אמר הכי: "כי לא לעולם חסן ואם גור לדור ודור".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא פו, ב. סנהדרין ז, ב.

253 ולכן עכשיו שנברא יפשפש במעשיו

כפי שמובא בהערה, הרבי מסביר שהכוונה היא "שידע שנברא (לא בשביל עליות שלו, אלא) לשמש את קונו".

הערת קה"ת

"שהכוונה — שידע שנברא (לא בשביל עליותיו, כ"א) לשמש את קונו". — לקו"ש חכ"ב ע' 54 הערה 59.

254 עכשיו שנברא יפשפש במעשיו

סוף דברי חכמים: "עכשיו שנברא, יפשפש במעשיו".

Eruvin 13b:14 עירובין י"ג ב:י"ד

תנו רבנן: שתי שנים ומחצת נחלקו בית שמאי ובית הלל. הללו אומרים: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים: נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא — יפשפש במעשיו. ואמרי לה: ימשמש במעשיו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

255 ועתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש

בגמרא נאמר שלעתיד לבוא יאמרו לפני הצדיקים "קדוש", כפי שאומרים לפני הקדוש ברוך הוא. זהו אותו קטע בגמרא כמו הפסוק הפותח את המאמר.

Bava Batra 75b:3-4 כבא בתרא ע"ה ב:ג'-ד'

ואמר רבה אמר רבי יוחנן: צתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקדוש ברוך הוא, שנקאמר: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו". ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: שלשה נקראו על שמו של הקדוש ברוך הוא, ואלו הן: צדיקים, ומשיח, וירושלים. צדיקים — הא דאמרן. משיח — דכתיב: "וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו". ירושלים — דכתיב: "סביב שמונה עשר אלה, ושם העיר מיום ה' שמה", אל תקרי "שמה" אלא "שמה". ...

R' Shmuel bar Nachmani said in the name of R' Yochanan: three are called by the name of the Holy One, and they are: the righteous, the Messiah and Jerusalem. The righteous, as we said above. The Messiah, as it is written "...this is his name that he shall be called, The L-rd is our righteousness." (Jeremiah 23:6) Jerusalem, as it is written "All around it

amounts to 18,000; and the name of the city from that day
will be "The L-rd is There." (Ezekiel 48:35)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer,
Jerusalem Anthology (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ב עה, ב.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY); Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Daf Shevui (CC0); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); OYW (Public Domain); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מזים חנימי ולא מסחר. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/7

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק